

2023

EWALUACJA WSPARCIA SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

Badanie wartości wskaźników rezultatu
długoterminowego PO WER

RAPORT
KOŃCOWY

Raport końcowy

Ewaluacja wsparcia szkolnictwa zawodowego. Badanie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego PO WER

Zamawiający:

Ministerstwo Edukacji i Nauki

ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa

Wykonawca:

Openfield Sp. z o.o.

ul. Tadeusza Kościuszki 29/4

45-062 Opole

Badanie ewaluacyjne współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Opole, listopad 2023

Spis treści

Spis treści	2
Słowniczek skrótów i terminologii użytej w raporcie	4
Wprowadzenie	5
Streszczenie.....	6
Summary	12
1. Metodologia badania.....	18
2. Ocena efektów wsparcia szkolnictwa branżowego.....	20
2.1. Kontekst naukowo-badawczy	20
2.2. Kontekst formalno-prawny	26
System oświaty	26
Wpływ pandemii na organizację szkolnictwa.....	31
2.3. Kontekst strategiczny i programowy	32
2.4. Logika interwencji	37
Odtworzenie logiki interwencji.....	37
Wybór i realizacja projektów pozakonkursowych	42
Wybór i realizacja projektów konkursowych	45
2.5. Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników	47
Wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. projektów związanych z PPKZ.....	48
Wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. projektów związanych z PNZ	49
Wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. projektów związanych ze współpracą z uczelniami	50
Stożenie osiągnięcia docelowych wartości wskaźników.....	51
2.6. Ocena wypracowanych rozwiązań w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami i uczelniami	55
Rozwiązania wypracowane w projektach konkursowych (dot. PNZ oraz współpracy z uczelniami)	55
Rozwiązania wypracowane w projektach pozakonkursowych ORE.....	89
Podsumowanie	103
2.7. Bariery i czynniki sprzyjające wdrażaniu wypracowanych rozwiązań na rzecz szkolnictwa branżowego.....	104
Projekty związane z PNZ	104

Projekty związane ze współpracą z uczelniami	113
Projekty związane z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”	119
3. Podsumowanie wyników badania	126
4. Tabela wniosków i rekomendacji	131
Spis tabel	138
Spis wykresów	138
Spis rysunków	141
Spis załączników	141

Słowniczek skrótów i terminologii użytej w raporcie

Skrót	Wyjaśnienie
BZPS	Branżowe zespoły partnerów społecznych
CATI	Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i>)
CAWI	Wywiad internetowy wspomagany komputerowo (ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i>)
DUZ	Dodatkowe Umiejętności Zawodowe
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy (ang. <i>Focused Group Interview</i>)
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (ang. <i>Individual In-depth Interview</i>)
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
KZSZ	Klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego
MEIN	Ministerstwo Edukacji i Nauki
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej (dawny urząd ministra właściwego ds. oświaty i wychowania)
OP	Oś priorytetowa
OPZ	Opis Przedmiotu Zamówienia
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji
PI	Priorytet Inwestycyjny
PNZ	Praktyczna nauka zawodu
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020
PPKZ	Podstawy Programowe Kształcenia w Zawodach
SIO	System Informacji Oświatowej
UE	Unia Europejska
ZSK	Zintegrowany System Kwalifikacji

Wprowadzenie

Raport końcowy przedstawia wyniki badania, którego celem była ocena rezultatów podjętych działań wspierających prowadzenie kształcenia zawodowego. Działania, które są w nim analizowane dotyczą kilku obszarów:

- 1) wypracowania modelowych rozwiązań dotyczących organizacji praktycznej nauki zawodu w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe we współpracy z pracodawcami;
- 2) wypracowania modelowych rozwiązań dotyczących nawiązywania współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z uczelniami;
- 3) opracowania podstaw programowych kształcenia w zawodach, które będą lepiej odpowiadać na rzeczywiste potrzeby rynku pracy.

Powyższe działania były prowadzone w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Podjęcie ich realizacji wynikało z potrzeby wprowadzenia zmian w polskim szkolnictwie zawodowym. Głównym celem tych zmian jest większy stopień wykorzystywania praktycznych i elastycznych form kształcenia zawodowego. Prowadzone działania zakładały więc stworzenie odpowiednich narzędzi dla kształcenia zawodowego z zaangażowaniem przedstawicieli pracodawców i innych organizacji branżowych. Taki sposób działania pozwala na wypracowanie użytecznych materiałów we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Streszczenie

Niniejszy raport prezentuje wyniki realizacji badania „Ewaluacja wsparcia szkolnictwa zawodowego¹. Badanie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego PO WER”, zlecanego do wykonania przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Prace nad badaniem trwały od maja do września 2023 roku.

Głównym celem przeprowadzenia badania była ocena efektów realizacji wybranych typów operacji Działania 2.15 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 oraz wskazanie kierunków zapotrzebowania na wsparcie szkolnictwa branżowego w Polsce w przyszłości. Koncepcja metodologiczna ewaluacji zakładała zastosowanie szeregu zróżnicowanych metod i technik badawczych, których połączenie pozwoliło na realizację celów badania. W związku z tym, realizując niniejsze badanie wykorzystano:

- analizę szerokiego zakresu danych zastanych,
- badania ilościowe, w tym badania ankietowe skierowane do przedstawicieli szkół prowadzących kształcenie zawodowe,
- badania jakościowe, w tym wywiady pogłębione indywidualne oraz grupowe, w których udział brali przedstawiciele różnych grup interesariuszy (instytucji zaangażowanych we wdrażanie wsparcia, beneficjentów oraz podmiotów współpracujących z nimi w ramach projektów, partnerów społecznych zaangażowanych w wypracowanie nowych rozwiązań na rzecz kształcenia zawodowego).

Wyniki badania przedstawiono w podziale na 4 cele szczegółowe, w ramach których analizowano poszczególne zagadnienia badawcze.

Cel 1: ustalenie osiągniętej wartości wskaźników

Pomiar wskaźników w niniejszym badaniu dotyczył trzech wskaźników rezultatów długoterminowych, uwarunkowanych trzema rodzajami podejmowanych działań projektowych poddawanych ewaluacji.

Pierwszy z badanych wskaźników dot. wykorzystania wypracowanych rozwiązań związanych z praktyczną nauką zawodu (PNZ). Przeprowadzony pomiar w tym zakresie wykazał, że osiągnięto jego wartość na poziomie 12,8%. Przy ustalonej wartości docelowej tego wskaźnika na poziomie 45%, pomiar wskazuje, że osiągnięto 28,4% wartości docelowej.

Drugi z badanych wskaźników dot. wykorzystania wypracowanych rozwiązań związanych ze współpracą z uczelniami. Przeprowadzony pomiar w tym zakresie wykazał, że osiągnięto jego wartość na poziomie 4,5%. Przy ustalonej wartości

¹ Od 1 września 2019 r. funkcjonuje szkolnictwo branżowe, zastępując szkolnictwo zawodowe.

docelowej tego wskaźnika na poziomie 10%, pomiar wskazuje, że osiągnięto 45% wartości docelowej.

Trzeci ze wskaźników dotyczył wykorzystania zmodernizowanych podstaw programowych kształcenia w zawodach (PPKZ). W tym zakresie należy wskazać, że 100% szkół objętych wskaźnikiem realizuje kształcenie w zawodach objętych modernizacją podstaw programowych we współpracy z pracodawcami - co wynika z nałożonego prawem oświatowym obowiązku. Zmodernizowane PPKZ formalnie zostały wprowadzone do systemu szkolnictwa zawodowego rozporządzeniami Ministra Edukacji Narodowej:

- z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 860),
- z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2019 r., poz. 991).

Cel 2: ocena dotychczasowych efektów

Beneficjenci prowadzili działania upowszechniające i promujące wypracowane rozwiązania w swoich projektach, wykorzystując różne metody i narzędzia. Natomiast za najbardziej skuteczne działania należy uznać spotkania bezpośrednie z kadrami szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które potencjalnie mogłyby być zainteresowane wykorzystaniem modelowych rozwiązań.

Mimo podejmowanych działań upowszechniających, badania ankietowe wśród szkół (zrealizowano 1 040 internetowych wywiadów ankietowych) wykazały niski stopień znajomości wypracowanych modelowych rozwiązań. Przy czym, niższy poziom zidentyfikowano w przypadku rozwiązań związanych ze współpracą szkół z uczelniami. Z programami PNZ zapoznało się ok. 31% szkół, a z programami dot. współpracy z uczelniami – ok. 8,5%.

Wykorzystanie modelowych rozwiązań w zakresie PNZ pozwala przede wszystkim na lepsze przygotowanie uczniów do wykonywania zawodu i lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Obserwację takiej zmiany potwierdziło 2/3 szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania. Wśród najczęściej wymienianych zmian wywołanych zastosowaniem modelowych rozwiązań dot. PNZ, znajduje się rozszerzenie, zacieśnienie lub zwiększenie skali współpracy szkoły z pracodawcami (efekt potwierdzony przez połowę szkół).

Z kolei najważniejszy, najczęściej wskazywany rezultat wykorzystania programów współpracy z uczelniami, to poprawa jakości kształcenia uczniów. Obserwację takiej zmiany potwierdziło 68% szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania. Drugim najważniejszym rezultatem wykorzystania modelowych rozwiązań w zakresie współpracy z uczelniami jest rozszerzenie, zacieśnienie lub zwiększenie skali

współpracy szkoły z uczelniami – co potwierdziło z kolei 60% szkół korzystających z wypracowanych rozwiązań.

Dodatkowo, badanie wskazuje, że w podejmowaniu współpracy między szkołami a pracodawcami sprzyja budowanie wśród tych środowisk świadomości o korzyściach, które płyną z tego typu porozumień. Pozytywne skutki współpracy wynikają ze wspólnych celów zarówno szkół, którym zależy na kształceniu wykwalifikowanych pracowników gotowych wykonywać różne zawody, jak i pracodawców, którzy potrzebują nowej kadry pracowniczej z określonymi kompetencjami.

Warto też wskazać, że większość szkół korzystnie ocenia podejmowaną współpracę z pracodawcami – 67% respondentów wskazało odpowiedzi pozytywne w tym zakresie.

Duża część szkół prowadzi też współpracę z uczelnią – podejmowanie takiej współpracy potwierdziło 77,8% szkół. Podobnie, jak w przypadku kooperacji z pracodawcami, tak i w przypadku współpracy z uczelniami, szkoły oceniają ją bardzo pozytywnie – łącznie odnotowano 72,7% korzystnych opinii w tym zakresie.

W badaniu ankietowym szkół prowadzących kształcenie zawodowe potwierdzono wysoką użyteczność materiałów wypracowanych w zakresie przykładowych planów i programów nauczania przygotowanych przez ORE. W przypadku 86% szkół, materiały te są wykorzystywane przy opracowywaniu programów nauczania zawodów.

W porównaniu z oceną powyżej omawianych przykładowych planów i programów nauczania, nieco słabiej wypadły oceny dot. zmodernizowanych PPKZ. Wyniki badań ilościowych w tym zakresie wskazują, że są one w większości oceniane „średnio”, zarówno jeśli chodzi o ich dopasowanie do rzeczywistych wymagań rynku pracy oraz oczekiwań pracodawców, jak i pod względem ich przejrzystości. W obu tych aspektach, pozytywne oceny PPKZ odnotowano w mniej niż połowie przypadków. Przy interpretacji tego wyniku, należy jednak pamiętać o tym, że PPKZ stanowią tylko część składową programów nauczania zawodu, które są stosowane w szkołach. PPKZ jest swojego rodzaju trzonem, określającym minimalne wymagania dotyczące umiejętności zawodowych. Sposób prowadzenia kształcenia zawodowego jest dostosowywany do warunków, potrzeb występujących w danej branży, z pomocą szeregu innych narzędzi, uzupełniających podstawy określone w PPKZ. Należy zatem w pogłębiony sposób szukać przyczyn stosunkowo niskiej oceny zmienionych PPKZ i zwrócić uwagę na rolę dyrektorów szkół w kształtowaniu przyjętego planu nauczania.

Merytoryczny poziom pracy branżowych zespołów partnerów społecznych działających w ramach projektów z zakresu „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego” opisywany jest jako bardzo wysoki. Zaangażowanie się w prace zespołów wymagało jednak od ich członków dużego wysiłku, często kolidującego

z ich codziennymi obowiązkami zawodowymi. W tym zakresie pojawiało się najwięcej uwag co do organizacji harmonogramu prac.

Efekty niektórych działań w ramach ewaluowanych projektów zostały wykorzystane w pracach legislacyjnych. Na przykład, projekty zmodernizowanych PPKZ zostały wykorzystane przy opracowaniu rozporządzenia określającego podstawy programowe kształcenia w poszczególnych zawodach.

W opracowaniu nowych, zmodernizowanych PPKZ ważną rolę odegrały Branżowe Zespoły Partnerów Społecznych (BZPS). Ich głównym wkładem w podjęte prace było doradztwo merytoryczne pozwalające na wypracowanie jak najlepszych rozwiązań, umożliwiających modernizację systemu kształcenia zawodowego. Zespoły składały się z przedstawicieli różnych podmiotów powiązanych z nauczaniem zawodu, co zapewniło szeroką perspektywę w pracach nad przygotowaniem odpowiednich rozwiązań, zapisów, odzwierciedlających podstawowe potrzeby względem umiejętności zawodowych absolwentów w poszczególnych branżach.

Cel 3: identyfikacja barier i czynników sprzyjających

Największe bariery utrudniające wypracowanie, a także wdrożenie rozwiązań z projektów konkursowych (a więc dotyczących PNZ oraz współpracy z uczelniami), wynikały z przyczyn zewnętrznych: pandemii Covid-19. Do tego rodzaju przeszkód należy też zaliczyć wpływ ogólnopolskiego strajku nauczycieli, który destabilizował pracę placówek oświatowych.

Poza tym, w badaniu zwrócono też uwagę na to, że szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe nie zawsze chcą angażować się w nowe rozwiązania lub projekty wykorzystujące innowacyjne podejście do nauczania, jeśli będą one miały być realizowane kosztem podstawowych celów, które musi osiągnąć szkoła na danym etapie edukacji uczniów. Pozostałe zidentyfikowane bariery, to problemy szkół z brakami kadrowymi oraz problemy z zapewnieniem środków finansowych na realizację dodatkowych zadań czy poprawę wyposażenia szkół.

Natomiast do czynników sprzyjających można zaliczyć na przykład upowszechnianie za pomocą stron internetowych istotnych informacji dotyczących rozwiązań w zakresie kształcenia zawodowego. Ponadto, ważna pozostaje też świadomość osób odpowiedzialnych za tworzenie nowych materiałów, na temat tego, jakimi zasobami dysponują szkoły. Dzięki temu wypracowane rozwiązania mogą być odpowiednio przystosowane do ograniczeń finansowych większości szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe.

Cel 4: wypracowanie rekomendacji

Podsumowując wyniki całego badania, wyróżniono kilka najważniejszych wniosków oraz powiązanych z nimi rekomendacji:

1. Wniosek 1): Pomimo podejmowanych działań upowszechniających, badanie wykazało niski stopień znajomości wypracowanych modelowych rozwiązań

wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe dot. PNZ i współpracy z uczelniami. Jednocześnie, duża część szkół, które nie zapoznawały się z modelowymi programami, deklaruje zainteresowanie nimi.

Wniosek 2): W badaniu wybrzmiał problem nadal zauważanej rozbieżności między tym, w jaki sposób prowadzone jest nauczanie w zawodzie (podyktowane wymaganiami egzaminacyjnymi) a rzeczywistymi potrzebami, oczekiwaniami pracodawców. Wiąże się to z tym, że nauka zawodu bywa sprowadzana jedynie do tego, by przygotować uczniów do egzaminu. W związku z tym, część respondentów sygnalizowała, że szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe nie zawsze chcą angażować się w nowe rozwiązania lub projekty wykorzystujące innowacyjne podejście do nauczania, jeśli będą one miały być realizowane kosztem podstawowych celów, które musi osiągnąć szkoła w związku z realizacją edukacji zawodowej uczniów. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że wykorzystywanie nowych metod nauczania może jednocześnie wspomóc osiągnięcie tych celów.

Rekomendacja: Należy położyć większy nacisk na promocję wypracowanych w przyszłości rozwiązań, z uwzględnieniem metod uznanych za najbardziej skuteczne – tj. działania bezpośrednie, spotkania z kadrą zarządzającą szkoł i placówek prowadzących kształcenie zawodowe.

Rekomendowane są jednocześnie szerokie działania o charakterze informującym, upowszechniającym świadomość o dostępnych rozwiązaniach w szkolnictwie zawodowym wśród dyrektorów szkół oraz kadry pedagogicznej, realizujących kształcenie zawodowe. Warto podkreślać przede wszystkim możliwości, jakie daje prawo oświatowe, w zakresie sposobów nawiązywania współpracy z pracodawcami i jednocześnie zachęcać obie strony (i szkoły, i pracodawców) do wspólnych działań.

Warto też uświadamiać, rozpowszechniać informacje na temat możliwości stosowania innowacyjnych metod nauczania w toku realizacji podstaw programowych oraz przygotowania uczniów do egzaminów zawodowych, wśród dyrektorów i kadry pedagogicznej szkół.

2. Wniosek: Wyniki badania wskazują na szczególnie widoczne efekty w postaci lepszego przygotowania uczniów do wykonywania zawodu i dostosowania do potrzeb rynku pracy, w wyniku stosowania w szkołach programów praktycznej nauki zawodu, zawierających wypracowane rozwiązania organizacyjne dot. współpracy z pracodawcami.

Rekomendacja: Należy kontynuować działania wspierające praktyczną naukę zawodu w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe jako skuteczny sposób na podnoszenie jego atrakcyjności w odniesieniu do potrzeb rynku pracy. W tym zakresie można rozważyć kontynuację projektów, w których opracowywane i pilotażowane są rozwiązania w zakresie współpracy szkół

z pracodawcami, ale także możliwość udostępnienia wsparcia finansowego przeznaczonego na organizację staży, praktyk, zakup wyposażenia.

3. Wniosek: Badanie wykazało duże zainteresowanie szkół w zakresie ich współpracy z uczelniami, jednak wskazywane bariery w jej podejmowaniu wiążą się głównie z dużymi odległościami między szkołą a uczelnią i wywołanymi przez to trudnościami z dojazdem, jego organizacją i finansowaniem. Należy równocześnie zauważyć, że identyfikowane przez badanych bariery częściowo można niwelować wykorzystaniem opracowanych narzędzi współpracy, które zakładają prowadzenie zdalnych form zajęć dydaktycznych.

Rekomendacja: Rekomenduje się rozważenie możliwości wprowadzenia dodatkowego wsparcia finansowego dla szkół, przeznaczonego na pokrycie kosztów transportu uczniów na uczelnie jako działania zwiększającego skalę współpracy szkół z uczelniami, a co za tym idzie także skuteczność wykorzystywania modelowych programów takiej współpracy. Rekomendowane jest też zwiększenie wykorzystania narzędzi pozwalających na przeprowadzanie zajęć w sposób zdalny, np. w formie webinarów. Warto również rozważyć wprowadzenie wsparcia dla wspólnych działań szkół i uczelni, łączących w sobie aspekt socjalizacyjny, naukowy oraz promujący samokształcenie skoncentrowane na rozwoju osobistym.

4. Wniosek: Badania potwierdziły, że wypracowane ścieżki rozwoju zawodowego były wykorzystane przy opracowaniu materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego. Mają one wysoki potencjał, by być pomocą dla uczniów, jako że dają im możliwość dokładnego wglądu w specyfikę zawodu, w którym się kształcą.

Rekomendacja: Należy rozważyć możliwość szerszego upowszechnienia różnego rodzaju materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego. Upowszechnianie powstałych materiałów może odbywać się za pośrednictwem różnych kanałów – np. z wykorzystaniem Internetu lub przy okazji realizacji innych działań wspierających kształcenie zawodowe, z udziałem kadry szkół.

Warto też rozważyć wypracowanie szerszych rozwiązań, wprowadzających doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych. Pozwoli to dążyć do tego, aby uczniowie dokonywali świadomego, a nie przypadkowego wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej, w tym zawodu.

Summary

This report presents the results of the study "Evaluation of support for vocational education. Study of the values of long-term result indicators of the OP KED", commissioned by the Ministry of Education and Science. The survey was carried out from May to September 2023.

The main objective of conducting the research was to evaluate the effects of the implementation of selected types of operations of Measure 2.15 of the Operational Programme Knowledge Education Development 2014-2020 (OP KED) and to indicate the directions of demand for the support of vocational education in Poland in the future. The methodological concept of the evaluation assumed the use of a number of diverse research methods and techniques, the combination of which allowed the implementation of the study objectives. Therefore, in implementing the present study, the following were used:

- desk research - an analysis of a wide range of existing data,
- quantitative research, including questionnaire surveys addressed to representatives of schools providing vocational education,
- qualitative research, including in-depth individual and group interviews with representatives of various groups (institutions involved in the implementation of support, beneficiaries and entities cooperating with them under the projects, social partners involved in the development of new solutions for vocational education).

The results of the study are presented in accordance with 4 specific objectives, under which individual research issues were analysed.

Objective 1: establishing the achieved value of indicators.

The measurement of indicators in this study concerned three long-term outcome indicators, connected to the three types of evaluated projects.

The first of the surveyed indicators concerns the use of the developed solutions related to practical training (PNZ). The measurement carried out in this area showed that a value of 12.8% was achieved. With a target set for this indicator of 45%, the measurement shows that 28.4% of the target value was achieved.

The second indicator examined concerns the use of developed solutions related to cooperation with universities. The measurement carried out in this area showed that a value of 4.5% was achieved. With a target value set for this indicator of 10%, the measurement shows that 45% of the target value was achieved.

The third indicator concerned the use of modernised core curriculum for vocational education (PPKZ). In this respect, it should be noted that 100% of the schools covered by the indicator provide education in the professions included in the modernised core curriculum in cooperation with employers - which results from the obligation imposed

by educational law. The modernised cores were formally introduced into the vocational education system by regulations of the Minister of National Education:

- of 31 March 2017 on the core curriculum for vocational education (Journal of Laws of 2017, item 860),
- of 16 May 2019 on the core curriculum for education in vocational education professions and additional professional skills in selected vocational education professions (Journal of Laws of 2019, item 991, as amended).

Objective 2: evaluation of the results so far

Beneficiaries carried out activities disseminating and promoting the developed solutions in their projects, using various methods and tools. However, direct meetings with the staff of schools providing vocational education, which could potentially be interested in using the model solutions, should be considered the most effective activities.

Despite the dissemination activities undertaken, surveys among schools (1,040 online questionnaire interviews were conducted) showed a low level of awareness of the developed model solutions. At the same time, a lower level was identified in the case of solutions related to cooperation between schools and universities. Approximately 31% of schools were acquainted with PNZ programmes, and approximately 8.5% with programmes concerning cooperation with universities.

The use of the PNZ model solutions allows, first and foremost, for a better preparation of students for their profession and a better adaptation to the labour market. The observation of such a change was confirmed by 2/3 of the schools that use the developed solutions. Among the most frequently mentioned changes triggered by the use of model solutions concerning PNZ is the extension, tightening or increase in the scale of cooperation between the school and employers (effect confirmed by half of the schools).

On the other hand, the most frequently indicated result of the use of cooperation programmes with universities is the improvement in the quality of education of students. The observation of such a change was confirmed by 68% of schools that use the developed solutions. The second most important result of using model solutions for cooperation with universities is extending, tightening or increasing the scale of cooperation between schools and universities - which was confirmed by 60% of schools using the developed solutions.

In addition, the study indicates that cooperation between schools and employers is fostered by building awareness among these communities of the benefits of such agreements. The positive effects of cooperation are based on the common goals of both schools, which care about educating skilled workers ready to perform various occupations, and employers, who need a new workforce with specific competencies.

It is also worth pointing out that the majority of schools have a positive view of the cooperation undertaken with employers, with 67% of respondents indicating positive responses in this respect.

A large proportion of schools also conduct cooperation with universities - such cooperation was confirmed by 77.8% of schools. Similarly, as in the case of cooperation with employers, schools assess cooperation with universities very positively - a total of 72.7% of favourable opinions in this respect were recorded.

A survey of schools providing vocational education confirmed the high usefulness of the materials developed in terms of sample plans and curricula prepared by Centre for Education Development (ORE). According to 86% of schools, these materials are used in the development of vocational curricula.

Compared to the evaluation of the sample plans and curricula discussed above, the evaluations of the modernised PPKZ were somewhat weaker. The results of the quantitative surveys in this regard indicate that they are mostly rated "average", both in terms of their relevance to the actual requirements of the labour market and the expectations of employers as well as in terms of their transparency. In both of these aspects, positive evaluations of PPKZ were recorded in less than half of the cases. When interpreting this result, however, it is important to bear in mind that PPKZ constitute only a component of the vocational curricula that are used in schools. The PPKZ constitute a certain core, defining the minimum requirements for vocational skills. The way in which vocational education is delivered is adapted to the conditions, the needs found in a particular industry, with the help of a number of other tools, complementing the basis set out in the PPKZ. It is therefore necessary to look in depth for the reasons for the relatively low assessment of the revised PPKZ and to pay attention to the role of school principals in shaping the adopted teaching plan.

The quality of work of the sectoral teams representing the social partners (BZPS) operating within the framework of the "Vocational Training Partnership" projects is described as very high. However, involvement in the work of the teams required a great deal of effort on the part of their members, often interfering with their daily professional duties. In this respect, most comments were made about the organisation of the work schedule.

The effects of some activities of the evaluated projects were used in legislative work. For example, the drafts of the modernised PPKZ were used in the preparation of the regulation defining the core curriculum for education in individual professions.

In the development of the new, modernised PPKZ, the Sectoral Teams of Social Partners (BZPS) played an important role. Their main contribution to the work undertaken was to provide professional advice enabling the development of the best possible solutions to modernise the vocational education system. The teams consisted of representatives of various entities related to vocational education, which ensured a broad perspective in the work on preparing appropriate solutions, provisions

reflecting the basic needs in relation to the professional skills of graduates in particular industries.

Objective 3: Identification of barriers and enablers

The biggest barriers hindering the development, as well as the implementation, of solutions from the projects related to PNZ and cooperation with universities, were due to external causes: the Covid-19 pandemic. Such obstacles also included the impact of the nationwide teachers' strike, which destabilised the work of educational institutions.

In addition to this, the study also pointed out that schools and vocational education providers are not always willing to engage in new solutions or projects using innovative approaches to teaching, if they would be at the expense of the basic goals that a school must achieve at a given stage of students' education. Other identified barriers are problems of schools with staff shortages and problems with securing funding for additional tasks or improving school equipment.

In contrast, enabling factors include, for example, the dissemination of relevant information on vocational training solutions via websites. In addition, it also remains important for those responsible for developing new materials to be aware of the resources available in schools. In this way, the solutions developed can be appropriately adapted to the financial constraints of most schools and vocational training institutions.

Objective 4: Recommendations

Summarising the results of the entire study, some key findings and related recommendations are highlighted:

1. Conclusion 1): In spite of the dissemination activities undertaken, the survey showed a low degree of awareness of the developed model solutions among schools providing vocational education concerning PNZ and cooperation with universities. At the same time, a large proportion of schools that were not familiar with the model programmes declare interest in them.
2. Conclusion 2): In the survey, the problem of the still perceived mismatch between how vocational teaching is carried out (dictated by examination requirements) and the actual needs, expectations of employers resounded. This is related to the fact that vocational learning is sometimes reduced to merely preparing students for an exam. As a result, some respondents signalled that schools and vocational education providers do not always want to engage in new solutions or projects using innovative approaches to teaching if they are to be pursued at the expense of the basic goals that a school must achieve in relation to the delivery of vocational education to students. However, it is important to note that using new teaching methods can simultaneously support the achievement of these objectives.

Conclusion 2): In the survey, the problem of the still perceived mismatch between how vocational teaching is carried out (dictated by examination requirements) and the actual needs, expectations of employers resounded. This is related to the fact that vocational learning is sometimes reduced to merely preparing students for an exam. As a result, some respondents signalled that schools and vocational education providers do not always want to engage in new solutions or projects using innovative approaches to teaching if they are to be pursued at the expense of the basic goals that a school must achieve in relation to the delivery of vocational education to students. However, it is important to note that using new teaching methods can simultaneously support the achievement of these objectives.

Recommendation: More emphasis should be placed on the promotion of the solutions developed in the future, taking into account the methods considered to be the most effective - i.e., direct actions, meetings with the management of schools and vocational education institutions.

At the same time, it is recommended to undertake broad informational activities, spreading awareness of available solutions in vocational education among principals and teaching staff, implementing vocational education. It is worth emphasising, above all, the opportunities provided by the educational law in terms of ways of establishing cooperation with employers and, at the same time, encouraging both sides (schools as well as employers) to take joint action.

It is also worth raising awareness, disseminating information on the possibilities of using innovative teaching methods in the course of implementing the core curriculum and preparing students for vocational examinations, among school principals and teaching staff.

3. Conclusion: The results of the survey indicate particularly visible effects in the form of better adaptation of students' preparation in the field of profession to the needs of the labour market, as a result of the application of practical vocational training programmes in schools, which include organisational solutions concerning cooperation with employers.

Recommendation: It is necessary to continue activities supporting practical vocational training in schools providing vocational education, as an effective way of increasing its attractiveness in relation to the needs of the labour market. In this respect, continuation of projects in which solutions for cooperation between schools and employers are developed and piloted could be considered, but also the possibility of providing financial support for the organisation of internships, apprenticeships, purchase of equipment.

4. Conclusion: The study has shown a great interest of schools in their cooperation with universities, however, the indicated barriers in undertaking such

cooperation are mainly related to the large distances between the school and the university and the resulting difficulties in transport, its organisation and financing. At the same time, it should be noted that the barriers identified by the respondents can be partly eliminated by using the developed cooperation tools, which assume remote forms of teaching.

Recommendation: It is recommended to consider the possibility of introducing additional financial support for schools, intended to cover the costs of transport of students to universities, as an action increasing the scale of cooperation between schools and universities, and thus also the effectiveness of using model programmes of such cooperation. It is also recommended to increase the use of tools allowing classes to be conducted remotely, e.g., in the form of webinars. It is also worth considering the introduction of support for joint activities of schools and universities, combining the aspect of socialisation, science and promoting self-education focused on personal development.

5. Conclusion: The research confirmed that the developed career paths were used in the development of multimedia career guidance materials. They have a high potential to be an aid to students as they give them a detailed insight into the specifics of the profession in which they are studying.

Recommendation: The possibility of wider dissemination of various types of multimedia materials on vocational guidance should be considered. Dissemination of the resulting materials can be done through various channels - e.g., using the Internet or in the course of other activities supporting vocational education, with the participation of school staff.

It is also worth considering the development of broader solutions introducing career guidance in primary schools. This will help to ensure that students make an informed and not random choice of their future educational path, including their profession.

1. Metodologia badania

Głównym celem przeprowadzenia badania była **ocena efektów realizacji wybranych typów operacji Działania 2.15 PO WER oraz wskazanie kierunków zapotrzebowania na wsparcie szkolnictwa branżowego w Polsce w przyszłości.**

Osiągnięciu głównego celu badania służyła realizacja czterech celów szczegółowych:

1. ocena dotychczasowych rezultatów realizacji wybranych typów operacji Działania 2.15 PO WER, w tym ustalenie stopnia osiągnięcia odpowiednich wskaźników w obszarze szkolnictwa branżowego²;
2. ocena wypracowanych w Działaniu 2.15 PO WER rozwiązań w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z otoczeniem (pracodawcami, szkołami wyższymi, partnerami) i ich wpływu na wzmocnienie szans zatrudnienia;
3. identyfikacja barier i czynników sprzyjających wdrożeniu produktów wypracowanych w ramach Działania 2.15 PO WER na rzecz szkolnictwa branżowego;
4. wypracowanie rekomendacji odnoszących się do dalszych kierunków wsparcia szkolnictwa branżowego przy wykorzystaniu środków EFS+ w Polsce.

W badaniu wykorzystano następujące metody i techniki badawcze:

- analizę danych zastanych (desk research) – posłużyła do:
 - oszacowania wartości wskaźnika rezultatu: „Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży, które realizują kształcenie w zawodach objętych modernizacją w oparciu o zmodernizowane we współpracy z pracodawcami podstawy programowe”;
 - odtworzenia zaplanowanej teorii zmiany i logiki interwencji, oraz - tam, gdzie będzie to możliwe w oparciu o źródła zastane – do częściowej weryfikacji zakresu w jakim zaplanowana teoria interwencji była faktycznie realizowana,
 - do przygotowania adekwatnych narzędzi do badań terenowych oraz
 - jako jedno ze źródeł wiedzy, służące przygotowaniu odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze;
- badania ilościowe – wywiady ankietowe CAWI/CATI (łącznie zrealizowano 1 040); badanie zostało podzielone na dwie części:
 - dot. wskaźnika „Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w Programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu”;
 - do wyliczenia

² Cel odnosi się do trzech wskaźników objętych badaniem wskazanych w niniejszym raporcie.

wskaźnika brane pod uwagę będą odpowiedzi udzielone przez przedstawicieli techników oraz szkół policealnych w formie dziennej;

- o dot. wskaźnika „Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi”; do wyliczenia wskaźnika brane pod uwagę będą odpowiedzi udzielone przez przedstawicieli branżowych szkół I stopnia oraz techników i szkół policealnych kształcących w formie dziennej;

dotąd, do wszystkich respondentów kierowane były też bloki pytań ogólnych;

- badania jakościowe – wywiady pogłębione IDI – z różnymi grupami respondentów:
 - o przedstawiciele MEiN (1 triada),
 - o przedstawiciele ORE (3 wywiady indywidualne),
 - o przedstawiciele Beneficjentów projektów konkursowych (9 wywiadów indywidualnych),
 - o przedstawiciele podmiotów współpracujących z Beneficjentami projektów konkursowych (10 wywiadów indywidualnych);
- badania jakościowe – wywiady grupowe mini-FGI (4 grupy z udziałem przedstawicieli partnerów społecznych z BZPS i uczestników seminariów branżowych).

2. Ocena efektów wsparcia szkolnictwa branżowego

2.1. Kontekst naukowo-badawczy

Według danych GUS, w roku szkolnym 2021/22 w Polsce działało łącznie 6678 ponadpodstawowych szkół dla młodzieży (bez policealnych), do których uczęszczało 1,5 mln uczniów. W ramach ich struktury, mając na względzie przedmiot niniejszego badania, warto wskazać, że:

- w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym liczba branżowych szkół I stopnia zwiększyła się o 6 placówek; do 1674 branżowych szkół I stopnia uczęszczało 207,1 tys. uczniów (o 2,5% więcej niż w poprzednim roku szkolnym), wśród których 68,3% to mężczyźni; ponadto funkcjonowało 136 branżowych szkół II stopnia przeznaczonych dla absolwentów branżowych szkół I stopnia;
- liczba techników zmniejszyła się w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym o 0,5%, natomiast liczba uczniów zwiększyła o 1,4%; w 1854 technikach uczyło się 656,5 tys. uczniów, wśród których przeważali mężczyźni (61,1%).³

Naukę w roku szkolnym 2021/22 w szkołach ponadpodstawowych dla młodzieży zakończyło 303,6 tys. absolwentów z roku szkolnego 2020/21, przy czym:

- absolwenci liceów dla młodzieży stanowili 49,1% ogólnej liczby absolwentów szkół ponadpodstawowych;
- absolwenci techników – 36,7% (w roku szkolnym 2020/21 absolwenci techników ukończyli przede wszystkim kierunki z podgrupy inżynieryjno-technicznej (22,0%), technologii teleinformatycznych (21,2%) oraz usług dla ludności (19,0%);
- Branżowe szkoły I stopnia ukończyło 38,6 tys. osób (30,9% absolwentów stanowiły kobiety), ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe – 2,3 tys. absolwentów, w tym 79,0% kobiet.⁴

³ GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2021/2022. Tablice

⁴ GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2021/2022. Tablice

Tabela 1. Struktura szkół ponadpodstawowych dla młodzieży, ich uczniów i absolwentów w roku szkolnym 2021/22

	szkoły	uczniowie	absolwenci
Licea ogólnokształcące	34,9%	42,2%	49,1%
Technika	27,8%	42,4%	36,7%
Branżowe szkoły I stopnia	25,1%	13,4%	12,7%
Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	8,3%	0,8%	0,7%
Branżowe szkoły II stopnia	2,0%	0,2%	nie dotyczy
Ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe	1,9%	1,0%	0,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2021/2022. Tablice

W 2021 r. przeprowadzono egzaminy zawodowe oraz egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, absolwentów, eksternów oraz osób, które ukończyły kwalifikacyjne kursy zawodowe. Do egzaminu we wszystkich sesjach przystąpiło łącznie 326,6 tys. zdających na terenie całego kraju. Świadectwa potwierdzające kwalifikacje w zawodzie w kraju otrzymało 75,9% zdających.⁵

W powyższym zakresie warto też przyjrzeć się wynikom prac analitycznych, opublikowanych w ramach najnowszego raportu dot. wyników monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych⁶. Opisane w nim wyniki pokazują, że choć oferta kształcenia zawodowego obejmuje ponad 200 zawodów, to zdecydowana większość absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe kształciła się w jednym z kilku najpopularniejszych zawodów (dot. absolwentów z lat 2020 i 2021). Na podstawie danych opisanych w raporcie można do nich zaliczyć zawody takie jak:

- fryzjer,
- mechanik pojazdów samochodowych,
- kucharz,
- informatyk,
- technik żywienia i usług gastronomicznych,
- logistyk,
- opiekun medyczny,

⁵ GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2021/2022. Tablice

⁶ Humenny G., Kłobuszewska M., Płachecki T., Płatkowski B., Sitek M., Stasiowski J., Żółtak T. (2023) „Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021”; raport dostępny pod adresem: [Monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych edycja 2022 - Ministerstwo Edukacji i Nauki - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\)](https://www.gov.pl/web/ministerstwo-educacji-i-nauki/monitoring-karier-absolwentow-publicznych-i-niepublicznych-szkol-ponadpodstawowych-edycja-2022)

- technik usług kosmetycznych.⁷

Ten sam raport wskazuje też, że z roku na rok wzrasta odsetek absolwentów, którzy kontynuują naukę łącząc ją jednocześnie z pracą. Udział kontynuujących naukę i również pracujących, od października 2020 r. do maja 2022 r., wzrósł z 45% do 50% dla techników. Ponadto, w opracowaniu czytamy też, że „łączenie nauki i pracy było zjawiskiem bardzo częstym wśród absolwentów branżowych szkół I stopnia, którzy ukończyli szkołę jako młodociani pracownicy. Wraz z upływem czasu udział pracujących wśród uczących się wykazywał tendencję wzrostową: od 44% we wrześniu 2020 r. do 61% w maju 2022 r.”⁸.

Jak wynika z raportu dot. monitoringu karier, absolwenci branżowych szkół I stopnia najczęściej kontynuowali naukę w liceach ogólnokształcących dla dorosłych. Z kolei absolwenci techników, częściej kontynuowali naukę na studiach niż w szkole policealnej.⁹

Wyniki monitoringu karier pokazały, że najwyższe odsetki osób zatrudnionych (i niekontynuujących nauki) odnotowywane są w przypadku tych typów szkół, w których uczyli się najstarsi absolwenci (licea dla dorosłych, szkoły policealne) – co oczywiście nie jest zaskakującym wnioskiem. Warto też zwrócić uwagę na to, że relatywnie wysoki poziom zatrudnienia charakteryzuje absolwentów branżowych szkół I stopnia, którzy kształcili się jako młodociani pracownicy – wśród absolwentów z 2020 r. pracowało aż 40% (w przypadku absolwentów z 2021 r. – 43%). Jeśli chodzi o pozostałych absolwentów branżowych szkół I stopnia, odsetek zatrudnionych w grudniu roku ukończenia nauki (29% w 2020 r. i 33% w 2021 r.) nie odbiegał od wartości analogicznego wskaźnika dla absolwentów techników (29% w 2020 r. i 30% w 2021 r.)

Przyglądając się danym dot. absolwentów pracujących ze względu na ich wyuczony zawód, warto wyróżnić, że:

- w grupie absolwentów branżowych szkół I stopnia najwyższy odsetek pracujących (tylko pracujących, bez kontynuacji nauki, w grudniu roku ukończenia nauki) odnotowano (w latach 2020 i 2021) wśród osób wykształconych w zawodach: operator obrabiarek skrawających i ślusarz (po 62-64%);
- w grupie absolwentów techników, najwyższy udział pracujących (tylko pracujących, bez kontynuacji nauki, w grudniu roku ukończenia nauki)

⁷ Humenny G., Kłobuszewska M., Płachecki T., Płatkowski B., Sitek M., Stasiowski J., Żółtak T. (2023) „Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021”

⁸ Tamże, s. 27

⁹ Tamże, s. 28

widoczny był (w latach 2020 i 2021) wśród absolwentów w zawodach: technik mechanik (47%) i technik pojazdów samochodowych (45%-47%)¹⁰.

Powyżej opisywane informacje w zakresie zawodów, w ramach których odnotowano największe odsetki absolwentów ogółem, a także absolwentów pracujących, warto porównać z wykazem ujętym w prognozie zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym rynku pracy – w ostatniej, publikowanej w 2023 roku prognozie¹¹, znalazły się 33 zawody. Wśród nich wykazano m.in. zawody związane z branżą mechaniczną (np. elektromechanik, kierowca mechanik, technik mechanik), której zawody wskazywane były też wyżej w kontekście absolwentów, podobnie jak w przypadku operatora obrabiarek skrawających.¹²

Dane w tym zakresie warto również odnieść do wyników prognoz realizowanych w ramach „Barometru zawodów”. Według nich, w ostatnich latach (2020-2023), wśród zawodów deficytowych znajduje się część profesji pokrywających się z wyżej wskazanymi najbardziej popularnymi zawodami, np.: fryzjerzy, mechanicy pojazdów samochodowych, kucharze.¹³

Co ciekawe, wśród zawodów tych, w każdym z czterech wskazanych lat, znajdują się także nauczyciele praktycznej nauki zawodu oraz nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych. W badaniach prowadzonych na potrzeby niniejszej ewaluacji należy zatem uwzględnić też kwestię możliwości kadrowych placówek prowadzących kształcenie zawodowe.

Ponadto, wyniki ostatniej edycji „Barometru zawodów” wskazują na ważne, z punktu widzenia niniejszego badania, wnioski. Mianowicie, braki kadrowe w zawodach deficytowych wynikają głównie z:

- braku wystarczającej liczby kandydatów do pracy, m.in. ze względu na rozwój branży, zmiany demograficzne, braku kształcenia w zawodzie (tj. brak ofert w szkołach lub brak chętnych do nauki);

¹⁰ Tamże, s. 87, 235, 244-246

¹¹ Zwiera alfabetyczny wykaz zawodów, dla których, ze względu na znaczenie dla rozwoju państwa, jest prognozowane szczególne zapotrzebowanie na pracowników na krajowym rynku pracy, uzasadniające zwiększenie kwot podziału części oświatowej subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego na rok 2024 oraz zwiększenie wysokości kwoty dofinansowania kosztów kształcenia jednego młodocianego pracownika.

¹² Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy

¹³ Raporty podsumowujące badania „Barometr zawodów” w Polsce, edycje: 2020-2023

- tego, że kandydaci nie w pełni odpowiadają wymaganiom pracodawców, np. ze względu na brak wymaganych kwalifikacji/doświadczenia zawodowego.¹⁴

Dodatkowo, w części zawodów wskazano, że pracodawcy mają problemy z rekrutacją odpowiednich pracowników, co jest spowodowane brakiem odpowiednich uprawnień specjalistycznych.¹⁵

Powyższe informacje prowadzą do ważnych wniosków, które należało uwzględnić w przedmiotowym badaniu:

- prowadzone w Polsce kształcenie zawodowe nadal wymaga dostosowywania do aktualnego zapotrzebowania identyfikowanego na rynku pracy – jest to ważne w kontekście badania, które tym bardziej skupić musi się na aspekcie dopasowania wypracowanych w projektach rozwiązań do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, aktualnych potrzeb pracodawców i aktualnej specyfiki wykonywania zawodu;
- biorąc powyższe pod uwagę, szczególnie ważne będzie uwzględnienie w analizach tych branż/zawodów, na których pracowników wykazywane jest zapotrzebowanie¹⁶ lub które uznawane są w Polsce za deficytowe oraz długotrwale deficytowe¹⁷ – wymagać to będzie skonfrontowania analiz wyników badań empirycznych z analizami danych zastanych o podobnym zakresie, co wyżej przedstawione;
- należy zwrócić szczególną uwagę na kwestię zdobywania przez uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe pożądaných przez pracodawców kwalifikacji – co oznaczać może konieczność skupienia się na dodatkowych działaniach, które zakładają rozwój zawodowy poprzez dodatkowe kursy kwalifikacyjne, szkolenia; można w tym miejscu wskazać możliwości, jakie daje dyrektorom szkół prawo oświatowe, w postaci godzin dydaktycznych do dyspozycji, które potencjalnie można przeznaczyć na kształcenie w zakresie dodatkowych kompetencji;

¹⁴ Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, „Barometr zawodów 2023. Raport podsumowujący badanie w Polsce”, Kraków 2022

¹⁵ Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, „Barometr zawodów 2023. Raport podsumowujący badanie w Polsce”, Kraków 2022

¹⁶ Na podstawie wskazywanej wcześniej prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, która od 2019 r. ogłaszana jest co roku przez Ministra Edukacji i Nauki w drodze obwieszczenia. Jej celem jest wskazanie, w jakim kierunku powinna rozwijać się oferta szkolnictwa branżowego. Prognoza ma na celu również dostarczenie przesłanek do kształtowania oferty szkolnictwa branżowego adekwatnie do potrzeb krajowego i wojewódzkiego rynku pracy.

¹⁷ Według metodyki przeprowadzania badania „Barometr zawodów”, zawody długotrwale deficytowe to takie, w których niedobór pracowników odnotowywany jest nieprzerwanie począwszy od prognozy na 2016 rok.

- warto też zwrócić uwagę na kwestię dostosowywania treści doradztwa zawodowego na różnych etapach edukacji, by pomagało identyfikować u ucznia czynniki wpływające na jego przyszły wybór ścieżki zawodowej.

Odpowiedzią na lepsze dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy są m.in. działania podejmowane w zakresie modernizacji szkolnictwa, które są przedmiotem niniejszego badania. Należą do nich działania związane z opracowaniem nowych PPKZ oraz wypracowaniem modelowych rozwiązań dotyczących realizacji PNZ we współpracy z pracodawcami, a także rozwiązań dotyczących prowadzenia współpracy z uczelniami. Duży nacisk w podejmowanych działaniach położono na budowanie relacji między różnymi środowiskami – związanych z edukacją, rynkiem pracy, nauką. Zwraca się jednocześnie uwagę na to, że dobrym, pożądanym kierunkiem w szkolnictwie zawodowym byłoby włączenie kształcenia postaw i umiejętności uczniów metodą projektów w danym obszarze branżowym, z wykorzystaniem zasobów oraz informacji o potrzebach pracodawców, przy jednoczesnej realizacji podstaw programowych kształcenia ogólnego, PPKZ, a także z dbałością o rozwój kompetencji kluczowych, aspiracji i zainteresowań ucznia.

Konieczność angażowania różnych grup partnerów społecznych od dawna zauważana jest w kontekście kształcenia zawodowego, dostosowanego do warunków społeczno-gospodarczych na różnych poziomach (od lokalnego po ogólnokrajowy). W tym szczególnie podkreśla się potrzebę włączania w proces nauczania zarówno teoretyków, jak i praktyków, wskazując współpracę szkół prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami jako warunek poprawy dostosowania przygotowania absolwentów do potrzeb rynku pracy.¹⁸

Istotną rolę w budowaniu zmodernizowanego szkolnictwa zawodowego odegrać może też współpraca ze środowiskiem akademicko-naukowym. Podkreśla się znaczenie szkół wyższych, jako partnerów wspierających szerzej pojmowany rozwój społeczno-gospodarczy, rozwój regionalny oraz rozwój lokalnych społeczności ogółem, ale również poszczególnych elementów wpływających na ten rozwój – takim elementem jest też system kształcenia zawodowego. W literaturze przedmiotu mówi się o takich zagadnieniach, jak społeczna odpowiedzialność uczelni lub też „trzecia misja” uczelni, które można powiązać ze współpracą na rzecz szkolnictwa zawodowego. Tzw. koncepcja „trzeciej misji” to funkcja jaką pełnią szkoły wyższe obok

¹⁸ Por. przykładowe pozycje w literaturze przedmiotu: Jeruszka, U. (red.) (2012). Unowocześnienie metod i form kształcenia zawodowego w Polsce. Diagnoza i oczekiwane kierunki zmian. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych; Kabaj, M. (2010). System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu szerszego wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce. Warszawa: Związek Rzemiosła Polskiego; A. Pfeiffer (2013), Współpraca pracodawców ze szkołami zawodowymi. Teraźniejszość i przyszłość, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.

podstawowych celów ich działalności (jakimi są kształcenie i prowadzenie badań naukowych). Koncepcja zakłada przede wszystkim współpracę uczelni ze środowiskiem zewnętrznym, która wpływać ma na rozwój społeczny i ekonomiczny, w tym m.in. na wzrost konkurencyjności gospodarki, dostosowywania programów kształcenia do wymagań rynku pracy.¹⁹

Nawiązywanie współpracy między szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe a uczelniami to jedno z rozwiązań, jakie pozwalają na podnoszenie jakości kształcenia. Wspólne działania ze środowiskiem szkół wyższych mogą pomóc w przygotowaniu uczniów do wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na rynku pracy, a także wskazać możliwości rozwijania dalszej ścieżki edukacji dla absolwentów. Korzyści, jakie może przynieść taka współpraca, uwypuklane są w powstałych modelach współpracy²⁰, są też przedmiotem analiz w literaturze traktującej o kształceniu zawodowym²¹.

2.2. Kontekst formalno-prawny

System oświaty

Zakres czasowy badania przypadł na okres, kiedy miejsce miały duże zmiany legislacyjne w obszarze szkolnictwa. Przeprowadzona została kluczowa reforma edukacji, a znaczny zakres ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, został zastąpiony materią nowej ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Proces legislacyjny nad ustawą Prawo oświatowe objął szeroką współpracę z osobami zainteresowanymi nadchodzącymi zmianami polskiego systemu oświaty – w lutym 2016 roku ogłoszono ogólnopolską debatę o edukacji, której podsumowanie nastąpiło w czerwcu 2016 roku. W jej ramach przeprowadzono 50 debat w Ministerstwie Edukacji Narodowej²², 17 debat wojewódzkich oraz 130 spotkań

¹⁹ Por. przykładowe pozycje w literaturze przedmiotu: J. Wolszczak-Derlacz, A. Parteka, J. Kuczyński (2010), *Produktywność naukowa wyższych szkół publicznych w Polsce: Bibliometryczna analiza porównawcza, raport w ramach projektu Sprawne Państwo*, Ernst & Young; M. Banaś, F. Czech, M. Kołaczek, *Podsumowanie: trzecia misja uczelni i różne drogi jej realizacji* (2019), [w:] M. Banaś, F. Czech, M. Kołaczek, *Współpraca uczelni wyższych i organizacji pozarządowych jako animatorów społeczeństwa obywatelskiego z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa kulturowego*, s. 405-406.

²⁰ Przykładowe modele dostępne pod adresami internetowymi: http://cmf.p.lodz.pl/energetyk/dokumenty/model_wspolpracy.pdf, [Model współpracy szkół zawodowych ze szkołami wyższymi w zakresie kształcenia w zawodach – Ośrodek Rozwoju Edukacji \(ore.edu.pl\)](http://ore.edu.pl)

²¹ Bodilly, S., Ramsey, K., Stasz, C., & Eden, R. (1993). *Integrating academic and vocational education: Lessons from eight early innovators*. Berkeley, CA: National Center for Research in Vocational Education.

²² 1 stycznia 2021 roku utworzono Ministerstwo Edukacji i Nauki (MEiN): z połączenia Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

z samorządami. Poza tym, w Ministerstwie organizowano zespołową pracę blisko 2 tys. Ekspertów Dobrej Zmiany w Edukacji w kilkunastu grupach tematycznych. Wśród nich wyróżnić można zarówno praktyków i teoretyków – nauczycieli i pracowników akademickich. Ministerstwo rozpatrywało także dostarczane elektronicznie opinie do projektów, których liczba ostatecznie przekroczyła 2 tysiące²³. Przedmiotowa ustawa w niemal całym zakresie weszła w życie z dniem 1 września 2017 roku.

Reforma przekształciła ówczesny system edukacji. Pociągnęła za sobą szereg zmian strukturalnych i programowych, w tym modyfikację w zakresie typów szkół i okresu kształcenia, tj.:

- a) czteroletnie liceum ogólnokształcące,
- b) pięcioletnie technikum,
- c) trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
- d) trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
- e) dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
- f) szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku²⁴.

Od 1 września 2017 r. wprowadzono branżowe szkoły I stopnia w miejsce zasadniczej szkoły zawodowej. Wprowadzenie branżowej szkoły II stopnia dla absolwentów branżowej szkoły I stopnia nastąpiło od roku szkolnego 2020/2021. Zmiany w technikach rozpoczęły się od roku szkolnego 2019/2020.

W branżowej szkole I stopnia młodzież kształci się w zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, przy czym są to zawody jednokwalifikacyjne. Większość z nich ma kwalifikację zgodną z zawodem nauczonym na poziomie technikum. Uczeń branżowej szkoły I stopnia ma możliwość ukończenia szkoły z wykształceniem zasadniczym branżowym, a gdy kwalifikacja to umożliwia, także kontynuowania nauki m.in. w branżowej szkole II stopnia, w celu uzyskania dyplomu technika, po zdaniu egzaminu zawodowego danym zawodzie oraz wykształcenia średniego branżowego. Ponadto wykształcenie średnie branżowe można uzyskać również w wyniku zdania egzaminów eksternistycznych z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły II stopnia, pod warunkiem ukończenia wcześniej kwalifikacyjnego kursu zawodowego w zakresie kwalifikacji wyodrębnionej w danym zawodzie nauczonym w branżowej szkole II stopnia (z tym że kwalifikacja ta wraz z kwalifikacją z branżowej szkoły I stopnia zostały wyodrębnione w tym samym zawodzie), lub posiada certyfikat kwalifikacji

²³ Ministerstwo Edukacji i Nauki, (17.12.2020), „Reforma edukacji” gov.pl [Dostęp 22.05.2023 r.]. Dostępny w: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/reforma-edukacji>

²⁴ Ustawa Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r. (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900 z późn. zm.).

zawodowej lub świadectwo potwierdzające kwalifikację wyodrębnioną w zawodzie nauczanym w branżowej szkole II stopnia (z tym że kwalifikacja ta wraz z kwalifikacją z branżowej szkoły I stopnia zostały wyodrębnione w tym samym zawodzie), lub też uzyskała dyplom zawodowy albo dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, w zawodzie nauczanym na poziomie technika.

Warto podkreślić istotną dla mobilności zawodowej uczniów zmianę, jaką jest wzmocnienie rangi kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Stały się one formą kształcenia zawodowego w branżowej szkole II stopnia²⁵.

Głównym celem zmian w kształceniu zawodowym była odbudowa prestiżu kształcenia zawodowego w Polsce, poprzez poprawę jakości i efektywności kształcenia w szkołach i placówkach. Priorytetem wprowadzanych zmian było również, aby pracodawcy byli obecni na każdym etapie procesu kształcenia zawodowego, począwszy od określania potrzeb w zakresie nowych zawodów i umiejętności, poprzez zaprojektowanie kształcenia w tych zawodach i umiejętnościach, aż po realizację kształcenia praktycznego.

Kolejną zmianą w zakresie kształcenia zawodowego było wejście w życie ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw²⁶.

Ustawa ta wprowadziła zmiany mające na celu dalsze dostosowanie kształcenia zawodowego do wyzwań wynikających z sytuacji społeczno-gospodarczej.

Najważniejsze zmiany z 2019 roku dotyczące kształcenia zawodowego:

- prognoza MEN zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego;
- oferta szkół adekwatna do potrzeb rynku pracy;
- obowiązek współpracy szkół z pracodawcami;
- obowiązkowe doradztwo zawodowe;
- przygotowanie do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu;

²⁵ Patrz: w branżowej szkole II stopnia obowiązkowe zajęcia edukacyjne z zakresu kształcenia w zawodzie, w tym praktyczna nauka zawodu, są prowadzone w ramach kwalifikacyjnego kursu zawodowego (art. 109 ust. 2a) oraz: umożliwienie uczniowi, który ukończył szkołę ponadpodstawową przed ukończeniem 18. roku życia spełnianie obowiązku nauki przez uczęszczanie na kwalifikacyjne kursy zawodowe (art. 36 ust. 12. ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 900 z późn. zm.).

²⁶ Dz.U. 2018 poz. 2245

- przygotowanie do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych związanych z nauczaniem zawodem lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji;
- rozwój kształcenia w przedsiębiorstwach;
- zwiększenie minimalnych stawek wynagrodzenia pracowników młodocianych;
- wyższe dofinansowanie dla pracodawców kosztów kształcenia w zawodach o szczególnym zapotrzebowaniu na krajowym rynku pracy;
- preferencje podatkowe dla pracodawców przekazujących darowizny dla szkół prowadzących kształcenie zawodowe;
- obowiązkowe, cykliczne szkolenia branżowe w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego;
- zmiana modelu finansowania kształcenia zawodowego;
- obowiązkowy egzamin zawodowy – przystąpienie do egzaminu czy egzaminów zawodowych warunkuje ukończenie szkoły ponadpodstawowej przez ucznia²⁷.

Zawody szkolnictwa branżowego zostały określone w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, która stanowi usystematyzowany układ tabelaryczny. Nowy układ uwzględnia przyporządkowanie poszczególnych zawodów do jednej z 32 branż, uporządkowanych alfabetycznie:

1. branża audiowizualna (AUD),
2. branża budowlana (BUD),
3. branża ceramiczno-szlarska (CES),
4. branża chemiczna i ochrony środowiska (CHM),
5. branża drzewno-meblarska (DRM),
6. branża ekonomiczno-administracyjna (EKA),
7. branża elektroenergetyczna (ELE),
8. branża elektroniczno-mechatroniczna (ELM),
9. branża fryzjersko-kosmetyczna (FRK),
10. branża górniczo-wiertnicza (GIW),
11. branża handlowa (HAN),

²⁷ Ministerstwo Edukacji i Nauki, (26.06.2020), „Podsumowanie roku szkolnego 2019/2020” gov.pl [Dostęp 22.05.2023]. Dostępny w: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podsumowanie-roku-szkolnego-20192020>

12. branża hotelarsko-gastronomiczno-turystyczna (HGT),
13. branża leśna (LES),
14. branża mechaniczna (MEC),
15. branża mechaniki precyzyjnej (MEP),
16. branża metalurgiczna (MTL),
17. branża motoryzacyjna (MOT),
18. branża ochrony i bezpieczeństwa osób i mienia (BPO),
19. branża ogrodnicza (OGR),
20. branża opieki zdrowotnej (MED),
21. branża poligraficzno-księgarska (PGF),
22. branża pomocy społecznej (SPO),
23. branża przemysłu mody (MOD),
24. branża rolno-hodowlana (ROL),
25. branża rybacka (RYB),
26. branża spedycyjno-logistyczna (SPL),
27. branża spożywcza (SPC),
28. branża teleinformatyczna (INF),
29. branża transportu drogowego (TDR),
30. branża transportu kolejowego (TKO),
31. branża transportu lotniczego (TLO),
32. branża transportu wodnego (TWO)²⁸.

W 2021 roku rozpoczęto coroczne badanie losów absolwentów szkolnictwa branżowego oraz liceów ogólnokształcących. Działania te umożliwiły stworzenie bazy danych stanowiącej dodatkowe źródło informacji dla szkół, uczniów i rodziców. Wpisują się one także, w realizację celów państwa w zakresie szkolnictwa branżowego – dzięki takiej informacji możliwe staje się szybkie reagowanie i dostosowywanie oferty kształcenia do aktualnych potrzeb rynku²⁹.

²⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 316 z późn. zm.).

²⁹ Ministerstwo Edukacji i Nauki, (24.06.2022), „Podsumowanie roku szkolnego 2021/2022” gov.pl [Dostęp 22.05.2023]. Dostępny w: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podsumowanie-roku-szkolnego-20212022>

Ponadto od 2016 roku prowadzone są działania związane z wdrażaniem Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK). Rozwiązania i mechanizmy ujęte w ustawie wprowadzającej omawiany system mają służyć bardziej efektywnej realizacji polityki na rzecz uczenia się przez całe życie, która odpowiada potrzebom współczesnej gospodarki opartej na wiedzy³⁰.

Wpływ pandemii na organizację szkolnictwa

Zmiany w sferze legislacji, mające wpływ na funkcjonowanie systemu oświaty, wywołała w roku szkolnym 2019/2020 roku rozprzestrzeniająca się epidemia COVID-19.

Pandemia koronawirusa spowodowała konieczność czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół i zorganizowania kształcenia w inny sposób, niż dotychczas stosowany, głównie z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Wszelkie decyzje w sprawie bezpiecznej działalności szkół były podejmowane z uwzględnieniem sytuacji epidemicznej w porozumieniu z Głównym Inspektorem Sanitarnym i Ministrem Zdrowia.

Dnia 14 marca 2020 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej został ogłoszony stan zagrożenia epidemicznego.

Od 12 marca 2020 roku³¹ do 24 maja 2020 r. czasowo zawieszono działalność dydaktyczno-wychowawczą w jednostkach systemu oświaty, co oznaczało m.in., że zajęcia praktyczne z zakresu praktycznej nauki zawodu, odbywały się wyłącznie z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, o ile z programu nauczania danego zawodu wynikała możliwość realizacji wybranych efektów kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Praktyki zawodowe zaplanowane do realizacji w okresie całkowitego ograniczenia realizowane były zdalnie – w formie projektu edukacyjnego lub wirtualnego przedsięwzięcia. Mogły być one także zaliczone na podstawie dotychczasowego doświadczenia zawodowego bądź zrealizowanego wcześniej wolontariatu lub stażu zawodowego.

W roku szkolnym 2020/2021 szkoły ponadpodstawowe kształciły w trybie stacjonarnym, z wyjątkiem okresu od 26 października 2020 r. do 8 listopada 2020 r. oraz od 29 marca 2021 r. do 18 kwietnia 2021 r., kiedy to czasowo zawieszono działalność dydaktyczno-wychowawczą w jednostkach systemu oświaty.

W roku szkolnym 2021/2022 nie doszło do całkowitego czasowego zawieszenia działalności dydaktyczno-wychowawczej w jednostkach systemu oświaty.

³⁰ Uzasadnienie do projektu ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – druk nr 107

³¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493 z późn. zm.)

Ponadto, o ile umożliwiła to sytuacja epidemiologiczna, zarówno w roku szkolnym 2020/2021 i 2021/2022 umożliwiono dyrektorom szkół prowadzącym kształcenie zawodowe organizację praktycznej nauki zawodu (praktyk zawodowych i zajęć praktycznych), w miejscu ich prowadzenia (stacjonarnie). Zajęcia te mogły odbywać się w wybranych dniach tygodnia, w wymiarze nieprzekraczającym 10 godzin tygodniowo bądź 16 godzin tygodniowo, o ile z programu nauczania zawodu nie wynikała możliwość realizacji wybranych efektów kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. W roku szkolnym 2022/2023 odwołano stan zagrożenia epidemiologicznego³².

2.3. Kontekst strategiczny i programowy

„Strategia Rozwoju Kraju 2020”, jak również „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030” zakładają potrzebę dalszego aktualizowania modelu kształcenia zawodowego oraz oparcie go w jeszcze większym stopniu na praktycznych i elastycznych formach kształcenia. W dokumentach podkreślana jest również potrzeba zaangażowania na szeroką skalę przedstawicieli pracodawców oraz innych podmiotów reprezentatywnych dla zawodów szkolnictwa branżowego. Pozwala to na podjęcie działań projektowych we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a dodatkowo przyczynia się do promocji kształcenia zawodowego. Inne dokumenty strategiczne i programowe m.in. „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030” (część ogólna), „Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego” i „Umowa Partnerstwa na lata 2014-2020” również podkreślają konieczność podjęcia działań mających na celu modernizację treści i metod kształcenia zawodowego poprzez włączenie przedstawicieli rynku pracy w proces identyfikacji i weryfikacji wymagań kwalifikacyjno-zawodowych.

Włączenie pracodawców na poziomie centralnym w proces kształcenia zawodowego, w tym w zaplanowane w interwencji publicznej działania m.in. w zakresie identyfikacji potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych oraz projektowania oferty kształcenia, ma zarówno charakter strategiczny, jak również wymiar praktyczny i jest niezbędne w kontekście efektywnego rozwoju kraju³³.

Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna) w dążeniu do zrealizowania celu, jakim jest rozwój umiejętności, które są niezbędne do:

- wzmocnienia kapitału społecznego,
- włączenia społecznego,

³² Odwołanie stanu zagrożenia epidemicznego nastąpiło z dniem 1 lipca 2023 r. (rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 czerwca 2023 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz.U. poz. 1118)).

³³ Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie, „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 1: Forum partnerów społecznych”.

- wzrostu gospodarczego
- osiągnięcia wysokiej jakości życia,

wskazuje na istotne znaczenie działań w obszarze oświaty, w tym szkolnictwa branżowego. Drugi powiązany dokument strategiczny – Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa), wymienia już konkretne obszary oddziaływania, w tym Obszar oddziaływania VII tj. *Współpraca pracodawców z edukacją formalną i pozaformalną*. W jego ramach zaprojektowano działania na rzecz rozwijania współpracy pomiędzy pracodawcami a instytucjami edukacji formalnej. Podkreśla się, że współpraca ta ma kluczowe znaczenie dla jakości kształcenia, wyborów edukacyjnych i przejścia ze środowiska edukacji do środowiska pracy oraz funkcjonowania na rynku pracy³⁴. W Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/20132 zapisano, że jednym z priorytetów inwestycyjnych Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach celu tematycznego „Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie” będzie „lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami”. W zgodzie z tymi postanowieniami również w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER, Program) przewidziano podjęcie interwencji wpisujących się w wymieniony priorytet inwestycyjny (PI), oznaczony numerem 10iv.

PO WER stanowi odpowiedź na wyzwania i jednocześnie instrument realizacji Strategii Europa 2020. Program uwzględnia stojące przed Europą długofalowe wyzwania związane z globalizacją, rozwojem ekonomicznym, jakością polityk publicznych, zjawiskami demograficznymi, czy inwestycjami w kapitał ludzki.

Problematyka konieczności poprawy sytuacji w obszarze edukacji ujęta została w Agendzie Unii Europejskiej na rzecz wzrostu i zatrudnienia, powszechnie znanej jako strategia Europa 2020. Strategia obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety, a w tym m.in. rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. W kontekście omawianej polityki prowadzonej w obszarze edukacji w całym kraju, trzeba zaakcentować, że osiągnięcie wyżej wymienionego celu, rozwój inteligentny, wymaga inwestowania w kształcenie na każdym etapie³⁵.

Podejmowanie działań w obszarze dalszego wsparcia kształcenia zawodowego, którego dotyczy ewaluowana interwencja EFS, jest niezwykle istotne z punktu widzenia jak najlepszego dopasowania umiejętności – absolwentów szkół prowadzących

³⁴ Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna) oraz Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa).

³⁵ Agenda Unii Europejskiej na rzecz wzrostu i zatrudnienia, s. 11-16.

kształcenie zawodowe do potrzeb pracodawców w poszczególnych dziedzinach gospodarki i niwelowaniu problemu pracodawców z zapewnieniem odpowiednich zasobów kadrowych. Dopasowanie pomiędzy rynkiem pracy a ofertą kształcenia zawodowego wymusza potrzebę diagnozowania wymagań istniejących lub tworzonych stanowisk pracy, co powinno być uwzględniane w ofercie kształcenia, doksztacania i doskonalenia zawodowego³⁶. Konieczna staje się więc ocena na ile interwencja zaplanowana w PO WER wpłynęła na zmniejszenie identyfikowanych trudności.

W Programie, w ramach PI 10iv określono następujące cztery cele szczegółowe wspomnianych interwencji, których osiągnięcie zaplanowano z wykorzystaniem zaprojektowanych typów operacji (projektów), ujętych w ramach działania 2.15 PO WER (tytuł działania - „Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki”):

1. Dostosowanie kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy poprzez zaangażowanie przedstawicieli pracodawców i pracowników na wszystkich etapach jego programowania. W ramach tego celu zaplanowano realizację kilku typów operacji:
 - 1) 1. Typ operacji – wdrożenie mechanizmów strategicznej współpracy z przedstawicielami partnerów społecznych na rzecz dostosowywania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, w tym:
 - utworzenie zespołów partnerów społecznych reprezentatywnych dla obszarów kształcenia zawodowego, w skład których wejdą przedstawiciele stowarzyszeń zawodowych, organizacji pracodawców oraz związków zawodowych właściwi dla 25 grup zawodów, w ramach których, z udziałem przedstawicieli rad sektorowych, zostaną podjęte m.in. następujące działania:
 - pozyskiwanie od rad sektorowych informacji na temat zapotrzebowania na zawody i kwalifikacje (ustalenie potrzeb rynku pracy w zakresie zawodów i kwalifikacji, w oparciu o które powinno być prowadzone kształcenie w szkołach zawodowych),
 - wypracowanie ścieżek rozwoju zawodowego w danej branży/zawodzie szkolnictwa zawodowego (określenie pożądanych typów szkół oraz oczekiwanego profilu ich absolwentów),
 - dokonanie przeglądu klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego pod kątem uwzględnienia oczekiwań partnerów społecznych właściwych dla zawodów

³⁶ M. Samujło, B. Samujło, *Kształcenie zawodowe - oczekiwania i potrzeby*, „Edukacja-Technika-Informatyka”, Nr 1, 2014, s. 180-185.

szkolnictwa zawodowego oraz przygotowanie wytycznych do zmian w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego;

- 2) 2. Typ operacji – doskonalenie systemu egzaminów zawodowych we współpracy z pracodawcami, w tym:
 - przygotowanie zadań egzaminacyjnych do nowych i zmodernizowanych zawodów szkolnictwa zawodowego, zgodnie z wytycznymi pracodawców
 - szkolenia metodyczne dla pracodawców uczestniczących w procesie przygotowania i przeprowadzenia egzaminów
- 3) 3. Typ operacji – przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu, w tym:
 - opracowanie ram jakości staży i praktyk dla uczniów realizujących kształcenie praktyczne w przedsiębiorstwach, z uwzględnieniem europejskich ram staży zawodowych,
 - opracowanie modelowych programów praktycznej nauki zawodu dla zawodów na poziomie kwalifikacji technika,
 - wypracowanie modelu zachęt dla pracodawców angażujących się w proces kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia praktycznego,
 - ewaluacja wypracowanych rozwiązań w zakresie praktycznej nauki zawodu.
2. Zwiększenie wykorzystania zmodernizowanych treści, narzędzi i zasobów wspierających proces kształcenia zawodowego. W ramach tego celu zaplanowano realizację:
 - 1) 4. Typu operacji – tworzenie i upowszechnianie e-materiałów do kształcenia zawodowego.
3. Wypracowanie modelu trwałej współpracy uczelni ze szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe (technika, branżowe szkoły I i II stopnia). W ramach tego celu zaplanowano realizację:
 - 1) 5. Typu operacji – wypracowanie i upowszechnienie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe ze szkołami wyższymi, w tym:
 - przykładowego programu nauczania dla danego zawodu, uwzględniającego współpracę szkół prowadzących kształcenie zawodowe ze szkołami wyższymi w jego realizacji,
 - przykładowej organizacji zajęć dla uczniów przez wykładowców z wykorzystaniem bazy dydaktycznej szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe lub uczelni,
 - propozycji działań mających na celu zapoznanie uczniów i nauczycieli kształcenia zawodowego z nowymi technikami/technologiami stosowanymi w danej branży/zawodzie,

- przykładowych form doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego.

4. Zapewnienie informacji zwrotnej dla systemu kształcenia zawodowego na temat losów absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe. W ramach tego celu zaplanowano realizację kilku typów operacji:

1) 6. Typ operacji – monitorowanie losów absolwentów, obejmujące:

- opracowanie systemowych narzędzi dla monitorowania losów zawodowych absolwentów szkół na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym w tym:

- narzędzi do badań ilościowych losów absolwentów pozwalających na reprezentatywne wnioski dotyczące losów zawodowych absolwentów;
- systemu monitorowania losów zawodowych absolwentów w oparciu o dane administracyjne (w tym rekomendacje w zakresie rozwiązań prawnych pozwalających na wdrożenie takiego monitoringu);
- opracowanie narzędzi do monitorowania losów absolwentów dla dyrektorów szkół w postaci: kwestionariusza on-line, programu raportującego wraz z narzędziami wsparcia (podręcznik, kurs on-line).

- przeprowadzenie w latach 2015-2022 trzech edycji monitorowania losów zawodowych absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe w wykorzystaniem wypracowanych rozwiązań, obejmujących:

- badania jakościowe interesariuszy kształcenia zawodowego (pracodawców, szkół prowadzących kształcenie zawodowe, doradców edukacyjno-zawodowych, samorządów) dotyczące możliwości, potrzeb i oczekiwań w zakresie monitorowania losów absolwentów szkół zawodowych;
- badania ilościowego o charakterze podłużnym (dwie fale badania: pierwsza w ostatnim roku nauki, druga pół roku po zakończeniu nauki), reprezentatywnego na poziomie zawodów oraz województw, którego celem będą oczekiwania uczniów ostatnich klas oraz ocena sytuacji absolwentów na rynku pracy
- badania ilościowego: ankiety audytoryjnej, której celem jest stworzenie możliwości wykorzystania danych administracyjnych (pochodzących z SIO2, OKE oraz ZUS) do monitorowania sytuacji na rynku pracy.

2) 7. Typ operacji – organizacja międzynarodowych konkursów umiejętności zawodowych.

Wybrane trzy operacje wdrażane w ramach PO WER, poddane niniejszej ewaluacji, są ze sobą zbieżne pod względem zakresu (podmiotowego, przedmiotowego) i zaplanowanego kierunku oddziaływania w obrębie PI 10iv, mając prowadzić do wypracowania wspólnie z interesariuszami (partnerami społecznymi, pracodawcami, uczelniami) efektywnych, adekwatnych do potrzeb rynku pracy, rozwiązań merytorycznych i organizacyjnych na rzecz szkolenia i kształcenia zawodowego. Należą do nich następujące interwencje Działania 2.15 PO WER:

1. Wdrożenie mechanizmów strategicznej współpracy z przedstawicielami partnerów społecznych na rzecz dostosowywania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy (typ operacji 1.),
2. Przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu (typ operacji 3.),
3. Wypracowanie i upowszechnienie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi (typ operacji 5.).

We wszystkich tych przypadkach podejmowana interwencja PO WER ma prowadzić do rozwoju i utrwalenia współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z ww. otoczeniem oraz wypracowania podstaw programowych kształcenia w zawodach (lub modelowych rozwiązań), które poddane zostaną pilotażowi (z wyjątkiem modernizowanych PPKZ w projektach pozakonkursowych ORE), a po zakończeniu projektów upowszechnione i wdrożone w szkołach. W rezultacie operacje te mają przysłużyć się do osiągnięcia w Polsce kluczowych założeń priorytetu EFS (PI 10iv) tj. „lepszego dostosowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości”. Ze względu na to pokrewieństwo zakresowe, celowe jest objęcie wspólnym badaniem ewaluacyjnym wszystkich trzech wymienionych typów operacji oraz ich rezultatów.

2.4. Logika interwencji

Odtworzenie logiki interwencji

Niniejszy rozdział stanowi komponent konceptualny zastosowanego w badaniu podejścia Theory-Based Evaluation – odtwarza teorię planu, tj. logikę leżącą u podłoża interwencji dotyczącej kształcenia zawodowego na poziomie krajowym (PI 10iv), zgodnie z którą interwencja ta ma osiągać założone rezultaty.

Logika interwencji oparta jest na założeniu, że przy zaangażowaniu określonych zasobów do realizacji zaplanowanych działań, osiągnięte zostaną określone efekty, które wywołają pozytywną zmianę. Inaczej można to zilustrować w postaci schematu:

Rysunek 1. Ogólny schemat logiki interwencji

W związku z tym, że podczas planowania interwencji w ramach PO WER zdiagnozowano następujące problemy i potrzeby:	...
...i dodatkowo występuje następujący kontekst/założenia:	...
...to jeżeli podejmiemy następujące działania:	...
...przy następującym wkładzie zasobów:	...
...to osiągniemy następujące efekty:	...
...w wyniku których nastąpi następująca zmiana:	...

Źródło: opracowanie własne

Wskazane w schemacie problemy i potrzeby określone zostały w momencie planowania interwencji (tj. wdrażania PO WER).

Odtwarzana logika interwencji dotyczy Działania 2.15 *Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki* (wpisujące się w PI 10iv³⁷), które realizowane jest w ramach II Osi Priorytetowej (OP) *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*, w ramach PO WER, przy wykorzystaniu środków z EFS. W szczególności skupiono się na tych typach operacji, które wchodzą w zakres niniejszej ewaluacji, czyli:

- 1. Typ operacji – wdrożenie mechanizmów strategicznej współpracy z przedstawicielami partnerów społecznych na rzecz dostosowywania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy;
- 3. Typ operacji – przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu;
- 5. Typ operacji – wypracowanie i upowszechnienie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi.

Ogólną logikę interwencji skoncentrowanej na powyższych zadaniach można opisać w zdaniach przedstawionych w poniższej tabeli.

³⁷ Priorytet inwestycyjny 10iv: *Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.*

Tabela 2. Logika interwencji wsparcia dla kształcenia i szkolenia zawodowego w ramach Działania 2.15 PO WER

<p>W związku z tym, że podczas planowania interwencji w ramach PO WER zdiagnozowano następujące problemy i potrzeby:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrzebę zapewnienia równego dostępu do edukacji o wysokiej jakości, dostosowanej do indywidualnych potrzeb uczniów – wyzwaniem pozostaje doskonalenie polskiego systemu edukacji w kierunku bardziej inkluzyjnego oraz praktycznego podejścia do nauki; • potrzebę lepszego przygotowania uczniów do przyszłego zatrudnienia – zdiagnozowano, że kompetencje kształtowane w procesie edukacji formalnej nie są wystarczające do efektywnego wykonywania pracy bezpośrednio po zakończeniu szkoły³⁸; • niezbędne jest również przygotowanie szkół do świadczenia usług ułatwiających uczniom wybór odpowiedniej ścieżki zawodowej, dlatego też długofalowej i pełniejszej modernizacji wymaga również system doradztwa zawodowego prowadzonego w szkołach; • potrzeba zwiększenia wykorzystania przez szkoły i placówki edukacyjne innowacyjnych metod wspierających proces nauczania – w tym należy położyć większy nacisk na nauczanie praktyczne i eksperymentalne; • wzmocnienia wymaga współpraca szkół z przedsiębiorcami, uczelniami i partnerami społecznymi – wskazano, że niezbędne jest wypracowanie mechanizmów powszechnego zaangażowania pracodawców we współpracę m.in. poprzez: wzajemne rozpoznawanie potrzeb oczekiwania i możliwości w zakresie kształcenia umiejętności kwalifikacyjno-zawodowych, włączanie w modernizację oferty kształcenia, wspólne programy nauczania, opracowywanie nowych i modernizację istniejących kwalifikacji, doskonalenie systemu egzaminów zawodowych, wypracowanie mechanizmów zwiększających udział pracodawców w organizacji staży i praktyk zawodowych dla uczniów oraz
---	---

³⁸ W zapisach programowych powołano się na publikację: *Bilans Kapitału Ludzkiego*, PARP, 2012.

	opracowywanie programów praktycznej nauki zawodu. ³⁹
...i dodatkowo występuje następujący kontekst/założenia:	<ul style="list-style-type: none"> • efekty współpracy szkół z przedsiębiorcami, uczelniami i partnerami społecznymi mogą przyczynić się do poprawy osiąganych przez szkoły efektów kształcenia (a doświadczenia takiej współpracy ma stosunkowo nieduża część szkół); • identyfikowany jest problem niedopasowania kompetencji wykwalifikowanych robotników – absolwentów kształcenia zawodowego, do potrzeb pracodawców, w wielu dziedzinach gospodarki, który znajduje odbicie na krajowym, a także na regionalnych i lokalnych rynkach pracy, w problemach pracodawców z zapewnieniem odpowiednich zasobów kadrowych; • działania podejmowane w ramach OP II mają reformujący charakter, dotyczą w równym stopniu decydentów i odbiorców wspieranych polityk publicznych we wszystkich regionach Polski – skala oddziaływania interwencji związanej z polityką oświatową, w tym skoncentrowanej na obszarze kształcenia zawodowego, ma wymiar ogólnopolski.
...to jeżeli podejmiemy następujące działania:	<ul style="list-style-type: none"> • aktywne działania na rzecz modernizacji treści i metod kształcenia zawodowego poprzez włączenie przedstawicieli szerokiego grona interesariuszy, w tym w szczególności związanych z rynkiem pracy, otoczeniem społeczno-gospodarczym (partnerów społecznych, którzy tworzyć będą zespoły zaangażowane w proces identyfikacji i weryfikacji wymagań kwalifikacyjno-zawodowych i projektowania oferty kształcenia; • diagnozowanie wymagań istniejących lub tworzonych stanowisk pracy, które powinny być uwzględniane w ofercie kształcenia zawodowego; • działania na rzecz wzmocnienia współpracy szkół i placówek zajmujących się kształceniem zawodowym z pracodawcami oraz z uczelniami;

³⁹ W zapisach programowych powołano się na publikację: *Raport o stanie edukacji 2011. Kontynuacja przemian*, IBE, 2012.

	<ul style="list-style-type: none"> wprowadzanie standardów prowadzenia praktycznej nauki zawodów w ramach szkół kształcenia zawodowego.
...przy następującym wkładzie zasobów:	<ul style="list-style-type: none"> zasoby finansowe: alokacja na realizację interwencji w ramach tego Działania wynosi 81 084 563 euro, w tym wkład UE 68 341 410 euro⁴⁰; kadry i wiedza instytucji systemu zarządzania i wdrażania Programu.
...to osiągniemy następujące efekty :	<ul style="list-style-type: none"> ustalenie potrzeb rynku pracy w zakresie zawodów i kwalifikacji, w oparciu o które powinno być prowadzone kształcenie w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe; określenie pożądanych typów szkół oraz oczekiwanego profilu ich absolwentów; przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu; wypracowanie i upowszechnienie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi; Zmniejszenie rozbieżności pomiędzy rynkiem pracy a ofertą kształcenia zawodowego.
...w wyniku których nastąpi następująca zmiana :	<ul style="list-style-type: none"> lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy desk research

Zgodnie z założeniami Programu, beneficjentami w ramach ewaluowanych typów operacji realizowanych w Działaniu 2.15 mogą być:

- w odniesieniu do typu projektu nr 1:
 - Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE);
- w odniesieniu do typu projektu nr 3 i 5:

⁴⁰ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedzy Edukacja Rozwój 2014-2020, wersja 30, Warszawa, 29 czerwca 2023 r.

- Ministerstwo Edukacji i Nauki
- Ośrodek Rozwoju Edukacji (w tym dawny Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej włączony z dniem 1 lipca 2016 r. w strukturę organizacyjną Ośrodka Rozwoju Edukacji)
- Instytut Badań Edukacyjnych
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne
- stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego
- organizacje pozarządowe lub związki organizacji pozarządowych
- samorząd gospodarczy i zawodowy
- partnerzy społeczni zgodnie z definicją w PO WER
- jednostki naukowe, w tym instytuty badawcze
- przedsiębiorcy lub pracodawcy
- placówki doskonalenia nauczycieli
- uczelnie.

W ramach logiki wdrażania przedmiotowej interwencji, przyjęto następujące tryby wyboru projektów:

- Pozakonkursowy – dla typów projektu nr 1a, 1b (w zakresie dokonania przeglądu i aktualizacji klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, podstaw programowych oraz suplementów do dyplomów i kwalifikacji), 2a (w zakresie przygotowanie zadań egzaminacyjnych);
- Konkursowy – dla typów projektu nr 3 i 5.

Podmiotem odpowiedzialnym za nabór i ocenę wniosków oraz przyjmowanie protestów było Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Wybór i realizacja projektów pozakonkursowych

W ramach typu operacji „Wdrożenie mechanizmów strategicznej współpracy z przedstawicielami partnerów społecznych na rzecz dostosowywania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy” (dalej: Partnerstwo), w latach 2016-2019 ORE zrealizował trzy projekty pozakonkursowe:

- „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 1: Forum partnerów społecznych” (etap 1., styczeń 2016 – luty 2018),
- „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 2: Kwalifikacje i zawody odpowiadające potrzebom rynku pracy” (etap 2., listopad 2016 – czerwiec 2018),
- „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 3. Edukacja zawodowa odpowiadająca potrzebom rynku pracy” (etap 3., listopad 2016 – luty 2019).

Trzy ww. projekty ORE realizował względnie równolegle w latach 2016-2019 i obejmowały one zakres *de facto* jednego, większego (trzyetapowego) przedsięwzięcia pn. „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego”. Ich wspólnym celem było „dostosowanie kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku

pracy poprzez zaangażowanie przedstawicieli pracodawców i pracowników na wszystkich etapach jego programowania"⁴¹.

Etap pierwszy miał charakter rozpoczynający (inicjatywny), w wyniku którego powołano „Forum partnerów społecznych” składające się z 25 Branżowych Zespołów Partnerów Społecznych (BZPS) reprezentatywnych dla zawodów szkolnictwa zawodowego. W skład BZPS wchodził przedstawiciele stowarzyszeń zawodowych, organizacji pracodawców oraz związków zawodowych.

W pierwszej kolejności BZPS miały zidentyfikować zapotrzebowanie na zawody i kwalifikacje szkolnictwa zawodowego oraz przygotować rekomendacje dla zmian (przeгляdu) klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (KZSZ) i podstaw programowych kształcenia w zawodach (PPKZ), uwzględniających oczekiwania rynku pracy (w szczególności partnerów społecznych właściwych dla zawodów szkolnictwa zawodowego).

Następnie zadania BZPS były analogiczne we wszystkich etapach przedsięwzięcia (kolejne etapy, co do zasady, poszerzały jedynie zakres zawodów i kwalifikacji szkolnictwa zawodowego poddanych przeglądom BZPS) i obejmowały stworzenie „Kwalifikacji i zawodów odpowiadających potrzebom rynku pracy”, w tym:

- rekomendacji dotyczących zmian w KZSZ i PPKZ w zakresie umiejętności zawodowych i kwalifikacji,
- rekomendacji do planów i programów nauczania,
- zmodernizowanych PPKZ dla 202 zawodów (w tym w kolejnych etapach przedsięwzięcia było to: 54, 75 i 73)⁴²,
- opracowania ścieżek rozwoju zawodowego dla zawodów, dla których zmodernizowano PPKZ,
- suplementów do dyplomów potwierdzających kwalifikacje na podstawie zmodyfikowanych PPKZ oraz ich tłumaczenie na język angielski.

Ostatecznie, w trzecim etapie, zamykającym całe przedsięwzięcie, zadaniem BZPS było opracowanie planów i programów nauczania dla wszystkich zawodów poddanych przeglądom (tj. dla 202 z 213 zawodów szkolnych), czyli ostateczne zaplanowanie „Edukacji zawodowej odpowiadającej potrzebom rynku pracy”.

Zmodernizowane PPKZ formalnie zostały wprowadzone do systemu szkolnictwa zawodowego rozporządzeniami: Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 860) oraz Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2019

⁴¹ <https://www.ore.edu.pl/category/projekty-po-wer/partnerstwo-na-rzecz-ksztalcenia-zawodowego/>

⁴² Wykaz zmodernizowanych zawodów został ujęty w załączniku „Raport tabelaryczny”.

r., poz. 991). Zatem ich wdrażanie w branżowych szkołach I stopnia, technikach oraz szkołach policealnych, rozpoczęło się sukcesywnie od września 2017 r. (uwzględniając rezultaty prac z pierwszego projektu pozakonkursowego ORE), a w branżowych szkołach II stopnia od 1 września 2020 r.

Identyfikacja naborów i projektów w ramach „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego” (operacja typu 1., Działanie 2.15 PO WER):

1. Projekt: Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 1: Forum partnerów społecznych:
 - nabór nr POWR.02.15.00-00-0003/15⁴³, w trybie pozakonkursowym – wezwanie do złożenia wniosku pozakonkursowego z 26.08.2015 r. skierowała IP PO WER (MEN) do Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej⁴⁴ – ostatecznie realizującym projekt był ORE;
 - okres realizacji: od 2016-01-01 do 2018-02-28 (Data podpisania decyzji: 01.04.2016, projekt wydłużony względem planowanej daty zakończenia, oznaczonej w naborze na 31.12.2017).
2. Projekt: Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 2: Kwalifikacje i zawody odpowiadające potrzebom rynku pracy:
 - nabór POWR.02.15.00-IP.02-00-002/16⁴⁵, w trybie pozakonkursowym – wezwanie do złożenia wniosku pozakonkursowego z 15.02.2016 r. skierowała IP PO WER (MEN) do Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej⁴⁶ - ostatecznie realizującym projekt był ORE;
 - okres realizacji: od 2016-11-01 do 2018-06-30 (Data podpisania decyzji: 28.11.2016, projekt wydłużony względem planowanej daty zakończenia, oznaczonej w naborze na 28.02.2018).
3. Projekt: Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 3. Edukacja zawodowa odpowiadająca potrzebom rynku pracy:
 - nabór nr POWR.02.15.00-IP.02-00-006/16⁴⁷, w trybie pozakonkursowym – wezwanie do złożenia wniosku pozakonkursowego z 14.10.2016 r. skierowała IP PO WER (MEN) do ORE⁴⁸;

⁴³ <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-naborzy/partnerstwo-na-rzecz-ksztalcenia-zawodowego-etap-1/>

⁴⁴ <https://efs.mein.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/wezwanie-KOWEZiU-partnerstwo-31.08.2015-1.pdf>

⁴⁵ <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-naborzy/informacja-o-naborze-krajowy-osrodek-wspierania-edukacji-zawodowej-i-ustawicznej-parnterstwo-na-rzecz-ksztalcenia-zawodowego-etap-2/>

⁴⁶ <https://efs.mein.gov.pl/wp-content/uploads/2016/02/KOWEZiU-wezwanie-do-z%C5%82o%C5%BCenia-wniosku-pozakonkursowego.pdf>

⁴⁷ <https://efs.mein.gov.pl/naborzy/informacja-o-naborze-osrodek-rozwoju-edukacji-partnerstwo-na-rzecz-ksztalcenia-zawodowego-etap-3-edukacja-zawodowa-odpowiadajaca-potrzebom-ryнку-pracy/>

⁴⁸ <https://efs.mein.gov.pl/wp-content/uploads/2016/10/wezwanie-do-zlozenia-wniosku-ore.pdf>

- okres realizacji: od 2016-11-01 do 2019-02-28 (Data podpisania decyzji: 27.12.2016, projekt wydłużony względem planowanej daty zakończenia, oznaczonej w naborze na 30.08.2018).

Wybór i realizacja projektów konkursowych

Projekty w ramach typu operacji nr 3: przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu

W ramach typu operacji nr 3 „Przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu” ogłoszono trzy konkursy na dofinansowanie projektów (dalej: „PNZ”).

Dwa pierwsze konkursy „PNZ I” i „PNZ II” dotyczyły w głównej mierze opracowania przykładowych modelowych programów realizacji praktycznej nauki zawodu, natomiast konkurs „PNZ III” dotyczył opracowania przykładowych modelowych programów realizacji praktycznej nauki zawodu w zakresie stażu uczniowskiego, który został wprowadzony do ustawy - Prawo oświatowe reformą z 2018 r., a przepisy jego dotyczące zaczęły obowiązywać od roku szkolnego 2019/2020.

W wyniku pierwszego konkursu „PNZ”⁴⁹ (nr POWR.02.15.00-IP.02-00-003/17) podpisano dwie umowy spośród 4 złożonych wniosków. Wyłonione projekty nie wyczerpały alokacji konkursu (łącznie 20 900 000,00 zł i objęły dwie branże (górnictwo-hutniczą i medyczo-społeczną) z zaplanowanych 10 branż. Projekty zrealizowane zostały w okresie od stycznia 2018 roku do grudnia 2019 roku.

W rezultacie konkursu „PNZ II”⁵⁰ (nr POWR.02.15.00-IP.02-00-001/18) przeprowadzono 16 rund naboru wniosków w okresie od 5.04.2018 r. do 31.01.2019 r. W ramach konkursu zaplanowano alokację środków finansowych w wysokości 17 231 000,00 zł, z uwzględnieniem 32 branż. Z 9 Beneficjentami podpisano 12 umów o dofinansowanie. Projekty „PNZ II” realizowane były w okresie od sierpnia 2018 r. do sierpnia 2020 r. (przy czym większość kończyła się w lutym 2020 r., tj. przed ogłoszeniem w Polsce stanu epidemii Covid-19).

W ramach konkursu „PNZ III”⁵¹ (nr POWR.02.15.00-IP.02-00-002/20) przeprowadzono 7 rund naboru wniosków w okresie od 30 marca 2020 r. do 26 marca 2021 r. Alokacja środków finansowych zaplanowanych na konkurs wyniosła 24 000 000,00 zł, z uwzględnieniem 32 branż. Podpisano 31 umów o dofinansowanie projektów. Realizację projektów z ostatniego naboru zaplanowano na okres od września 2020 r. do lutego 2023 r., przy czym większość rozpoczęła się w 2021 r. i miała zakończyć się

⁴⁹ <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-nabory/przygotowanie-rozwiazan-w-zakresie-angazowania-pracodawcow-w-organizacji-praktycznej-nauki-zawodu-pnz/>

⁵⁰ <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-nabory/przygotowanie-rozwiazan-w-zakresie-angazowania-pracodawcow-w-organizacji-praktycznej-nauki-zawodu-pnz-ii/>

⁵¹ <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-nabory/konkurs-praktyczna-nauka-zawodu-iii/>

w roku 2022. Na potrzeby niniejszej ewaluacji, należy zatem przyjąć, że większość projektów w ramach operacji typu 3. Działania 2.15 PO WER zakończyła się.

Warto w tym miejscu odwołać się też do wypowiedzi w ramach przeprowadzonych badań jakościowych, które wskazują, że projekty tego typu cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony Beneficjentów. Jednakże duża część podmiotów chcących zaangażować się w ich realizację, nie miała dostatecznie dużo doświadczenia w zakresie pisania wniosków o dofinansowanie. Spowodowało to szereg komplikacji, które skłoniły IZ do podjęcia dodatkowych działań informacyjnych i szkoleniowych skierowanych do Beneficjentów w tym zakresie.

Projekty w ramach typu operacji nr 5: wypracowanie i upowszechnienie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi

W ramach typu operacji nr 5 „Wypracowanie i upowszechnienie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi” ogłoszono dwa konkursy na dofinansowanie projektów (dalej: „Współpraca szkół I” oraz „Współpraca szkół II”), w tym dotyczące:

- a) przykładowego programu nauczania dla danego zawodu, uwzględniającego współpracę szkół zawodowych z wyższymi w jego realizacji,
- b) przykładowej organizacji zajęć dla uczniów przez wykładowców z wykorzystaniem bazy dydaktycznej szkoły zawodowej lub wyższej,
- c) propozycji działań mających na celu zapoznawanie uczniów i nauczycieli kształcenia zawodowego z nowymi technikami/technologiami stosowanymi w danej branży/zawodzie,
- d) przykładowych form doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego.

W rezultacie w ramach naboru pierwszego konkursu „Współpraca szkół I”⁵² (nr POWR.02.15.00-IP.02-00-002/18) przeprowadzono 10 rund naboru wniosków, w okresie od 30.06.2018 r. do 12.02.2020 r. Zaplanowana na konkurs alokacja środków finansowych wyniosła 27 621 000,00 zł, z uwzględnieniem 23 branż. Podpisano 7 umów o dofinansowanie projektów (na 12 złożonych wniosków). Projekty (jako liderzy partnerstw) realizowały głównie samorzady miast. Projekty wyłonione w konkursie „Współpraca szkół I” zaplanowano do realizacji od stycznia 2018 r. do lutego 2021 r. (w tym w początkowym okresie pandemii Covid-19 w Polsce).

W ramach konkursu „Współpraca szkół II”⁵³ (nr POWR.02.15.00-IP.02-00-001/20) przeprowadzono 13 rund naboru wniosków, w okresie od 29.02.2020 r. do 9.04.2021 r.

⁵² <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-nabory/wspolpraca-szkol/>

⁵³ <https://efs.mein.gov.pl/ogloszenia-nabory/konkurs-wypracowanie-i-upowszechnienie-przykladowych-rozwiazan-w-zakresie-wspolpracy-szkol-zawodowych-z-wyzszymi-ii-edycja/>

Zaplanowana na konkurs alokacja środków finansowych wyniosła 19 806 747,00 zł, z uwzględnieniem 22 branż. Podpisano 10 umów o dofinansowanie (na 37 złożone wnioski o dofinansowanie)⁵⁴. Projekty II naboru realizowały głównie szkoły wyższe – jako liderzy partnerstw. Projekty wyłonione w konkursie „Współpraca szkół II” zaplanowano do realizacji od maja 2020 r. do grudnia 2022 r. Ostatni nabór został zakończony ze względu na małe zainteresowanie wnioskodawców⁵⁵, a kolejny w przedmiotowej operacji (typu 5. Działania 2.15 PO WER) nie jest planowany.

Powyższe konkursy nie objęły wszystkich zaplanowanych w regulaminie branż i związanych z nimi zawodów. Wyłoniono po dwa projekty z tych samych branż (teleinformatyczna, spedycyjno-logistyczna i tekstylna-odzieżowa/przemysłu mody) realizowane przez różne podmioty (miasto, szkoła wyższa). Zdecydowanie większa liczba branż została objęta dofinansowaniem w trzech konkursach pn. „Przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu”.

Co warto wskazać, z wypowiedzi przedstawicieli Ministerstwa wynika, że szkoły wyższe nie były zbyt często zainteresowane nawiązywaniem współpracy z innymi podmiotami w ramach projektów (ze szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe). Zdaniem badanych było to spowodowane tym, że nawiązywanie tego typu porozumień nie dawało uczelniom wystarczających korzyści.

2.5. Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników

Rozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie celu 1 ewaluacji: ustalenie osiągniętej wartości wskaźników. Dotyczy więc następujących pytań badawczych:

- Jaka jest wartość osiągnięta wskaźnika rezultatu długoterminowego „Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży, które realizują kształcenie w zawodach objętych modernizacją w oparciu o zmodernizowane we współpracy z pracodawcami podstawy programowe”?
- Jaka jest wartość osiągnięta wskaźnika rezultatu długoterminowego „Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu” w momencie realizacji badania ewaluacyjnego?

⁵⁴ Każdy z projektów dotyczył określonego zawodu lub dwóch zawodów, dla których opracowano przykładowe rozwiązania w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi. Były to przykładowo następujące zawody: technik administracji, technik elektronik, technik hotelarstwa, technik informatyk, technik logistyk, technik mechatronik, technik organizacji reklamy, technik przemysłu mody, technik rachunkowości i technik telekomunikacji.

⁵⁵ <https://efs.mein.gov.pl/naborzy/informacja-o-zamknieciu-konkursu-5/>

- Jaka jest wartość osiągnięta wskaźnika rezultatu długoterminowego „Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi” w momencie realizacji badania ewaluacyjnego?
- Jaki jest odsetek szkół wykorzystujących wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi w poszczególnych zawodach objętych wsparciem?
- Czy osiągnięto wartości docelowe wskaźników rezultatu objętych ewaluacją?

Wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. projektów związanych z PPKZ

Nazwa wskaźnika

„Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży, które realizują kształcenie w zawodach objętych modernizacją w oparciu o zmodernizowane we współpracy z pracodawcami podstawy programowe.”

Definicja

Udział ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży prowadzących kształcenie zawodowe, które realizują kształcenie w zawodach objętych modernizacją w oparciu o podstawy programowe zmodernizowane dzięki EFS we współpracy z pracodawcami w ogólnej liczbie ponadpodstawowych szkół zawodowych dla młodzieży. Z podstawy procentowania powinny zostać wyłączone szkoły niepublicznej oraz szkoły nie prowadzące kształcenia w zawodach, dla których podstawy programowe zostały zmodernizowane.

Sposób pomiaru wskaźnika

W związku z tym, że zmodernizowane PPKZ formalnie zostały wprowadzone do systemu szkolnictwa zawodowego rozporządzeniami:

- Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 860)
- Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2019 r., poz. 991),

nie było konieczności przeprowadzania badań empirycznych w celu pomiaru wskaźnika.

Zgodnie z ww. rozporządzeniami, podstawy programowe (określone w rozporządzeniach, czyli zmodernizowane w wyniku współpracy z pracodawcami w ramach projektów pozakonkursowych) stosowane są do wszystkich szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie w zmodernizowanych zawodach.

Wartość wskaźnika z wyjaśnieniem

Zatem, na podstawie wprowadzonych przepisów, wprowadzających do systemu oświaty zmodernizowane podstawy programowe, należy wskazać, że **100% szkół objętych wskaźnikiem realizuje kształcenie w zawodach objętych modernizacją** w oparciu o zmodernizowane we współpracy z pracodawcami podstawy programowe - co wynika z nałożonego rozporządzeniami obowiązku.

Wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. projektów związanych z PNZ

Nazwa wskaźnika

„Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu.”

Definicja

Udział ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży prowadzących kształcenie zawodowe na poziomie kwalifikacji technika, które wykorzystują w realizacji kształcenia zawodowego praktycznego rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu wypracowane w programie w ogólnej liczbie tych szkół.

Wykorzystanie rozwiązań organizacyjnych przez szkoły oznacza realizację praktycznej nauki zawodu z uwzględnieniem rozwiązań wypracowanych w programie.

Sposób pomiaru wskaźnika

Badanie ilościowe na reprezentatywnej próbie szkół prowadzących kształcenie zawodowe na poziomie kwalifikacji technika.

W kwestionariuszu ankiety skierowanym do szkół zawarto poniższe pytanie pozwalające zebrać informacje potrzebne do pomiaru wskaźnika (odpowiedzi „a” oraz „b” były brane pod uwagę do szacowania wartości wskaźnika):

Pyt. A3. Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ? Proszę zaznaczyć pasującą odpowiedź:

- a) tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań (przejdźcie do pytania A3.1.)
- b) tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego (przejdźcie do pytania A3.1.)
- c) nie, w ogóle nie wykorzystywała (omija pytania A3.1.-A3.4. i przechodzi od razu do A3.5.)

Wartość wskaźnika

Ogółem: 12,8%

Regiony lepiej rozwinięte (województwo mazowieckie): 12,6%

Regiony słabiej rozwinięte (pozostałe województwa): 12,9%

Wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. projektów związanych ze współpracą z uczelniami

Nazwa wskaźnika

„Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi.”

Definicja

Udział szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem z wykorzystaniem przykładowych rozwiązań organizacyjnych dotyczących współpracy ze szkołami wyższymi, opracowanych w programie, w ogólnej liczbie tych szkół. Zawody objęte wsparciem to zawody, dla których opracowano przykładowe rozwiązania. Szkoły wykorzystują wypracowane rozwiązania w przypadku, gdy prowadzą współpracę ze szkołami wyższymi z wykorzystaniem tych rozwiązań w całości lub w części, w zależności od potrzeb i możliwości danej szkoły.

Sposób pomiaru wskaźnika

Badanie ilościowe na reprezentatywnej próbie szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem.

W kwestionariuszu ankiety skierowanym do szkół zawarto poniższe pytanie pozwalające zebrać informacje potrzebne do pomiaru wskaźnika (odpowiedzi „a” oraz „b” były brane pod uwagę do szacowania wartości wskaźnika):

Pyt. A3. Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów? Proszę zaznaczyć pasującą odpowiedź:

- a) tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań (przejdź do pytania A3.1.)
- b) tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego (przejdź do pytania A3.1.)
- c) nie, w ogóle nie wykorzystywała (omija pytania A3.1.-A3.3. i przechodzi od razu do A3.5.)

Wartość wskaźnika

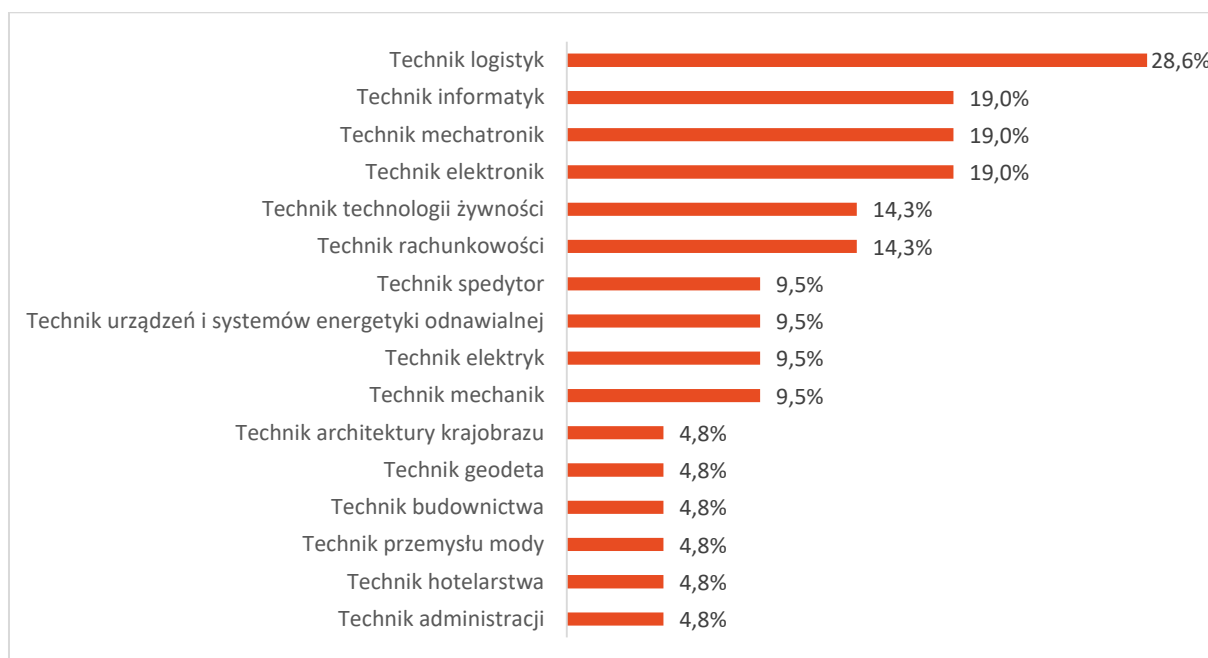
Ogółem: 4,5%

Regiony lepiej rozwinięte (województwo mazowieckie): 4,1%

Regiony słabiej rozwinięte (pozostałe województwa): 4,7%

Wykorzystywane w szkołach rozwiązania dotyczą różnych zawodów, które były objęte działaniami w ramach projektów wspierających organizację współpracy szkół z uczelniami. Najczęściej wskazywanym przez respondentów był technik logistyk. Warto dodać w tym miejscu, że branży logistycznej dotyczyły dwa projekty realizowane przez Beneficjentów w niniejszym zakresie.

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: W ramach jakich zawodów wykorzystują Państwo wyżej wskazane rozwiązania w dotyczące współpracy z uczelniami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=25 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów?”. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Stopień osiągnięcia docelowych wartości wskaźników

W poniższych zestawieniach przedstawiono wszystkie wskaźniki dotyczące badanego zakresu interwencji PO WER, dotyczące poszczególnych typów operacji objętych ewaluacją.

W pierwszej kolejności analizie poddano wskaźniki, których pomiar nastąpił w ramach badań ilościowych. Wyliczone dla nich poziomy osiągniętych wartości docelowych

wskazują na **niską skuteczność podjętych działań, jeśli chodzi o wykorzystywanie wypracowanych rozwiązań w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe**. Nie odnotowano znaczących różnic pomiędzy osiągniętymi wartościami wskaźników w podziale na kategorie regionu.

Tabela 3. Wskaźnik rezultatu długoterminowego podlegający pomiarowi w badaniu i wskaźnik rezultatu bezpośredniego podlegający pomiarowi w badaniu

Nazwa wskaźnika	Kategoria regionu	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów (narastająco)	Wskaźnik osiągnięć
Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu	Ogółem	45,0%	12,8%	28,4%
Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu	Słabiej rozwinięte	45,0%	12,9%	28,7%
Odsetek ponadpodstawowych publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu	Lepiej rozwinięte	45,0%	12,6%	28,0%
Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi	Ogółem	10,0%	4,5%	45,0%

Nazwa wskaźnika	Kategoria regionu	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów (narastająco)	Wskaźnik osiągnięć
Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi	Słabiej rozwinięte	10,0%	4,7%	47,0%
Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi	Lepiej rozwinięte	10,0%	4,1%	41,0%

Źródło: przeprowadzone badanie ilościowe.

Wyżej wskazana niska wartość badanego wskaźnika długoterminowego dla PNZ wiąże się bezpośrednio ze stosunkowo niską (na tle pozostałych wskaźników) wartością osiągniętą w ramach wskaźnika dot. liczby szkół wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania.

Pozostałe wskaźniki monitorowane w projektach dot. PNZ charakteryzują się znacząco wyższym stopniem realizacji wartości docelowych. **W 100% udało się osiągnąć pożądaną liczbę zawodów, dla których przeprowadzono pilotaż opracowanych rozwiązań PNZ.** Wysokie, ponad 80% poziomy osiągnięcia wartości docelowych odnotowuje się także w przypadku liczby szkół, w których zostały przeprowadzone pilotaże, a także w przypadku liczby zawodów, dla których rozwiązania te zostały opracowane.

Tabela 4. Wskaźniki związane z projektami dot. PNZ

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów (narastająco)	Wskaźnik osiągnięć
Liczba publicznych szkół zawodowych dla młodzieży kształcących na poziomie kwalifikacji technika, wykorzystujących wypracowane w programie rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu	5019	2608	52,0%

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów (narastająco)	Wskaźnik osiągnięć
Liczba zawodów, dla których zostały wypracowane rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu	190	165	86,8%
Liczba zawodów, dla których przeprowadzono pilotaż opracowanego modelowego programu realizacji praktycznej nauki zawodu	23	23	100,0%
Liczba szkół, w których został przeprowadzony pilotaż modelu	48	40	83,3%

Źródło: na podstawie analizy danych zastanych przekazanych przez Zamawiającego.

W przypadku pozostałych wskaźników dot. rozwiązań wypracowanych w zakresie współpracy z uczelniami, największą skuteczność obserwujemy natomiast w liczbie szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania (ponad 80%). Jednak oszacowana wartość wskaźnika rezultatu bezpośredniego w badaniu empirycznym pokazuje rzeczywisty niski odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi w ogólnej liczbie tych szkół.

Szczególnie nisko należy ocenić stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika dot. liczby pilotażowych wdrożeń rozwiązań w zakresie współpracy szkół z uczelniami.

Tabela 5. Wskaźniki związane z projektami dot. współpracy z uczelniami

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów (narastająco)	Wskaźnik osiągnięć
Liczba ostatecznych modeli współpracy dostosowanych do potrzeb zmieniającej się gospodarki zatwierdzonych po przeprowadzonym pilotażu	9	5	55,6%
Liczba pilotażowych wdrożeń rozwiązań w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z uczelniami	13	4	30,8%
Liczba zawodów, dla których opracowano przykładowe rozwiązania	29	15	51,7%

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów (narastająco)	Wskaźnik osiągnięć
w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi			
Liczba szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach objętych wsparciem, które wykorzystują wypracowane rozwiązania w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi	263	218	82,9%

Źródło: na podstawie analizy danych zastanych przekazanych przez Zamawiającego.

Jeśli chodzi o wskaźnik rezultatu długoterminowego dot. zmodernizowanych PPKZ, to tak, jak we wcześniejszych analizach, należy wskazać, że **100% szkół objętych wskaźnikiem realizuje kształcenie w zawodach objętych modernizacją** w oparciu o zmodernizowane we współpracy z pracodawcami podstawy programowe – co wynika z nałożonego rozporządzeniami obowiązku.

2.6. Ocena wypracowanych rozwiązań w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami i uczelniami

Rozdział prezentuje wyniki dotyczące drugiego celu szczegółowego niniejszego badania: ocena dotychczasowych efektów. Omówienie wyników wraz z wnioskami pogrupowano tematycznie w podrozdziały ze wskazaniem, na jakie pytania badawcze odpowiadają zawarte w nich treści.

Rozwiązania wypracowane w projektach konkursowych (dot. PNZ oraz współpracy z uczelniami)

Przekazywanie i upowszechnianie modelowych rozwiązań do szkół

Podrozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie pytań badawczych:

- Do ilu i jakich szkół Beneficjenci przekazali modele wypracowane rozwiązania w ramach projektów poszczególnych typów?
- Czy w ramach projektów będących przedmiotem ewaluacji prowadzono działania upowszechniające? Jeśli tak, na czym polegały, jaką miały skalę i jakie miały oddziaływanie?

W ramach realizacji badania, zwrócono się do wszystkich Beneficjentów z prośbą o przekazanie informacji o szkołach, do których przekazywano modelowe rozwiązania wypracowane w każdym z projektów objętych ewaluacją. W części przypadków

zgrupowanie takich danych nie było możliwe⁵⁶, jednak w zdecydowanej większości udało się je zgromadzić. Na ich podstawie utworzono bazę szkół, do których przekazano efekty prac w ramach 41 projektów. W bazie ujęto nazwy szkół, ich lokalizację według województw oraz wskazano, jakie wypracowane modele przekazano (dot. PNZ czy współpracy z uczelniami) i jakich branż dotyczą. Ze zgromadzonych w niej danych wynika, że w ramach projektów, Beneficjenci przekazywali opracowane przez siebie modele rozwiązań do różnej liczby szkół – „rekordziści” w podawanych przez siebie danych wskazywali liczbę szkół przekraczającą 1000. Przekazywane przez nich modele dotyczyły takich branż, jak hotelarsko-gastronomiczno-turystyczna, motoryzacyjna, budowlana czy teleinformatyczna. Z kolei są też projekty, co do których Beneficjenci wskazywali tylko po kilka szkół, do których przekazywali swoje modelowe programy.

Jeśli chodzi o **działania upowszechniające oraz promocyjne** realizowane w ramach projektów, to można wskazać szereg podejmowanych aktywności. Z analizy dokumentacji projektowych wynika, że Beneficjenci:

- prowadzili kampanie informacyjno-promocyjne dot. realizacji projektu, w tym:
 - stosowali się do podstawowych obowiązków związanych z informowaniem o działaniach finansowanych z EFS (odpowiednio oznaczone były stanowiska pracy zaangażowane w projekt, a także dokumenty oraz miejsca związane z realizacją projektu, uruchomiano strony www projektów);
 - przygotowano materiały promujące projekt – plakaty, roll-upy, ulotki;
- organizowali seminaria, konferencje, inne spotkania konsultacyjne związane z projektami i jednocześnie upowszechniające zakres projektu wśród zainteresowanych podmiotów z różnych środowisk – szkół, pracodawców;
- realizowali filmy dokumentujące przebieg prac pilotażowych, np. organizowane praktyki z uczniami.

Wyniki badań jakościowych prowadzonych wśród podmiotów zaangażowanych w realizację ewaluowanych projektów – zarówno dot. PNZ, jak i współpracy z uczelniami, potwierdzają wdrażanie wyżej wskazywanych działań upowszechniających. Ponadto, respondenci podkreślali, że głównym rodzajem aktywności w tym zakresie, było rozsyłanie wiadomości mailowych z materiałami promującymi projekt wśród placówek prowadzących kształcenie zawodowe odpowiadające zakresowi danego projektu.

⁵⁶ Z przyczyn takich jak: według informacji od Beneficjenta, projekty jeszcze się nie zakończyły ostatecznie wypracowanymi modelami, więc nie został osiągnięty etap przekazywania ich szkołom; Beneficjent nie może przekazać danych z przyczyn organizacyjnych (osoby zajmujące się projektem już nie pracują, nie ma innych pracowników, którzy mogą przygotować i przekazać potrzebne dane, brak dostępu do takich danych); nie można się skontaktować z Beneficjentem pod wskazanymi danymi kontaktowymi; realizacja projektu została przerwana.

Warto przy tym zaznaczyć, że niektórzy badani akcentowali wysoką skuteczność realizowanych przez nich spotkań „face to face” z kadrą zarządzającą szkoł. Dzięki tego rodzaju spotkaniom osoby zajmujące się promocją projektu, mogły w znacznie bardziej efektywny sposób wpłynąć na przedstawicieli placówek oświatowych i łatwiej zachęcić ich do wzięcia udziału w realizacji projektu.

Dodatkowo, na podstawie przeprowadzonych rozmów, należy także wskazać takie podejmowane działania, jak:

- współpraca z kuratorium oświaty swojego regionu w celu bardziej efektywnego kontaktu ze szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe – współpraca z kuratorium pozwalała na bardzo szybkie nawiązanie dobrego kontaktu z placówkami oświaty, do których samodzielne dotarcie mogłoby się okazać o wiele bardziej wymagające;
- współpraca w ramach istniejących sieci kontaktów z przedsiębiorcami – wsparcie w tym zakresie obejmowało przede wszystkim rozsyłanie informacji o projekcie wśród podmiotów związanych z daną branżą, które mogą być zainteresowane realizowanymi działaniami dot. PNZ;
- wykorzystanie różnych kanałów internetowych – stron internetowych podmiotów zaangażowanych w projekt, instytucji oświatowych, Ministerstwa, ale również portali społecznościowych;
- wykorzystanie lokalnych mediów – prasy, radia;
- wykorzystanie Systemu Informacji Oświatowej w celu przekazania szkołom prowadzącym kształcenie zawodowe powiadomienia o możliwości wdrożenia w nich nowych modelowych rozwiązań praktycznej nauki zawodu – praktykę opisywali przedstawiciele Ministerstwa w wywiadzie pogłębnym, wskazując, że informacje o opracowanych programach przekazywane są szkołom kilkakrotnie, by mogły dotrzeć do jak największej liczby zainteresowanych podmiotów.

Wyżej opisywane sposoby upowszechniania informacji o realizacji projektów, jak i promocji samych jego efektów, wykorzystywane były przez Beneficjentów opracowujących modele rozwiązań z obu zakresów działań konkursowych. W badaniach jakościowych respondenci mówili o ich zadowalającej skuteczności, jednak całością przeprowadzonych badań na potrzeby niniejszej ewaluacji pokazuje, że nie odniosły one pożądanego skali efektów, jeśli chodzi o wykorzystywanie wypracowanych modeli przez szkoły (o czym w kolejnej części raportu). Również w zakresie napotykanym barier, które zostaną omówione w dalszych rozdziałach, wskazane zostaną problemy związane z zainteresowaniem podmiotów, jeśli chodzi o uczestnictwo w pilotażach, co powodowało potrzebę wzmożenia działań promujących projekty.

Znajomość i wykorzystywanie modelowych rozwiązań wśród szkół

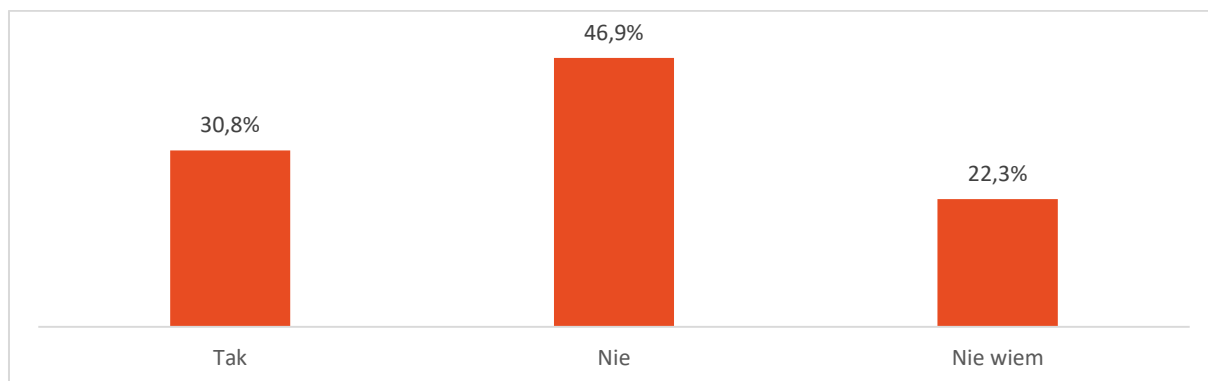
Podrozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie pytań badawczych:

- Czy modelowe rozwiązania w zakresie praktycznej nauki zawodu są nadal stosowane przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe uczestniczące w projekcie?
- Czy modelowe rozwiązania w zakresie praktycznej nauki zawodu były stosowane przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe nieuczestniczące w projekcie? Czy podlegały przy tym adaptacjom? Jaki jest odsetek takich szkół?
- Jaki jest rozkład terytorialny wpływu wypracowanych rozwiązań w ramach ewaluowanych projektów na szkoły objęte wsparciem? Czy identyfikuje się obszary wyraźnie słabiej wsparte lub tzw. „białe plamy”, które są obszarami nieobjętymi tymi działaniami?

Rozwiązania dotyczące PNZ

Przeprowadzone badania wykazały, że wśród szkół, które potencjalnie mogły wykorzystywać wypracowane modelowe rozwiązania dot. PNZ, ok. 31% miało okazję się z nimi zapoznać. Szczegółowe wyniki badania ankietowego w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

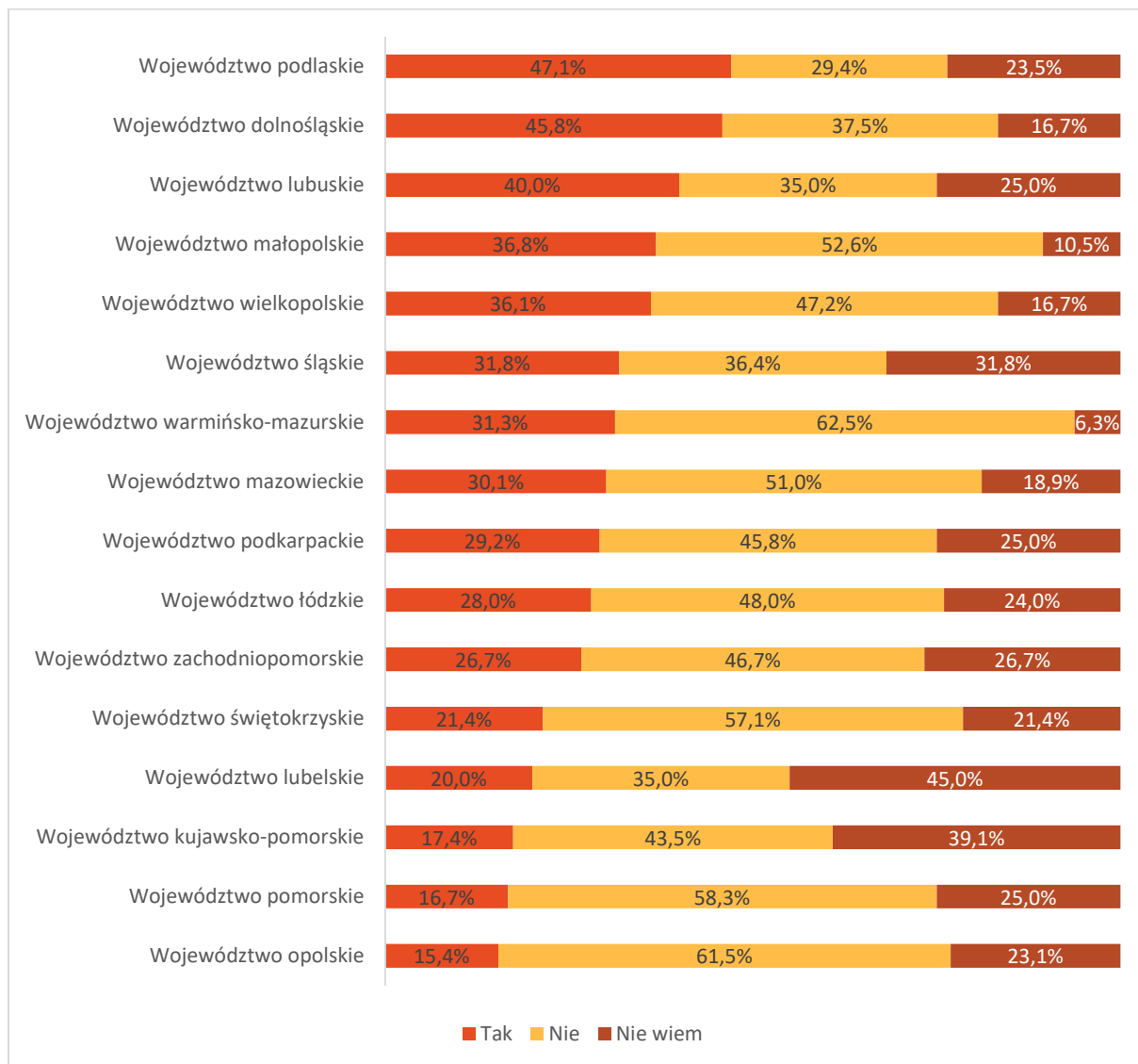
Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=484.

Analizując powyższe wyniki w podziale na województwa, można zauważyć znaczące różnice. Wskazują one na to, że największy odsetek szkół, do których docierały modelowe programy PNZ, odnotowano w województwach: podlaskim, dolnośląskim i lubuskim. Najmniejszy natomiast zaobserwowano w województwach: opolskim, pomorskim oraz kujawsko-pomorskim.

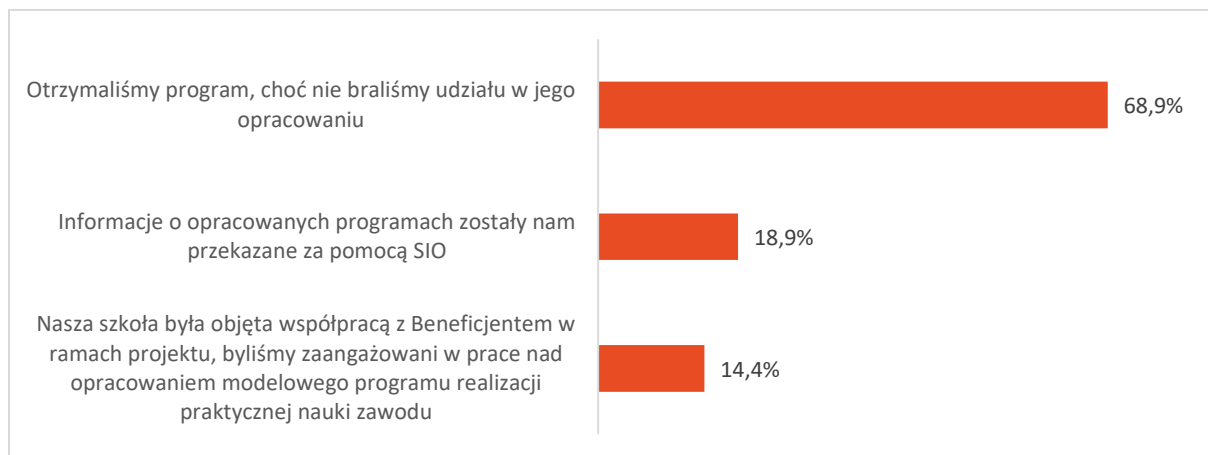
Wykres 3. Rozkład odpowiedzi w podziale na województwa na pytanie: czy reprezentowana przez pana/panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=484.

Przedstawiciele szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy potwierdzili zapoznanie się z modelowymi rozwiązaniami, dodatkowo wskazywali, w jaki sposób szkoła miała okazję się z nimi zetknąć. Niemal 70% szkół otrzymało modelowe rozwiązania, mimo tego, że nie uczestniczyły w pracach nad formułowaniem tych programów (np. w pilotażach realizacji PNZ). Natomiast 14,4% spośród tych szkół brało udział w tego typu działaniach, współpracując z Beneficjentami. Warto wskazać, że mimo powszechności udostępniania modelowych programów poprzez SIO, niecałe 19% badanych szkół, które miały okazję zapoznać się z opracowanymi rozwiązaniami, otrzymało je za pośrednictwem tego kanału.

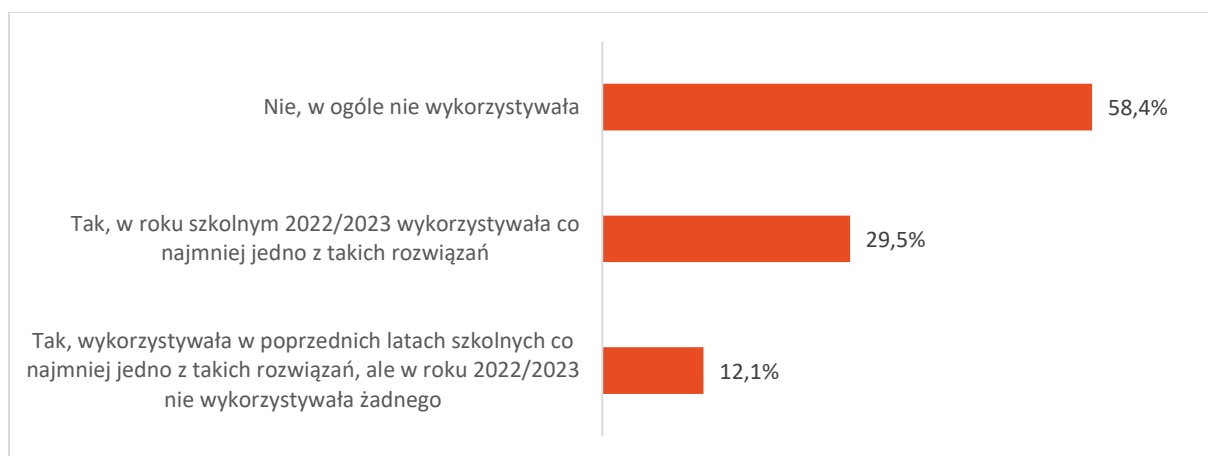
Wykres 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób Pana/Pani szkoła zetknęła się z modelowym programem/ modelowymi programami PNZ, o których mowa powyżej?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=149 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „tak” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Kolejny wykres pokazuje, że ponad 40% ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które zapoznały się z programami dot. PNZ, wykorzystywało opracowane w nich rozwiązania organizacyjne. Wiąże się to bezpośrednio z wartością wskaźnika, przedstawianą w innym rozdziale raportu. Wartość wskaźnika w procentach liczona jest jednak od innej podstawy, tj. od wszystkich szkół objętych badaniem – w związku z tym, wartość wskaźnika jest niższa niż omawiane tutaj dane.

Wykres 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?

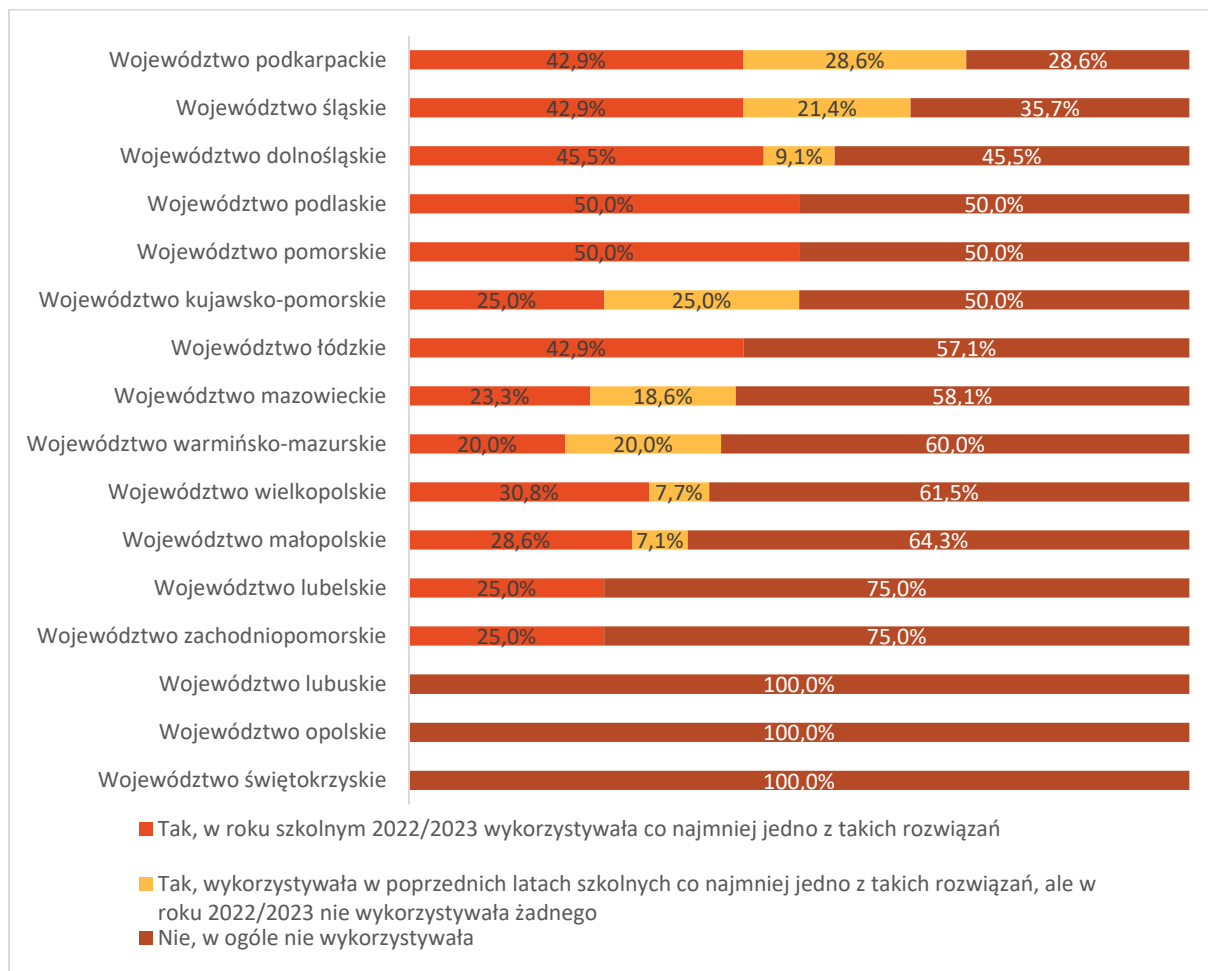

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=149 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „tak” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych

w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”.

Rozpatrując powyższe wyniki w podziale na województwa, można zauważyć trzy regiony, w których żadna szkoła nie zadeklarowała wykorzystywania modelowych rozwiązań PNZ. Należy do nich województwo opolskie, które jednocześnie charakteryzowało się najmniejszym odsetkiem szkół, które w ogóle zapoznały się z programami. Podobnie województwo świętokrzyskie, w którym również wspomniany odsetek szkół nie był wysoki. Natomiast w przypadku województwa lubuskiego, mimo odnotowanego jednego z najwyższych odsetków szkół, do których dotarły wypracowane modele, nie znalazła się ani jedna szkoła, która deklarowała ich wykorzystanie. Analizując wyniki dotyczące pozostałych pytań zawartych w kwestionariuszu ankiety, można natomiast zauważyć, że przedstawiciele badanych szkół w województwie lubuskim deklarowali stosunkowo najczęściej (na tle pozostałych regionów) występowanie różnego rodzaju barier związanych z nawiązywaniem i prowadzeniem współpracy z pracodawcami. Najczęściej wskazywane są problemy z zapewnieniem opiekunów praktyk. Może to częściowo sugerować niechęć do wykorzystywania modelowych rozwiązań dot. organizacji wspólnych działań z pracodawcą w ramach prowadzenia PNZ – szkoły z nich nie korzystają, ponieważ w ogóle mają trudności z realizacją współpracy.

Wykres 6. Rozkład odpowiedzi w podziale na województwa na pytanie: czy reprezentowana przez pana/panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=149 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „tak” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”.

Do najczęściej wykorzystywanych rodzajów rozwiązań należą opisy treści nauczania dla zawodów do realizacji w rzeczywistych warunkach pracy oraz opisy rozwiązań organizacyjnych w zakresie realizacji zajęć praktycznych i praktyk zawodowych.

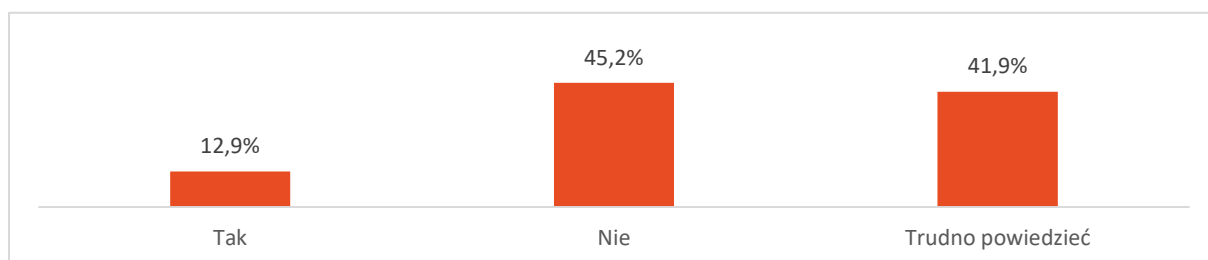
Wykres 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie rodzaje rozwiązań z zakresu modelowych programów PNZ były wykorzystywane w Pana/Pani szkole?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=62 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Warto zaznaczyć, że niecałe 13% szkół, które potwierdziły korzystanie z modelowych rozwiązań, zadeklarowało jednocześnie, że wymagały one dostosowania, by mogły być wykorzystane w toku kształcenia prowadzonego w tych szkołach. Analiza dodatkowych odpowiedzi tej grupy respondentów wskazuje, że **najczęściej wprowadzane zmiany wynikały z potrzeby dostosowania elementów modelowych zapisów do konkretnych pracodawców i ich oczekiwań, dysponowanych przez nich warunków oraz możliwości prowadzenia praktyk.**

Wykres 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy którekolwiek z wykorzystywanych w szkole rozwiązań z zakresu modelowych programów PNZ, o których mowa wyżej, musiały podlegać dostosowaniu, aby mogły być z powodzeniem stosowane w przypadku Pana/Pani szkoły?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=62 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?.

W badaniach jakościowych przedstawiciele podmiotów realizujących projekty związane z PNZ, podkreślali, że otrzymywali od placówek, do których przekazywali

modelowe programy, sygnały świadczące o zadowoleniu z zaproponowanych w nich rozwiązań, wypracowanych w trakcie realizacji projektu. Szkoły deklarowały przy tym swoje zainteresowanie wykorzystaniem zaoferowanych im modeli. Przykładem wypowiedzi weryfikującej taką postać rzeczy, jest zdanie przedstawiciela jednego z Beneficjentów realizujących projekt związany z PNZ, w którym badany potwierdził otrzymanie około 20 informacji zwrotnych od szkół wskazujących na zainteresowanie i wykorzystywanie modelowych programów.

Jeśli chodzi zaś o to, czy wypracowane rozwiązania są nadal stosowane w placówkach, które były zaangażowane w proces realizacji projektów, to zgromadzone wypowiedzi wskazują, że część respondentów – Beneficjentów, nie posiada żadnych informacji na ten temat, jako że utrzymywanie kontaktu z placówkami po zakończeniu projektu nie było brane pod uwagę na etapie jego realizacji.

Takiej wiedzy nie posiadamy. Od czasu zakończenia projektu wiemy, że zmieniło się prawo oświatowe wielokrotnie, które mogło mieć wpływ na wdrożenie modelowych programów, aczkolwiek trudno nam powiedzieć. (Źródło: IDI_1_Beneficjenci_PNZ_I)

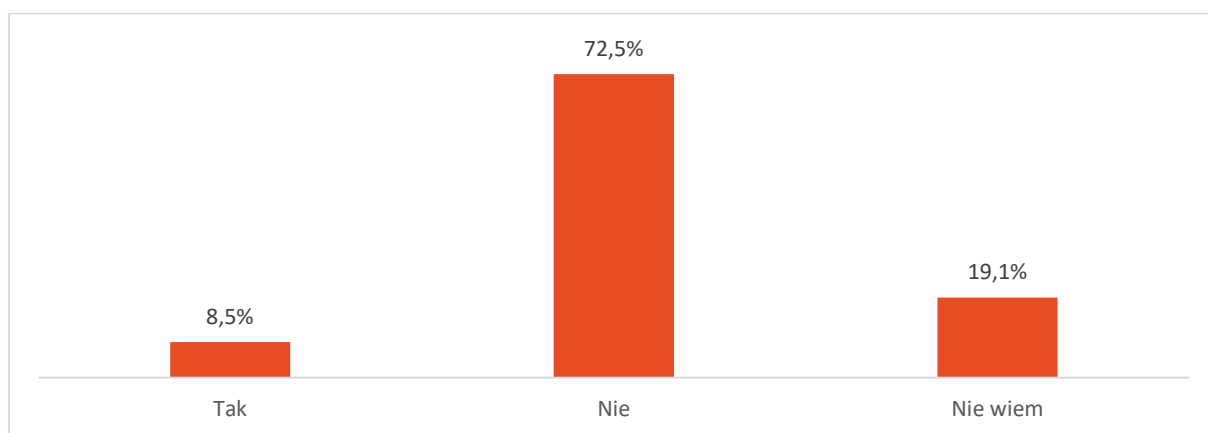
Jednak część respondentów (zarówno z grupy Beneficjentów, jak i podmiotów współpracujących z nimi w ramach projektów) potwierdziła, że elementy modelowych rozwiązań są nadal przydatne i wykorzystywane. Trudno jednak wysnuć wnioski na tej podstawie, że jest to powszechna praktyka. Tym bardziej, jeśli przyjrzymy się dokładnie wynikom badań ilościowych, które również mogą dostarczyć cennych spostrzeżeń w tym zakresie. Mianowicie, na podstawie odpowiedzi respondentów (dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, do których kierowane mogły być modelowe programy PNZ), wiemy, że spośród 19 badanych wskazujących na to, że szkoły te współpracowały z Beneficjentami w ramach projektów, 10 szkół zadeklarowało, że w ubiegłym roku szkolnym (2022/2023) korzystały z opracowanych rozwiązań.

Biorąc pod uwagę wszystko powyższe, można wnioskować, że modelowe rozwiązania w zakresie praktycznej nauki zawodu są nadal stosowane tylko przez część szkół prowadzących kształcenie zawodowe uczestniczących w projektach.

Rozwiązania dotyczące „współpracy z uczelniami”

Przeprowadzone badania wykazały, że wśród szkół, które potencjalnie mogły wykorzystywać wypracowane modelowe rozwiązania dot. współpracy z uczelniami, ok. 8,5% miało okazję się z nimi zapoznać. Szczegółowe wyniki badania ankietowego w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

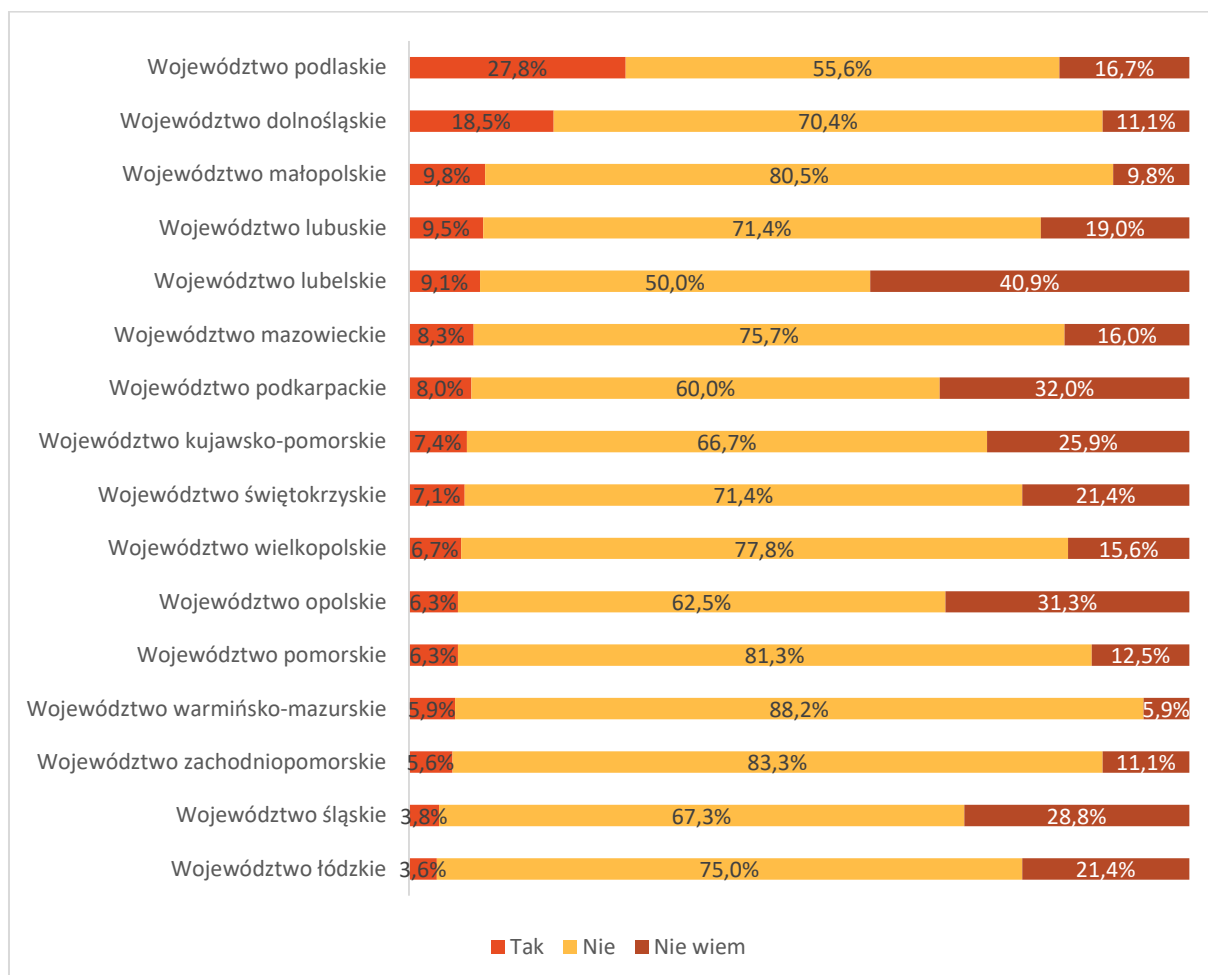
Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=556.

Analizując powyższe wyniki w podziale na województwa, można zauważyć znaczące różnice. Wskazują one na to, że największy odsetek szkół, do których docierały modelowe programy dot. współpracy z uczelniami, odnotowano w województwie podlaskim oraz dolnośląskim. Co warto zauważyć – te same dwa regiony znalazły się też w czołówce, jeśli chodzi o odsetek szkół, które miały okazję zapoznać się z wypracowanymi i upowszechnianymi rozwiązaniami z zakresu PNZ.

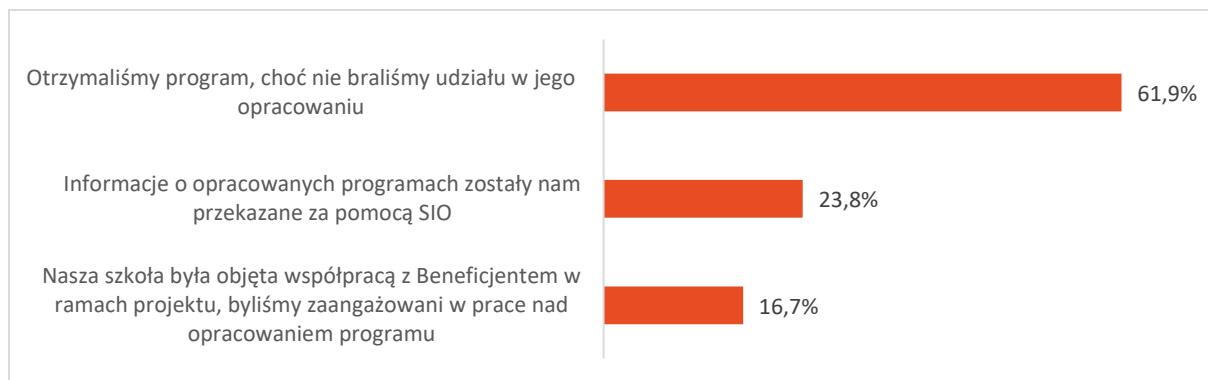
Wykres 10. Rozkład odpowiedzi w podziale na województwa na pytanie: czy reprezentowana przez pana/panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=556.

Przedstawiciele szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy potwierdzili zapoznanie się z modelowymi rozwiązaniami dodatkowo wskazywali, w jaki sposób szkoła miała okazję się z nimi zetknąć. Niemal 62% szkół otrzymało je, mimo tego, że nie uczestniczyły w pracach nad formułowaniem tych programów. Natomiast 16,7% spośród tych szkół współpracowało w tym zakresie z Beneficjentami. Warto wskazać, że mimo powszechności udostępniania modelowych programów poprzez SIO, 23,8% badanych szkół, które miały okazję zapoznać się z opracowanymi rozwiązaniami, otrzymało je za pośrednictwem tego kanału.

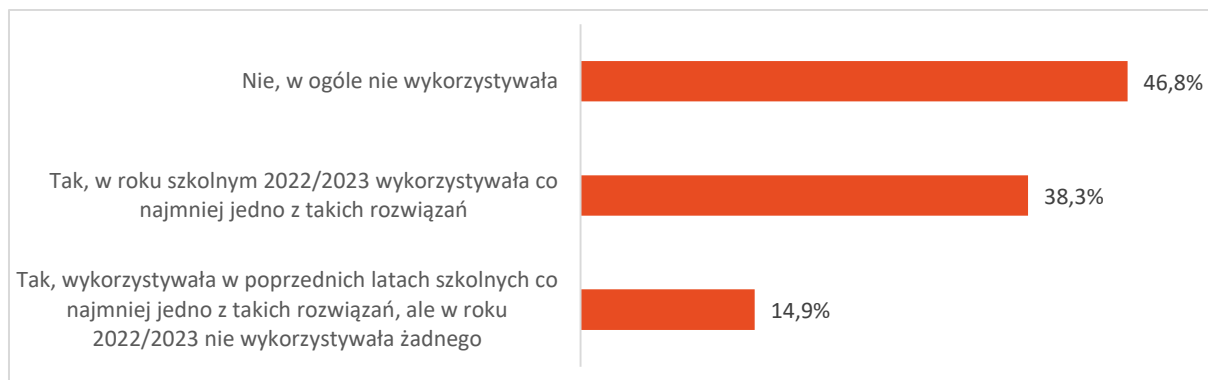
Wykres 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób Pana/Pani szkoła zetknęła się z programem/programami współpracy z uczelniami, o których mowa powyżej?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=47 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „tak” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Kolejny wykres pokazuje, że około 47% szkół, które zapoznały się z programami dot. współpracy z uczelniami, wykorzystywały opracowane w nich rozwiązania. Wiąże się to bezpośrednio z wartością wskaźnika, przedstawianą w innym rozdziale raportu. Wartość wskaźnika w procentach liczona jest jednak od innej podstawy, tj. od wszystkich szkół objętych badaniem – w związku z tym, wartość wskaźnika jest niższa niż omawiane tutaj dane.

Wykres 12. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów?

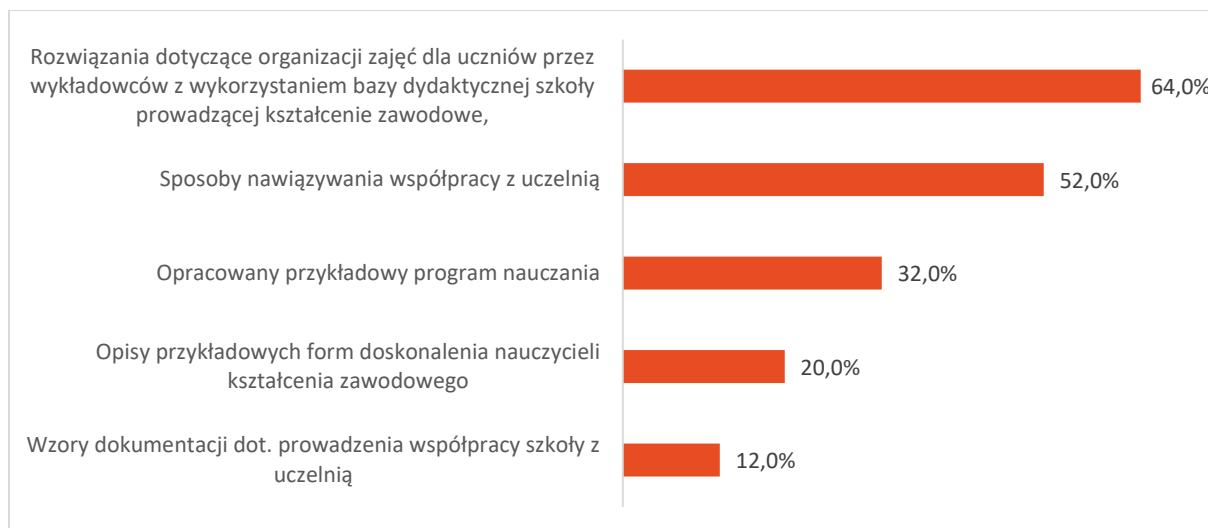
Źródło: badanie CAWI/CATI, N=47 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „tak” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”

Przedmiotowe programy dotarły do małej liczby szkół ogółem, w związku z czym, w podziale na województwa tym bardziej mamy do czynienia z bardzo małymi liczbami. Co za tym idzie, jeszcze mniejsze liczby odnotowano, jeżeli chodzi o szkoły

wykorzystujące modelowe rozwiązania w podziale na województwa – sprawia to, że analizowanie wyników pod tym kątem jest bezcelowe.

Do najczęściej wykorzystywanych rodzajów rozwiązań należą dotyczące organizacji zajęć dla uczniów przez wykładowców oraz opisane sposoby nawiązywania współpracy szkoły z uczelnią.

Wykres 13. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jakie rodzaje rozwiązań były/są wykorzystywane w Pana/Pani szkole?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=25 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Podobnie, jak w przypadku rozwiązań dot. PNZ, tak i w przypadku modelowych programów związanych ze współpracą z uczelniami, badania jakościowe pokazały, że w wielu przypadkach Beneficjentom trudno określić, czy wypracowane przez nich materiały są nadal wykorzystywane w placówkach. Wynika to głównie z faktu, iż ich projekty nie uwzględniały żadnego sposobu weryfikacji długoterminowego wykorzystywania oferowanych modelowych rozwiązań. Nie oznacza to jednak, że są przypadki, w których respondenci potwierdzali, że docierają do Beneficjentów informacje zwrotne od szkół zaangażowanych w projekt, potwierdzające stosowanie wypracowanych modelowych rozwiązań.

Respondent: Wszystkie produkty, które powstały, one też są w tej szkole wykorzystywane, bo właśnie jakość kształcenia w tej szkole daje nam taką możliwość, że szkoła jest gwarantem tego, że to wszystko jest realizowane. (Źródło: IDI_5_Beneficjenci_Współpraca_I)

Jeśli i w tym przypadku przyjrzymy się dokładnie wynikom badań ilościowych, to zauważymy, że spośród 7 szkół deklarujących, że współpracowały z Beneficjentami w ramach projektów, 4 wskazały jednocześnie, że w ubiegłym roku szkolnym

(2022/2023) korzystali z opracowanych rozwiązań w zakresie współpracy z uczelniami.

Efekty

Podrozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie pytań badawczych:

- Jakie zmiany w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu nastąpiły w szkołach i placówkach wykorzystujących rezultaty projektów „PNZ I”, „PNZ II” i „PNZ III”?
- Czy projekty będące przedmiotem ewaluacji przyniosły efekt w postaci rozszerzenia, zacieśnienia lub zwiększenia skali współpracy między szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami?
- Czy projekty będące przedmiotem ewaluacji przyniosły efekt w postaci rozszerzenia, zacieśnienia lub zwiększenia skali współpracy między szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a szkołami wyższymi?
- Co sprzyja, a co utrudnia utrzymywanie trwałości efektów interwencji projektów, czyli wykorzystania wypracowanych modelowych działań?
- Czy rezultaty któregoś z projektów zostały wykorzystane w pracach legislacyjnych? Jakie przykłady można podać? (częściowo)

Rozwiązania dotyczące PNZ

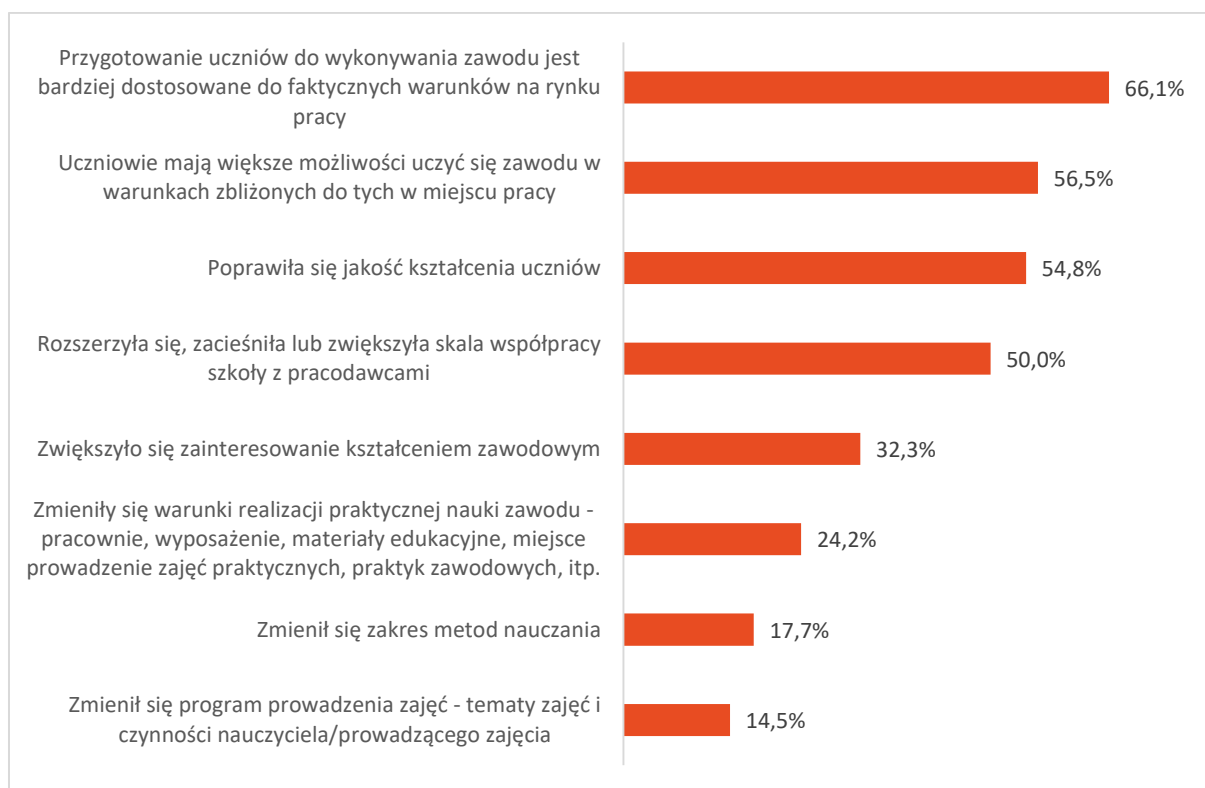
Na podstawie badania przeprowadzonego wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które korzystały z jakichkolwiek udostępnionych im wypracowanych modelowych rozwiązań w zakresie PNZ, można wyróżnić kilka najważniejszych efektów, zauważanych przez respondentów w wyniku ich zastosowania.

Najważniejszy, najczęściej wskazywany rezultat jest jednocześnie podstawowym celem podjętej interwencji – mianowicie, wykorzystanie modelowych rozwiązań w zakresie PNZ pozwala przede wszystkim na lepsze przygotowanie uczniów do wykonywania zawodu i do potrzeb rynku pracy. Obserwację takiej zmiany potwierdziły 2/3 szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania.

Ponad połowa szkół zauważa również, że uczniowie mają lepsze możliwości uczyć się zawodu w warunkach zbliżonych do tych w miejscu pracy (56,5% szkół wskazało taką odpowiedź) oraz że ogółem, poprawiła się jakość kształcenia uczniów, dzięki wykorzystanym modelowym rozwiązaniom (54,8%).

Warto również zwrócić szczególną uwagę na to, że wśród najczęściej wymienianych zmian wywołanych zastosowaniem modelowych rozwiązań, znajduje się rozszerzenie, zacieśnienie lub zwiększenie skali współpracy szkoły z pracodawcami (efekt potwierdzony przez połowę szkół).

Wykres 14. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jakie efekty, zmiany nastąpiły w reprezentowanej przez Pana/Panią szkole w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu dzięki wykorzystaniu rozwiązań z modelowych programów PNZ?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=62 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Wyżej wskazywane, najczęściej obserwowane rezultaty zostały też poruszone w pogłębionych wypowiedziach respondentów badań jakościowych. Zdaniem respondentów wdrożone modelowe rozwiązania praktycznej nauki zawodu pomogły dostosować obecny program nauczania do aktualnych potrzeb rynku pracy. Tego typu działanie jest niezmiernie istotne dla edukacji zawodowej, jako że zapotrzebowanie na pracowników z nowymi kwalifikacjami stale rośnie, a szkoły i placówki realizujące kształcenie zawodowe potrzebują konkretnych narzędzi, które pozwolą im przystosować swoich absolwentów do dynamicznie zmieniających się wymogów pracodawców.

To właśnie było dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku, bo w dłuższej perspektywie ten rynek się zmienia, więc po prostu zapotrzebowanie i przygotowanie rozwiązań w tym zakresie było bardzo potrzebne. I właśnie to jest takim efektem wypracowania.

(Źródło: IDI_4_Beneficjenci_PNZ_III)

Podczas prowadzenia wywiadów indywidualnych szczególną uwagę poświęcono temu, czy **praca nad modelowymi rozwiązaniami PNZ przyczyniła się do zacieśnienia współpracy między szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami**. W większości przypadków respondenci stwierdzali, iż takie zacieśnienie współpracy faktycznie miało miejsce, powołując się na nowe kontakty pomiędzy szkołami a środowiskiem przedsiębiorców, pracodawców, które zdaniem badanych, z pewnością ułatwią wspólne działania w przyszłości.

Respondent: Same kontakty interpersonalne mają większe wartości. Myślę, że to jest największa, taka wartość dodana. Żeby w jakiś sposób nawiązane rozmowy bezpośrednio pomiędzy poszczególnymi podmiotami, czy to zarówno pracodawcami, czy szkołami, czy placówkami kształcenia, te więzi zostają. Jeżeli w jakiś sposób nawiąże się w jednym projekcie kontakty, to one w jakiś sposób później rzutują na naszą pracę i one są kontynuowane.

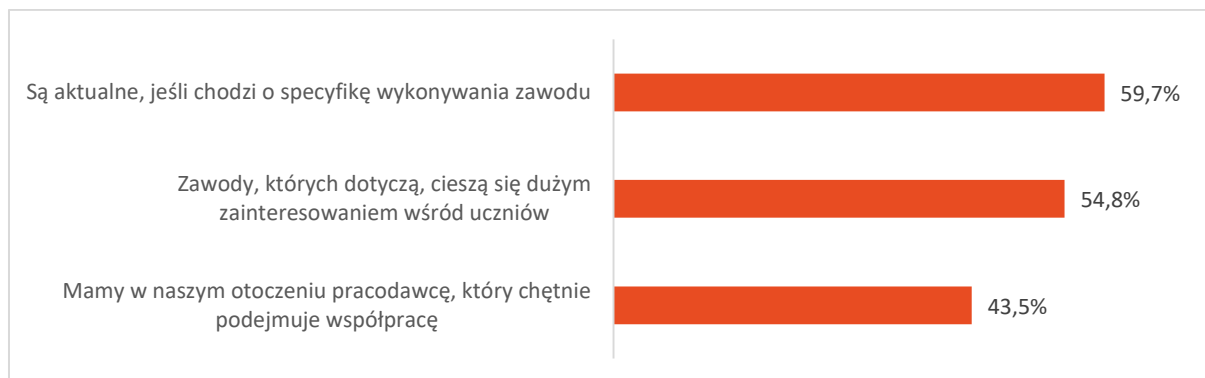
(Źródło: IDI_1_Beneficjenci_PNZ_I)

Realizatorzy projektów podkreślają przy tym również, że w większości przypadków, współpraca ta była łatwa do nawiązania, ponieważ **obydwie strony są świadome korzyści, które płyną z tego typu porozumienia**. Pozytywne skutki współpracy wynikają ze **wspólnych celów zarówno szkół, którym zależy na kształceniu wykwalifikowanych pracowników gotowych wykonywać różne zawody, jak i pracodawców, którzy potrzebują nowej kadry pracowniczej z określonymi kompetencjami**.

Respondent: [...] Jedna i druga strona w zasadzie jest zainteresowana współpracą ze sobą. To wynika z tego, że po pierwsze pracodawcy szukają, oczekują kadry, która będzie miała pewne umiejętności praktyczne, więc to jest ważne dla nich. I jeszcze przygotowane pod kątem swojego zakładu pracy, żeby dostać pracownika, który będzie przygotowany właśnie. [...] z drugiej strony uczniowie [...] to są osoby, które bardzo chętnie by chciały skorzystać z możliwości praktycznej nauki zawodu, dlatego że to jest dla nich jakiś element doświadczenia, który ułatwia im znalezienie pracy. A po drugie, współpraca z jakimś pracodawcą na etapie szkoły powoduje, że szanse na znalezienie pracy u tego pracodawcy są zdecydowanie większe, i to zaraz po zakończeniu kształcenia. (Źródło: IDI_3_Beneficjenci_PNZ_III)

Omawiając rezultaty wdrożenia modelowych rozwiązań PNZ, należy też zwrócić uwagę na to, jakie czynniki mogą ułatwiać ich wykorzystanie przez szkoły w rzeczywistości. Niemal 60% szkół stosujących elementy wypracowanych programów potwierdziło, że są one aktualne, jeśli chodzi o specyfikę wykonywania zawodu, co pozytywnie wpływa na możliwość ich wykorzystywania.

Wykres 15. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie czynniki sprawiają, że wskazane rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu mogą być wykorzystywane w Pana/Pani szkole?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=62 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W pogłębionych rozmowach z Beneficjentami natomiast, zwrócono uwagę na istotną kwestię, jaką jest dbałość o jak największe dopasowanie wypracowanych modeli do obowiązujących przepisów dotyczących kształcenia zawodowego, na etapie opracowania gotowych narzędzi. Modelowe rozwiązania były projektowane z myślą o zapewnieniu im jak najdłuższej przydatności, w związku z tym przygotowane wzory dokumentów oraz inne materiały dot. organizacji PNZ, uwzględniały najbardziej aktualne przepisy prawa oświatowego, zwiększając tym samym możliwość wykorzystywania ich przez szkoły w dłuższej perspektywie (a przynajmniej do kolejnych, znaczących zmian wprowadzonych w prawie, których uwzględnienie wymagałoby czegoś więcej niż tylko drobnego dostosowania przygotowanych rozwiązań).

Moderator: A jak Pani myśli, czy wykorzystanie wprowadzonych rozwiązań przez szkoły może być trwałe?

Respondent: Jak najbardziej. To są pokolenia. (...) te modelowe programy zawierają uaktualnione normy prawne, uaktualnione dokumenty, więc to jak najbardziej jest takim elementem trwałym, bo wiadomo, nie zmienia się to przez okres dwóch miesięcy, to jest bardziej taką stałą, która się zmienia co kilka lat. (Źródło:

IDI_4_Beneficjenci_PNZ_III)

Warto dodać w tym miejscu, że choć efekty wypracowane w ramach projektów konkursowych dot. PNZ, nie zostały bezpośrednio wykorzystane w pracach legislacyjnych – tak, jak to miało miejsce w przypadku rezultatów modernizacji PPKZ w ramach projektów pozakonkursowych związanych z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”, wdrażanych przez ORE – to dokumentacje projektowe w ramach przedsięwzięć skupionych wokół PNZ wskazują, że Beneficjenci planowali

i wykonywali zadania związane z przygotowaniem rekomendacji do zmian przepisów prawa oświatowego. Zapisy w dokumentacji poddawanej analizom desk research, mówią przy tym o zaangażowaniu kluczowych interesariuszy, w tym zarówno szkół jak i pracodawców z branży, ale także przedstawicieli administracji czy innych partnerów społecznych. W tym celu odbywały się spotkania konsultacyjne angażujące też przykładowo związki zrzeszające przedsiębiorców. Proces gromadzenia i formułowania rekomendacji mógł trwać przez cały okres realizacji projektu, a ich ostateczny kształt formułowany był z pomocą ekspertów na końcowym etapie przedsięwzięcia. Na zestaw rekomendacji mogły składać się takie elementy jak:

- konkretne propozycje zapisów prawnych,
- agregacja efektów kształcenia w branży,
- propozycje działań, które ułatwią współpracę szkół i pracodawców z sektora.⁵⁷

Współpraca z uczelniami

Na podstawie badania przeprowadzonego wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które korzystały z jakichkolwiek udostępnionych im wypracowanych modelowych rozwiązań dot. współpracy z uczelniami, można wyróżnić kilka najważniejszych efektów, zauważanych przez respondentów w wyniku ich zastosowania. **Najważniejszy, najczęściej wskazywany rezultat to poprawa jakości kształcenia uczniów. Obserwację takiej zmiany potwierdziło 68% szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania.**

Drugim najważniejszym rezultatem jest rozszerzenie, zacieśnienie lub zwiększenie skali współpracy szkoły z uczelniami – co potwierdziło z kolei 60% szkół.

Ważnym efektem jest również lepsze przygotowanie uczniów do wykonywania zawodu i dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Obserwację taką poczyniła ponad połowa szkół, co pozostaje szczególnie istotne w świetle zakładanych efektów podjętej interwencji.

⁵⁷ Na podstawie analizy danych zastanych – przekazanego przez Zamawiającego wyciągu z wniosków o płatność dot. projektów konkursowych objętych niniejszą ewaluacją.

Wykres 16. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie efekty, zmiany nastąpiły w reprezentowanej przez Pana/Panią szkole dzięki wykorzystaniu wyżej wskazanych rozwiązań? (dot. rozwiązań w zakresie współpracy z uczelniami)

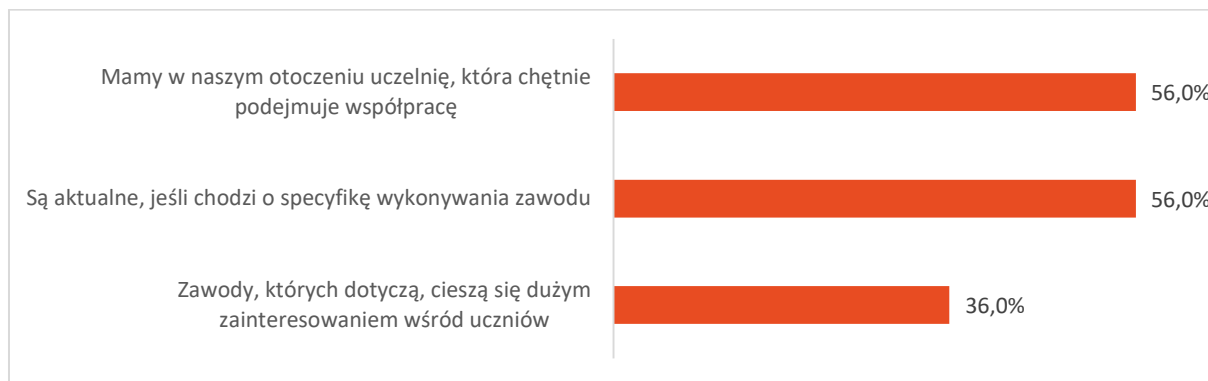
Źródło: badanie CAWI/CATI, N=25 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

O korzyściach w postaci współpracy między szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe a uczelniami, ale również między szkołami a pracodawcami oraz samorządami, mówili też niektórzy uczestnicy wywiadów pogłębionych. Przedstawiciele podmiotów zaangażowanych w realizację projektów podkreślali, że dzięki projektom współpraca na tym polu została zacieśniona lub nawiązano nowe wartościowe relacje.

Omawiając rezultaty wdrożenia modelowych rozwiązań związanych z organizacją współpracy szkół z uczelniami, należy też zwrócić uwagę na to, jakie czynniki mogą ułatwiać ich wykorzystanie. W przypadku 56% szkół stosujących elementy wypracowanych programów, potwierdzono, że bardzo istotny wpływ ma tu obecność uczelni chętnej do współpracy w otoczeniu szkoły. Podobna

częstość wskazań dotyczy kwestii dostosowania rozwiązań do aktualnej specyfiki zawodu jako czynnika sprzyjającego ich wykorzystaniu.

Wykres 17. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie czynniki sprawiają, że wskazane rozwiązania w ramach współpracy z uczelnią mogą być wykorzystywane w Pana/Pani szkole?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=25 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Ogólne opinie na temat współpracy szkół z pracodawcami

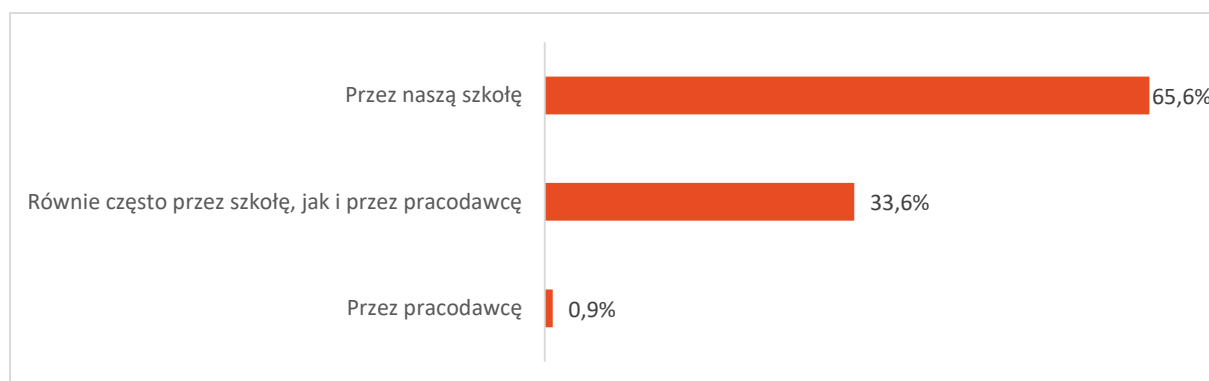
Podrozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie pytań badawczych:

- Jakie są dobre praktyki, dające się wyróżnić w zakresie podejmowanych przez szkoły działań na rzecz budowania i zacieśniania współpracy z pracodawcami? Czy wynikają one ściśle ze stosowania przyjętych modelowych rozwiązań wypracowanych w projektach poddanych ewaluacji czy są one rezultatem oddziaływania innych czynników?

Podejmowanie wspólnych działań przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe z pracodawcami wynika z przepisów oświatowych. W niniejszym badaniu pochyłono się nad oceną prowadzenia tej współpracy, próbując jednocześnie wskazać jej słabe punkty oraz identyfikować dobre praktyki.

Wszystkie szkoły, które brały udział w badaniach ilościowych zostały poproszone o odpowiedzi na pytania dotyczące prowadzonej przez nie współpracy z pracodawcami w swoim otoczeniu. Z zebranych informacji wynika, że w zdecydowanej większości, współpraca ta inicjowana jest zawsze tylko przez szkołę (jest tak w przypadku 2/3 badanych szkół). Co trzecia szkoła deklaruje, że współpraca jest inicjowana równie często przez szkołę, jak i przez pracodawcę.

Wykres 18. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Proszę wskazać, przez którą ze stron inicjowana jest najczęściej tego typu współpraca?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

W przypadku niemal wszystkich szkół, podejmowana współpraca z pracodawcami dotyczy praktyk zawodowych. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że **ponad połowa badanych potwierdziła, że pracodawcy, z którymi współpracują reprezentowane przez nich szkoły, przyjmują ich absolwentów do pracy**. Realizują też działania na rzecz nauczycieli – szkolenia prowadzone przez pracodawców wskazywane przez 43,6% respondentów oraz staże/praktyki kierowane do nauczycieli przedmiotów zawodowych (35,5%). Co trzecia szkoła zadeklarowała też, że jest objęta patronatem pracodawcy. Z punktu widzenia kluczowych problemów szkół, jakie pojawiały się w rozmowach z różnymi interesariuszami w ramach przedmiotowych badań, warto też zwrócić uwagę na to, że w 26% przypadków pracodawcy wspierają doposażanie szkół lub też na to, że pracodawcy udostępniają swoje wyposażenie dla szkół (18,5%). Natomiast z perspektywy głównych założeń dot. rozwoju kształcenia zawodowego w logice ewaluowanej interwencji, ważna jest informacja, że **co piąta szkoła współpracuje z pracodawcami w celu opracowania programów nauczania**. Poza omówieniem uzyskanych wyników w badaniu ankietowym szkół, warto również wskazać, że szkoły prowadzące kształcenie zawodowe mają do dyspozycji szeroki wachlarz form współpracy z pracodawcami. Wynika on zarówno z rozwiązań systemowych (np. staże uczniowskie, szkolenia branżowe dla nauczycieli), jak i z własnej inicjatywy (np. wizyty studyjne, wymiana doświadczeń).

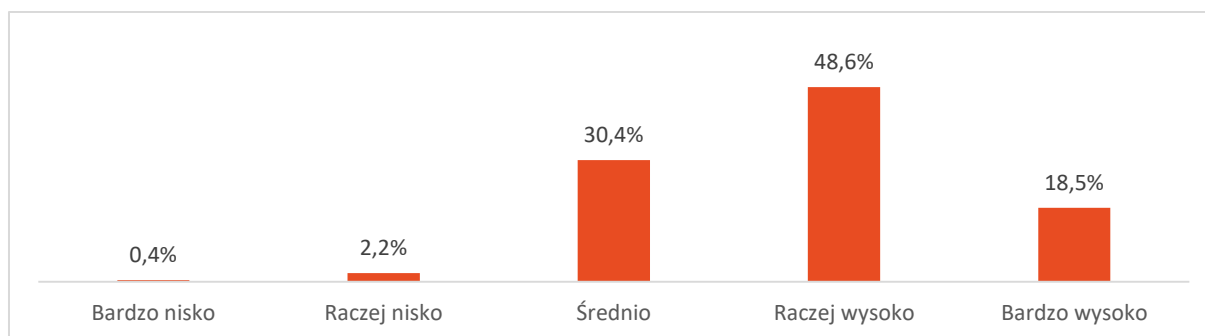
Wykres 19. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czego dotyczy współpraca Państwa szkoły z pracodawcą/pracodawcami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Przedstawiciele szkół objętych badaniem poproszono też o ogólną ocenę współpracy z pracodawcami. Najważniejszym wynikiem w tym zakresie jest to, że **większość szkół pozytywnie ocenia podejmowaną współpracę z pracodawcami – 67% respondentów wskazało odpowiedzi pozytywne**, przy czym 48,6% współpracę oceniło raczej wysoko, a 18,5% oceniło ją bardzo wysoko. Odnotowano znikomy odsetek odpowiedzi negatywnych (łącznie 2,6%). W 30,4% odpowiedzi wskazano na średnią ocenę współpracy z pracodawcami.

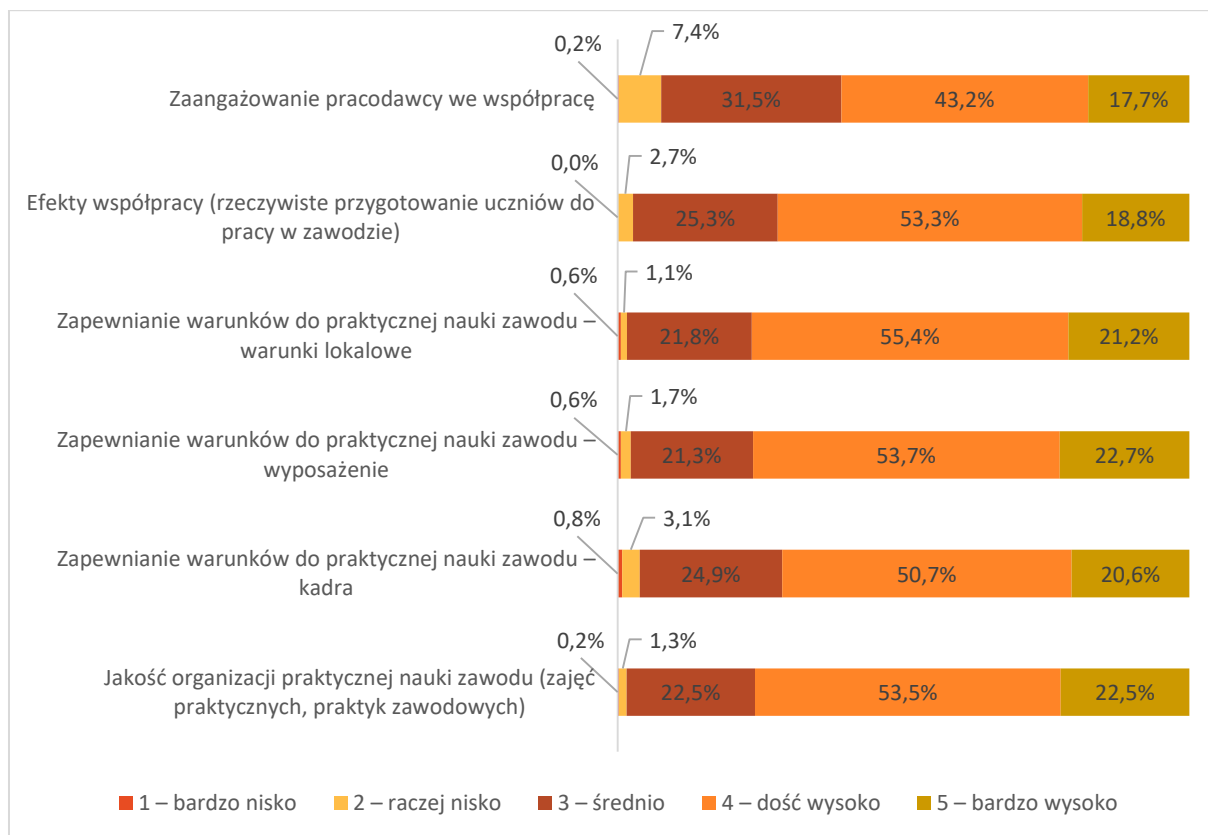
Wykres 20. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jak ogólnie ocenia Pan/Pani współpracę z pracodawcą/pracodawcami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

Natomiast poniższy wykres szczegółowo pokazuje jakie są opinie odnośnie do różnych aspektów tej współpracy.

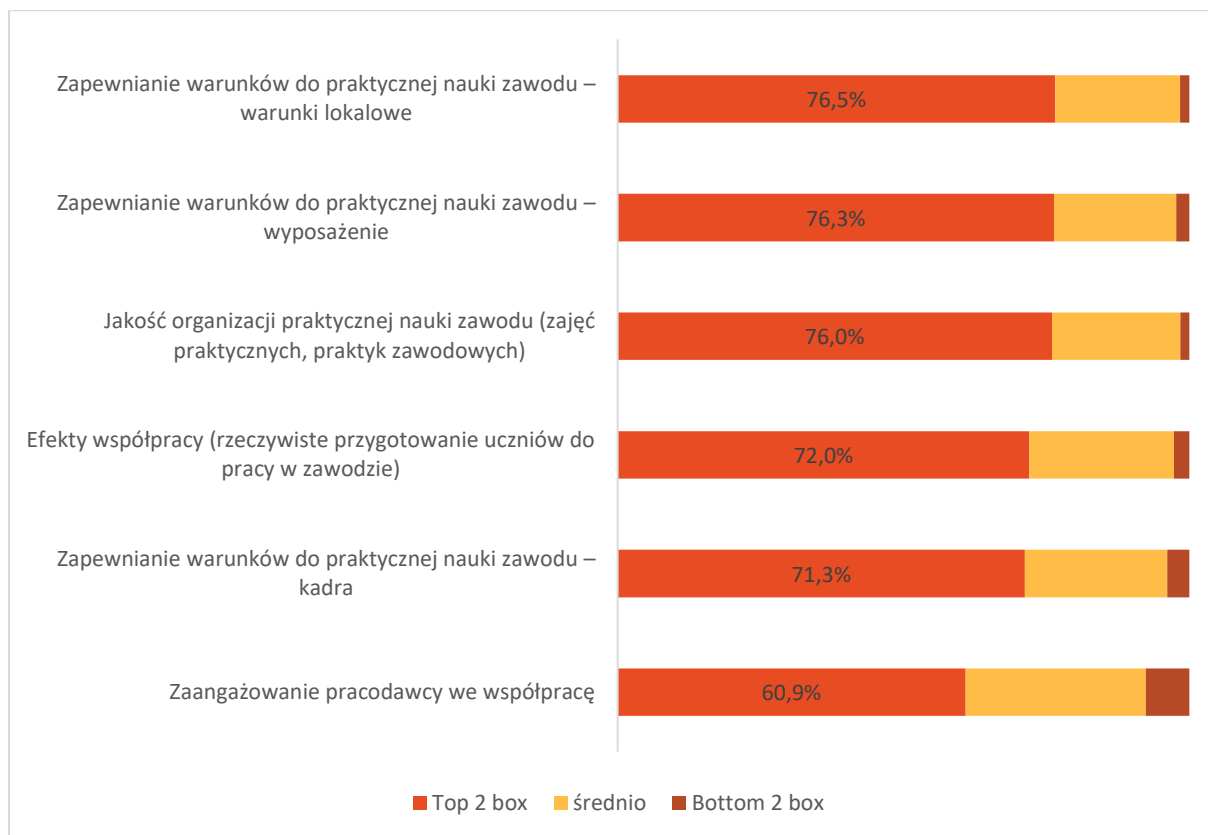
Wykres 21. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani poszczególne aspekty tej współpracy?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

Warto powyższe oceny przedstawić w nieco uproszczonej wersji, gdzie dla poszczególnych aspektów współpracy wskazany jest łącznie odsetek odpowiedzi świadczących o pozytywnych ocenach (tzw. *top 2 box*) oraz łącznie odsetek odpowiedzi świadczących o ocenach negatywnych (tzw. *bottom 2 box*). Dodatkowo, oceniane kwestie uszeregowano od najlepiej do najgorzej ocenianych. Z przedstawionych w ten sposób danych wynika, że spośród wszystkich wymienionych aspektów, najgorzej oceniana (choć nadal bardzo wysoko, ponad 60% pozytywnych ocen) jest kwestia zaangażowania pracodawcy we współpracę ze szkołą.

Wykres 22. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia pan/pani poszczególne aspekty tej współpracy? – top/bottom 2 box

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

Reprezentantów badanych szkół poproszono też o wskazanie dodatkowych działań, wspólnie podejmowanych z pracodawcami, które można wymieni jako dobre praktyki wzmacniające tę współpracę i korzystne dla rozwoju kształcenia zawodowego. **Wśród trzech najczęściej wymienianych wspólnych dodatkowych działań uznawanych za dobre praktyki wzmacniające współpracę szkół z pracodawcami znalazły się:**

- prowadzenie **wspólnych działań na rzecz promowania kształcenia zawodowego** (praktyka wskazywana przez 59,4% szkół),
- organizowanie **wspólnych wycieczek branżowych**, zawodoznawczych, wizyt studyjnych (55,4%),
- organizowanie **wspólnych wydarzeń, takich jak dni otwarte, targi edukacyjne** (51,9%).

Należy podkreślić, że 10,4% respondentów reprezentujących szkoły prowadzące kształcenie zawodowe wskazało, że nie podejmują żadnych z wymienianych dodatkowych działań pogłębiających współpracę z pracodawcami.

Wykres 23. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie dobre praktyki można wyróżnić w ramach tej współpracy, które wzmacniają dodatkowo nawiązywaną kooperację?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W jakościowej części badania również podejmowano wątek działań, które można uznać za dobre praktyki pozwalające na budowanie oraz zacieśnianie współpracy między szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami. Wywiady indywidualne potwierdziły, że bardzo skuteczną metodą budowania pozytywnych relacji pomiędzy wyżej wymienionymi podmiotami, jest organizowanie różnego rodzaju warsztatów i wyjazdów, które pozwalają uczniom zdobyć praktyczne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie wykonywania danego zawodu. Warto zaznaczyć, że tego typu współpraca jest stosunkowo łatwa do nawiązania, jako że obydwie strony porozumienia są świadome płynących z nich korzyści. Badani podkreślają, że w takich sytuacjach młodzież ma doskonałą okazję na odkrycie nowej pasji związanej z wykonywaniem swojego zawodu, która może ją zmotywować do dalszego kształcenia. Natomiast pracodawcy, zdaniem respondentów, mają możliwość zachęcenia uczniów do realizacji stażu lub praktyk w ich zakładzie pracy oraz zapewnienia sobie przypiływu nowych, wykwalifikowanych pracowników krótko po tym, gdy ci zakończą swoją edukację zawodową.

Respondent: [...] w tym 21 roku, jak to realizowaliśmy, tam już były takie delikatne podejrzenia, z tego, co pamiętam z tych rozmów, jeżeli chodzi o pracodawców, że może być taka sytuacja na rynku, że będzie brakowało pracowników, i oni absolutnie zapraszali tych uczniów, żeby się zaprezentować, z taką nadzieją, że po prostu za kilka lat, jak nastąpi trudna sytuacja na rynku pracodawcy, że po

prostu ci młodzi ludzie no będą ich pamiętali, jednak, jakby, no, aplikowali o pracę.

(Źródło: IDI_15_Podmioty_współpracujące)

Warto zaznaczyć, że stosowanie powyżej opisanego działania nie wyływa bezpośrednio ze stosowania modelowych rozwiązań praktycznego nauczania zawodu, a jest raczej związane z zapotrzebowaniem na rynku pracy.

Obok pytań o dobre praktyki i pozytywne aspekty nawiązywanej współpracy na linii szkoła – pracodawca, respondenci w badaniach ankietowych wypowiedzieli się również na temat problemów, jakie występują w tym zakresie. Temat ten również podejmowano zarówno w badaniach ilościowych, jak i jakościowych. **Wyniki ankietyzacji wskazują, że duża część badanych (28,7%) nie identyfikuje żadnych problemów w ramach współpracy szkoły z pracodawcami. Natomiast opisując problemy związane ze współpracą z pracodawcami najczęściej wskazywano:**

- problemy z zapewnieniem opiekunów praktyk zawodowych u pracodawców (w przypadku 30% szkół),
- problemy z przyjęciem na praktyki zawodowe (29,5%),
- zbyt dużą różnicę między potrzebami pracodawcy, a organizacją kształcenia zawodowego w szkole (28,5%).

Wykres 24. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie problemy występują w ramach współpracy z pracodawcą/pracodawcami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W powyższym pytaniu respondenci mogli też podawać swoje spostrzeżenia w kategorii „inne”, jeśli nie wpisywały się w warianty wymienione w kafeterii. Po ich analizie można wyróżnić kilka najważniejszych wskazywanych kwestii:

- bariery związane z problemami w organizacji praktyk, w tym:
 - brak kwalifikacji pedagogicznych wśród pracowników zakładów pracy,
 - pracodawcy są w stanie zapewnić miejsce do zajęć tylko dla bardzo małych grup uczniów,
 - problemy z praktykami dla obcokrajowców,
 - zbyt duża różnica między potrzebami pracodawcy, a tym, jak wygląda egzamin zawodowy,
 - bardzo ograniczony czas, jaki pracodawca może poświęcać uczniowi,
 - problemy w ustalaniu terminów, harmonogramu praktyk,
 - kwestie dojazdu do miejsca praktyki;
- zbyt małe zaangażowanie uczniów i ich rodziców.

Powyższe, najważniejsze spostrzeżenia odnośnie do problemów występujących w ramach współpracy szkół z pracodawcami potwierdzają się w pogłębionych wywiadach jakościowych. Swoje odzwierciedlenie w rozmowach indywidualnych znalazły przede wszystkim problemy związane z różnicami, jakie występują między tym, jak wygląda wykonywanie zawodu w praktyce, a tym, czego nauczani są uczniowie w szkołach. Sygnalizowany rozdzźwięk wynika głównie z tego (jak wskazywali respondenci), że nauka zawodu często sprowadza się jedynie do tego, by przygotować uczniów do egzaminu. Więcej spostrzeżeń badanych w tym zakresie wskazano także przy omawianiu barier we wdrażaniu współpracy ze szkołami wyższymi. W tym miejscu jednak trzeba zaznaczyć, że szkoły mają szerokie możliwości, jakie daje im prawo oświatowe, aby wprowadzać w program nauczania różne formy dodatkowych działań na rzecz doskonalenia kształcenia zawodowego uczniów, w tym także we współpracy z pracodawcami w ramach umów, porozumień, ustaleń. Warto tu również wskazać na możliwości, jakie dają zapisy prawa związane z wykorzystywaniem w ramowym planie nauczania godzin przeznaczonych na realizację:

- a) zajęć rozwijających zainteresowania i kształtujących aktywność uczniów;
- b) zajęć związanych z kształtowaniem kompetencji zawodowych;
- c) zajęć uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu.⁵⁸

W badaniach jakościowych pojawiały się pomysły na to, jak wesprzeć zacieśnianie współpracy szkół ze środowiskiem pracodawców. Wątki, na które warto zwrócić szczególną uwagę, to spostrzeżenia przedstawicieli Ministerstwa, uczestniczących w wywiadzie jakościowym. Podkreślili oni, jak ważna jest promocja szkolnictwa

⁵⁸ W całym akapicie mowa o możliwościach jakie dają dyrektorom zapisy: art. 68 ust. 7 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tj. Dz. u. z 2023 r. poz. 900), §2 ust. 1 pkt 4 lit. a i b oraz § 4 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. z 2019 r. poz. 639 z późn. zm.)

branżowego nie tylko ze strony szkół, ale też pracodawców. W ten sposób szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe mogłyby zapewnić sobie stały napływ uczniów chcących rozwijać się zawodowo. Z kolei pracodawcom umożliwiłoby to większy dostęp do wykwalifikowanych pracowników szukających zatrudnienia po zakończeniu swojej edukacji. Dlatego też badani proponują realizację programów promocyjnych, zachęcających młodzież do rozwijania się poprzez uczęszczanie do szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Wskazywano też, że wypracowane rozwiązania w PO WER, mogłyby być praktycznie wykorzystywane w projektach realizowanych z poziomu regionalnego. W jednej z wypowiedzi, przedstawiciel Ministerstwa proponuje, że poprzez regionalne programy operacyjne, można kierować bezpośrednie wsparcie dla szkół, uczniów i nauczycieli, którego celem byłoby wykorzystywanie w praktyce rozwiązań opracowanych w ramach programów na poziomie krajowym.

Badani podkreślili również, że bardzo pomocne byłoby utrzymanie stałej komunikacji między szkołami a pracodawcami. Dzięki tego typu relacji opierającej się na partnerskim podejściu do drugiego podmiotu, szkoły i pracodawcy mogliby się cały czas wzajemnie wspierać w podejmowanych działaniach. Zdaniem respondentów zawarcie takiego porozumienia jest niezwykle istotne dla obydwu stron, jako że ich skuteczne funkcjonowanie jest od siebie w znacznym stopniu uzależnione. Wynika to z faktu, iż szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe nie mogą oferować swoim uczniom wysokiej jakości stażów bez dobrego kontaktu z przedsiębiorcami w branży. Z drugiej jednak strony należy podkreślić, że pracodawcy nie będą w stanie kontynuować swojej działalności na rynku bez napływu nowej, dobrze wykwalifikowanej kadry.

Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na wypowiedź, w której respondent wskazał na podjęcie działań mających na celu poprawienie relacji szkół zawodowych z pracodawcami. Dobra komunikacja pomiędzy tymi dwoma rodzajami podmiotów jest kluczowa dla ich optymalnego funkcjonowania – respondent podkreślił wagę partnerskiego podejścia obu stron i wzajemnego wspierania się we wspólnych działaniach.

Ogólne opinie na temat współpracy szkół z uczelniami

Na wstępie omawiania zagadnień z tym związanych, warto wskazać opinię prezentowaną przez niektórych respondentów badań jakościowych, że **zainteresowanie szkół zawodowych współpracą ze szkołami wyższymi z pewnością występuje, a nawet zwiększa się wraz z upływem czasu**. Cytowany niżej badany zaznaczył przy tym również, że pomimo ciągłej chęci realizacji takiej współpracy, jest ona trudna do nawiązania z racji tego, że nie wszystkie szkoły prowadzące kształcenie zawodowe znajdują się w pobliżu uczelni. Powoduje to szereg trudności związanych z organizacją takich aktywności edukacyjnych jak np. warsztaty organizowane na terenie uczelni. Wynika to z faktu, że szkołę zawodową oraz uczelnię dzieli znaczna

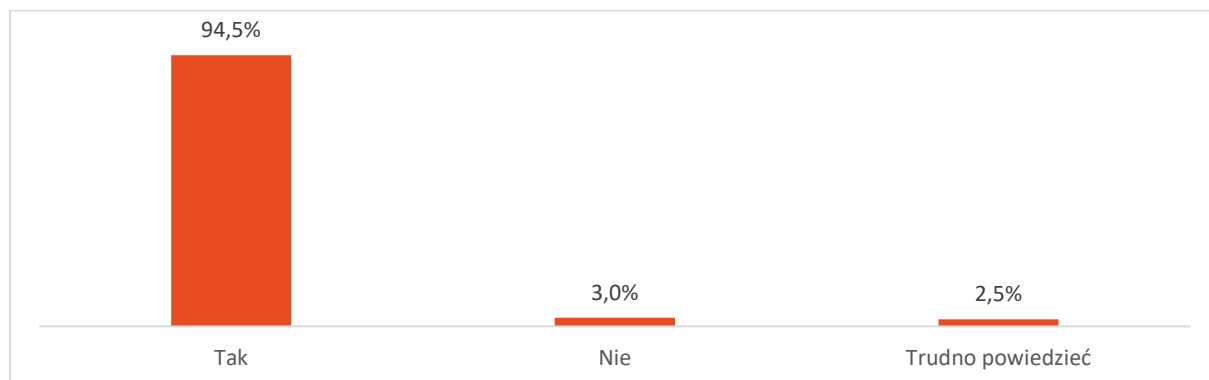
odległość, której pokonanie zmusza uczniów biorących udział w specjalnych aktywnościach do rezygnacji z całych dni zajęć dydaktycznych.

Moderator: Teraz chciałam zapytać, czy ma Pani taką wiedzę, jakie jest zainteresowanie szkół prowadzących kształcenie zawodowe wypracowanymi w projekcie modelami i rozwiązaniami w zakresie współpracy z uczelniami? Czy te szkoły kształcące zawodowo chętnie współpracują z uczelniami, szukają takiego kontaktu?

Respondent: Myślę, że coraz bardziej to się zmienia, tylko nie zawsze w pobliżu danej szkoły zawodowej jest uczelnia, z którą można by było nawiązać współpracę. Tak samo było w przypadku tego naszego projektu, że z tej ewaluacji po pilotażu w [miejsowość] wynikało, że oni by bardzo chcieli, nawet by chcieli częściej jeździć do uczelni, do [miejsowość] niż raz na tydzień, nawet dwa razy w tygodniu. Tylko ta odległość 50 kilometrów mocno zaburza cały proces kształcenia i realizację podstawy programowej, bo taki wyjazd do uczelni wiąże się z tym, że ci uczniowie są już cały dzień wyjęci z zajęć szkolnych, bo oni muszą wyjechać, (czas) na to poświęcić. (Więc widać) współpracę, tylko ważna jest odległość, w jakich znajdują się uczelnie od szkoły. (Źródło: IDI_20_Beneficjenci_Współpraca_I)

Opinię na temat zauważanego wśród szkół zainteresowania podejmowaniem współpracy z uczelniami wyższymi z pewnością potwierdzają wyniki zgromadzone w badaniu ankietowym skierowanym do przedstawicieli szkół prowadzących kształcenie zawodowe. **Zainteresowanie taką współpracą potwierdziło 94,5% z nich.**

Wykres 25. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani szkoła prowadząca kształcenie zawodowe jest zainteresowana podejmowaniem współpracy z uczelniami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

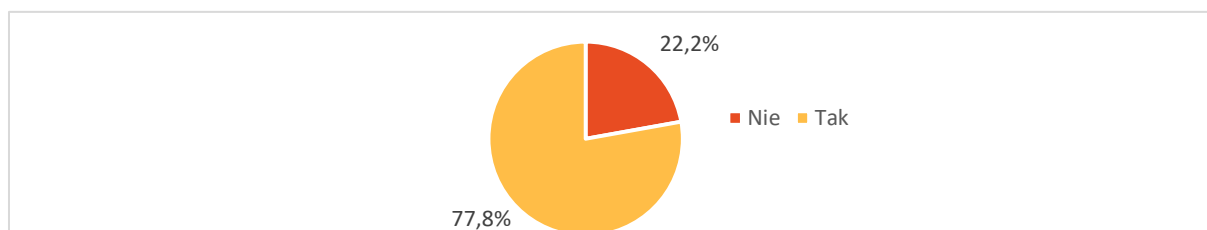
Respondenci odpowiadali dodatkowo na otwarte pytanie o treści: „Proszę krótko opisać, z jakich powodów Pana/Pani szkoła prowadząca kształcenie zawodowe nie

chce podejmować współpracy z uczelniami". Analiza podawanych odpowiedzi wykazuje, że najważniejsze wskazywane w tym zakresie kwestie to:

- szkoły po prostu nie widzą potrzeby nawiązywania takiej współpracy, nie są nią zainteresowane – w tym argumenty za tym, że współpraca z uczelnią nie przyniesie dodatkowych korzyści dla uczniów, nie poprawi ich możliwości rozwoju; jest to najczęściej podawany rodzaj odpowiedzi;
- brak zainteresowania ze strony uczniów;
- brak uczelni kształcących w zbieżnych zawodach w okolicy lub znaczna bariera odległości;
- problemy kadrowe – mało nauczycieli kształcących w zawodzie, którzy niechętnie podejmują się zadań wykraczających poza podstawowe obowiązki.

Jednocześnie, obok bardzo wysokiego zainteresowania współpracą z uczelniami, potwierdzono też, że duża część szkół prowadzi już jakąś współpracę z uczelnią – podejmowanie takiej współpracy potwierdziło 77,8% szkół.

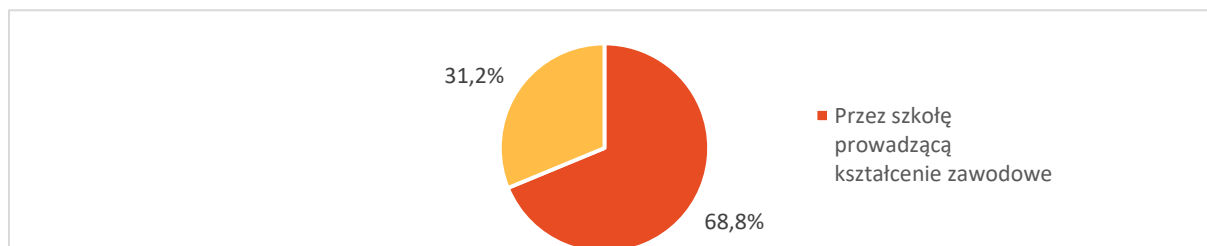
Wykres 26. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

Kolejny wykres prezentujący zgromadzone odpowiedzi ankietowanych pokazuje natomiast, że w zdecydowanej większości, współpraca ta jest inicjowana przez szkoły (68,8%). Nie oznacza to jednak, że uczelnie również wykazują się taką inicjatywą – potwierdzono to w 31,2% przypadków.

Wykres 27. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Proszę wskazać, przez którą ze stron zainicjowana została ta współpraca?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=765 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?”.

Współpraca szkół z uczelniami najczęściej dotyczy promocji uczelni na terenie szkoły (79,3%), uczestnictwa w dniach otwartych uczelni (71,8%), a także prowadzenia zajęć dla uczniów przez wykładowców (67,3%).

Wykres 28. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czego dotyczy ta współpraca?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=765 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?”. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W powyższym pytaniu respondenci mogli też wpisywać swoje spostrzeżenia w kategorii „inne”, jeśli nie wpisywały się w warianty wymienione w kafeterii. Po ich analizie można wyróżnić takie kwestie jak:

- organizacja praktyk dla uczniów na uczelni lub w innych obiektach związanych z pracą badawczą, nauką, ale też organizacja praktyk dla studentów w szkole;
- organizacja szkoleń, wykładów, zajęć dla uczniów, ale także dla nauczycieli, we współpracy z uczelnią;
- Inne wsparcie, sposoby współpracy, np.:
 - „uczelnia przekazuje corocznie indeks dla najlepszego ucznia”,
 - fundowanie nagród dla uczniów,
 - zakup specjalistycznego oprogramowania do kształcenia w zawodzie,
 - współorganizacja konferencji dla nauczycieli zawodu,
 - udział w uroczystościach szkolnych i uczelni,
 - współpraca w ramach projektów grantowych, fundowanych z innych źródeł finansowania.

Do części szkół, które wskazały, że nie prowadzą współpracy z uczelniami, skierowano dodatkowe pytanie o to, jakie są powody jej braku. W tym zakresie potwierdzono spostrzeżenie akcentowane na początku niniejszego podrozdziału, pochodzące z badań jakościowych – o tym, że **najważniejszą barierą w tym zakresie jest brak uczelni w otoczeniu szkoły, z którą można by podjąć próbę nawiązania współpracy** (tę kwestię wskazało 41,3% szkół, które nie prowadzą obecnie współpracy ze szkołami

wyższymi). Warto zwrócić uwagę na częstość wskazywania barier leżących ściśle po stronie uczelni – takich jak brak zainteresowania z ich strony (23,4%), brak dostrzegania korzyści płynących z takiej współpracy (23,4%) czy brak czasu na to, by angażować się we współpracę ze szkołą (18,8%).

Wykres 29. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie są powody braku współpracy z uczelniami?

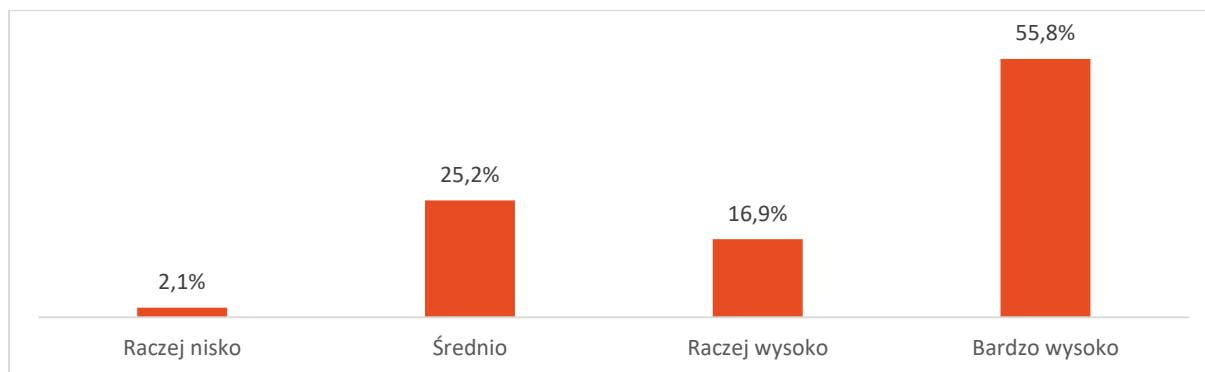
Źródło: badanie CAWI/CATI, N=218 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „nie” w pytaniu: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?”. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W powyższym pytaniu respondenci mogli też wpisywać swoje spostrzeżenia w kategorii „inne”, jeśli nie wpisywały się w warianty wymienione w kafeterii. Po ich analizie można wyróżnić takie kwestie jak:

- bariery o charakterze finansowym i trudności logistyczne, komunikacyjne – brak środków na pokrycie kosztów transportu na uczelnie;
- problemy organizacyjne, kadrowe, wpływające na brak czasu, by zaangażować pracowników w szkoły w organizację współpracy;
- brak kontynuacji kształcenia wśród uczniów kończących szkoły.

W przypadku prowadzenia współpracy z uczelnią, przedstawiciele badanych szkół dokonywali jej oceny. **Podobnie jak w przypadku kooperacji z pracodawcami, tak i w przypadku współpracy z uczelniami, szkoły oceniają ją bardzo pozytywnie – łącznie odnotowano 72,7% pozytywnych opinii w tym zakresie.**

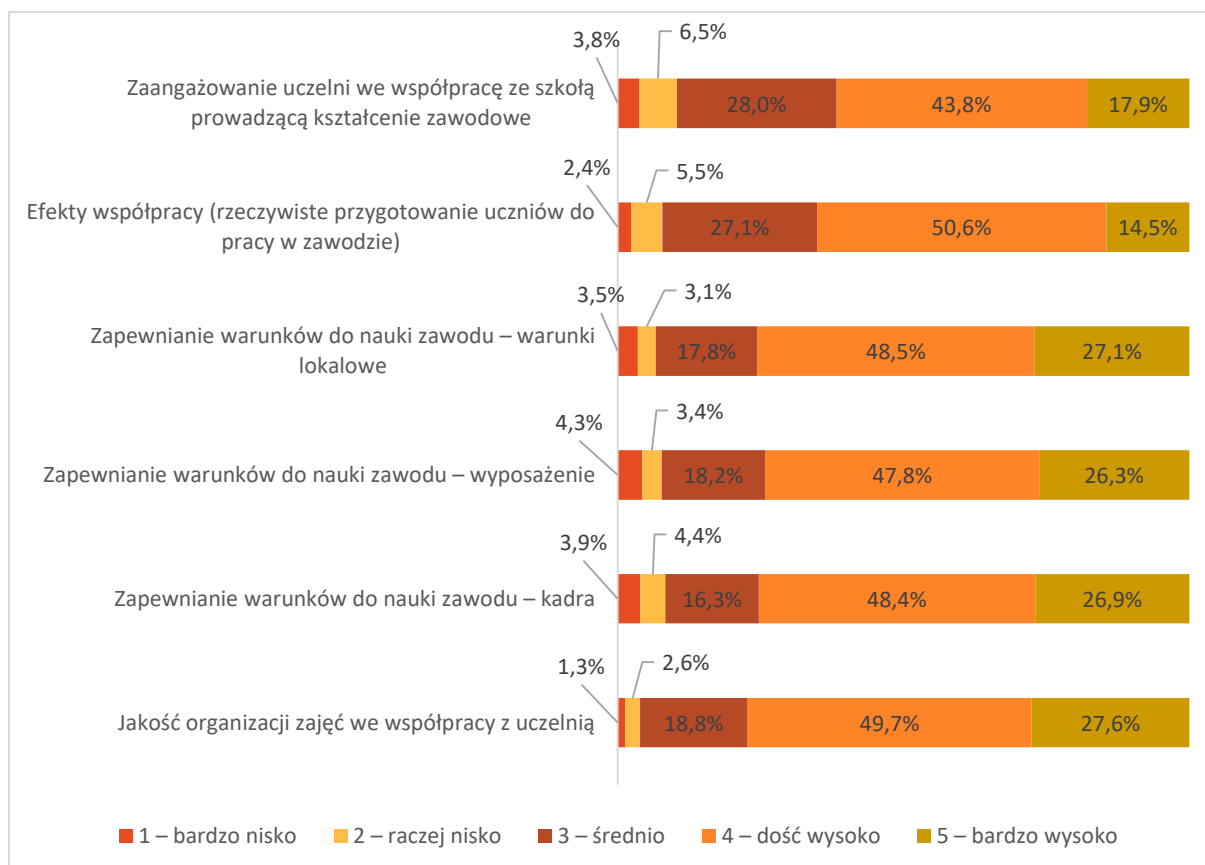
Wykres 30. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ogólnie ocenia Pan/Pani tę współpracę?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=765 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?”.

Poniższy wykres pokazuje szczegółowo, jakie są oceny badanych względem poszczególnych aspektów współpracy nawiązywanej z uczelniami.

Wykres 31. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani poszczególne aspekty tej współpracy?

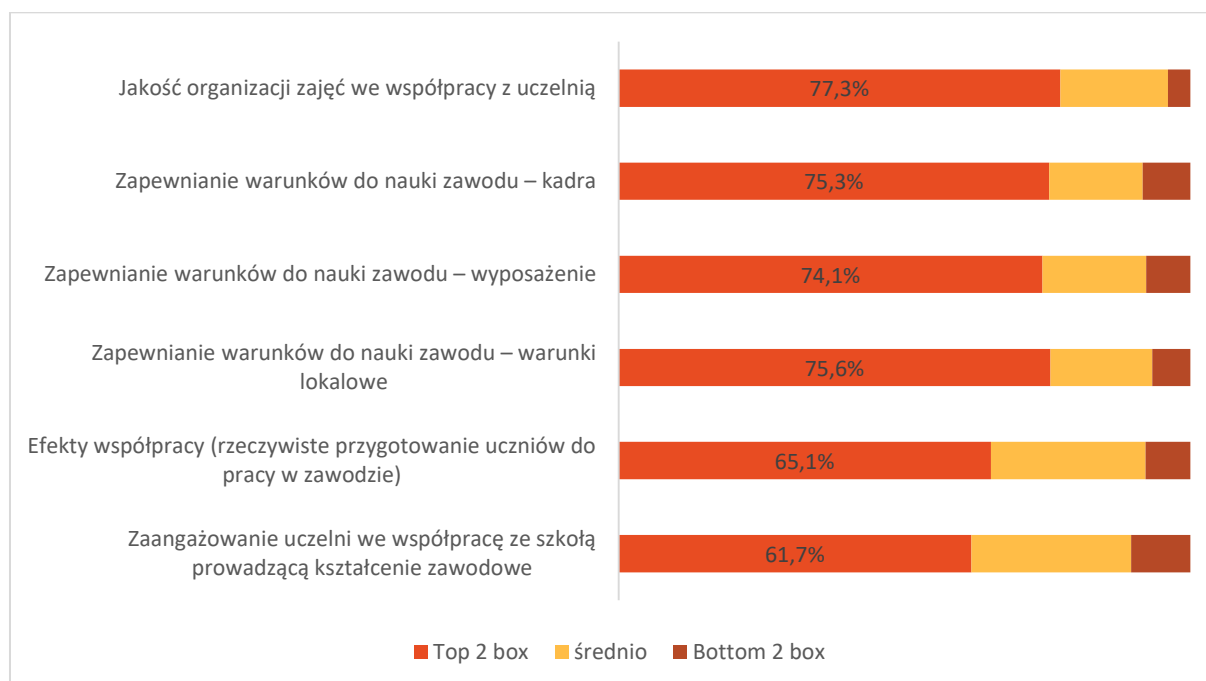

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=765 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?”.

Analizy w tym zakresie wskazują, że szczególnie wysoko oceniana jest jakość organizacji zajęć we współpracy z uczelnią. Spośród wszystkich wymienionych

aspektów, najmniejszy odsetek pozytywnych odpowiedzi charakteryzuje kwestia zaangażowania uczelni we współpracę ze szkołą (choć nadal opinie na ten temat są w większości pozytywne, bo przez 61,7% szkół ocenione pozytywnie).

Wykres 32. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jak ocenia pan/pani poszczególne aspekty tej współpracy? – top/bottom 2 box

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=765 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?”.

Rozwiązania wypracowane w projektach pozakonkursowych ORE

Badania empiryczne ogółem wykazały, że **rezultaty osiągnięte w drodze realizacji projektów należy ocenić pozytywnie**, udało się zrealizować zamierzone cele. Warto jednak zwrócić uwagę na wskazywane przez respondentów przeszkody napotymane w trakcie realizacji projektów pozakonkursowych, związane z etapem rekrutacji osób do zespołów zadaniowych. Badani reprezentujący ORE tłumaczyli, że w założeniu każdy członek zespołu powinien wywodzić się z innej przestrzeni zawodowej (nauczyciel, pracodawca, ekspert w danym zawodzie). Dlatego też, **w przypadku formowania zespołów, które miały zajmować się wypracowaniem nowych rozwiązań dla „niszowych” zawodów, pojawiły się trudności w znalezieniu ekspertów w danej dziedzinie.**

W kolejnych częściach podrozdziału omówiono szczegółowo wyniki badań obrazujące użyteczność wypracowanych rozwiązań, a także rolę i działania Branżowych Zespołów Partnerów Społecznych.

Użyteczność wypracowanych rozwiązań

Podrozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie pytań badawczych:

- Czy plany i programy nauczania, wypracowane w projektach pozakonkursowych ORE, są użyteczne dla szkół prowadzących kształcenie zawodowe?
- Czy ścieżki rozwoju zawodowego, wypracowane w projektach pozakonkursowych ORE, zostały wykorzystane przy opracowaniu materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego?
- Czy rezultaty któregoś z projektów zostały wykorzystane w pracach legislacyjnych? Jakie przykłady można podać? (częściowo)

Na wstępie warto wskazać, że przedstawiciele ORE biorący udział w badaniu potwierdzili, że realizacja projektów dotyczących „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego” wiązała się także z działaniami mającymi na celu upowszechnianie wypracowanych rozwiązań. Najczęściej wskazywanymi metodami ich rozpowszechniania było zamieszczanie wszystkich istotnych dla projektu informacji na publicznie dostępnych stronach internetowych.

Formą promowania realizacji tych projektów przez ORE było także przeprowadzenie rekrutacji eksperckich w sposób otwarty. Dzięki temu każdy specjalista w danej branży mógł złożyć swoją aplikację, w trakcie czego był on zaopatrywany we wszystkie niezbędne materiały oraz informacje. Informacje o realizowanym projekcie publikowane były również w biuletynie informacji publicznej Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Respondent: Nasz proces upowszechniania polegał na tym, że – po pierwsze – były wprowadzone nabory na ekspertów. Nabory na ekspertów były otwarte, konkurencyjne, więc każdy mógł do tego złożyć swoje dokumenty, swoje aplikacje. Te zapisane też pamiętam na ówczesnym biuletynie informacji publicznej, ale były też informacje rozsyłane już do ekspertów, którzy współpracowali wtedy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Także upowszechnianie tych materiałów, tych takich elementów związanych z naborem było bardzo, bardzo duże. Podobnie jak i samo upowszechnianie tych materiałów wytworzonych. Generalnie były zamieszczone na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji, na stronie doradztwo.ore.edu.pl były zamieszczane, też pamiętam był odnośnik na stronie Ministerstwa ówczesnego Edukacji Narodowej. (Źródło: IDI_16_Przedst._ORE)

Kolejnym sposobem promowania wypracowanych rozwiązań było rozsyłanie wiadomości e-mail do dyrektorów oraz nauczycieli szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, aby ci mogli zapoznać się z merytoryczną częścią projektu, a następnie wykorzystać zaoferowane im materiały we własnych szkołach.

Respondent: Były rozsyłane materiały do szkół, bo ja pamiętam, że byłem wtedy też wicedyrektorem szkoły zawodowej i my otrzymywaliśmy takie materiały drogą mailową, czy też takie pisma, które były do zapoznania się z tymi materiałami, które były wytworzone w trakcie projektu. Ale to też ważne i to bardzo ważne, sami eksperci je rozpowszechniali, upowszechniali, bo jeśli ktoś pracował w projekcie i było coś opracowane, a to było przy udziale nauczyciela, to oczywiście on sam to upowszechniał u siebie w szkole. (Źródło: IDI_16_Przedst._ORE)

W trakcie realizacji wywiadów jakościowych respondentów zapytano, czy plany i programy nauczania, wypracowane w projektach, są użyteczne dla szkół prowadzących kształcenie zawodowe. W tej kwestii badani przedstawiciele ORE stwierdzili, że w momencie, w którym wypracowane przez nich rozwiązania były wdrożone, pełniły one swoją funkcję i okazały się bardzo użyteczne dla szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe. Jednakże, jak wskazały osoby biorące udział w badaniu, taki stan rzeczy nie utrzymał się zbyt długo z racji wprowadzenia zmian prawnych, które sprawiły, że wdrożone innowacje przestały być aktualne. Jak stwierdzili respondenci, wyżej opisany rozwój wydarzeń w znacznym stopniu zmniejszył użyteczność zaoferowanych przez nich rozwiązań.

Respondent: Ścieżki rozwoju zawodowego były opracowywane i w pierwszym etapie projektu i w drugim też, w tym, w którym ja brałam udział. Niestety one się szybko zdezaktualizowały, bo były też zmiany aktów prawnych, różne reformy były wprowadzane, więc niestety było tak, że one bardzo krótki czas były aktualne. Ale to z przyczyn niezależnych. (Źródło: IDI_8_Przedst._ORE)

Niemniej, respondenci podkreślają, że **opracowane przez nich ścieżki rozwoju zawodowego są jak najbardziej potrzebne tak samo dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, jak i pracodawców**. Badani tłumaczą, że dzięki tego typu rozwiązaniom młodzież ma zdecydowanie większą kontrolę nad swoją karierą zawodową oraz lepszy wgląd w specyfikację swojej profesji. Osoby biorące udział w wywiadach stwierdziły, że tego typu możliwości w znacznym stopniu poprawiają sytuację zarówno pracowników, jak i pracodawców. Wynika to z faktu, że absolwenci szkół zawodowych po dogłębnym poznaniu ścieżki swojego rozwoju zawodowego mogą poczuć się o wiele pewniej w swoim środowisku pracy, co przynosi korzyści zarówno im, jak i pracodawcom.

Respondent: W kwestii ścieżek rozwoju zawodowego jest to materiał, który na tamten moment, na tamten czas był takim bardzo dobrym elementem, jeśli chodzi o doradztwo zawodowe dla ludzi. Bo ścieżki rozwoju, one pokazywały ludzi od szkoły zawodowej, gdzie może dalej się rozwijać, gdzie może dalej się kształcić. Te ścieżki rozwoju zawodowego z tego, co ja pamiętam, też były opracowywane przy

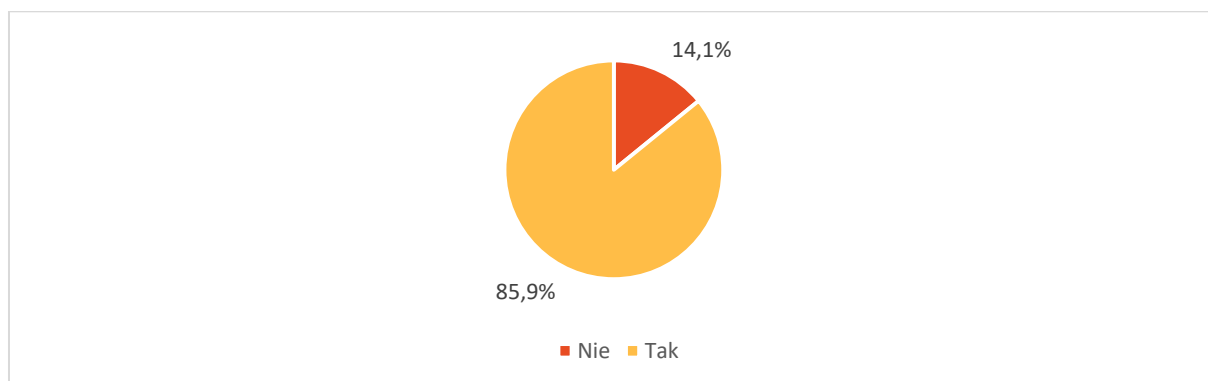
udziale pracodawców i też przy udziale nauczycieli. W związku z tym ta metodyka, która tam jest, to ona była na tamten czas bardzo dobrą taką rzeczą. Natomiast materiał był takim nieodzownym elementem w zakresie doradztwa zawodowego, w zakresie takiej pracy z uczniem, gdzie mógł iść dalej po szkole, gdzie mógł się rozwijać, gdzie mógł poszerzać swoje umiejętności i wiadomości.

(Źródło: IDI_16_Przedst._ORE)

W jakościowej części badania udało się wykazać, że ścieżki rozwoju zawodowego wypracowane w trakcie realizacji projektów pozakonkursowych, **były wykorzystane przy opracowaniu materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego**. Jak wskazuje wypowiedź jednego z respondentów, materiały multimedialne tego typu są **bardzo pomocne dla uczniów, jako że dają im one możliwość dokładnego wglądu w specyfikę zawodu, w którym się kształcą**. Jeden z badanych wspomniął również o wersjach VR (wirtualna rzeczywistość) wyżej opisanych filmów, które jeszcze bardziej angażują odbiorcę w trakcie zgłębiania wiedzy z zakresu jego profesji. Wskazał przy tym, że tego typu materiały nie są szeroko dostępne, co jego zdaniem jest dużą stratą dla uczniów. W trakcie wywiadu indywidualnego stwierdzono również, że **warto jest rozważyć możliwość szerszego upowszechnienia różnego rodzaju materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego**, aby zwiększyć możliwości rozwojowe uczniów.

Wysoką użyteczność materiałów wypracowanych w zakresie przykładowych planów i programów nauczania, potwierdzono również wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe w badaniu ankietowym. W przypadku 86% z nich, materiały te są wykorzystywane przy opracowywaniu programów nauczania zawodów.

Wykres 33. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w Pana/Pani szkole przy opracowywaniu programu nauczania zawodu korzysta się z przykładowych planów i programów nauczania wypracowanych i udostępnianych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu unijnego „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 3. Edukacja zawodowa odpowiadająca potrzebom rynku pracy”?

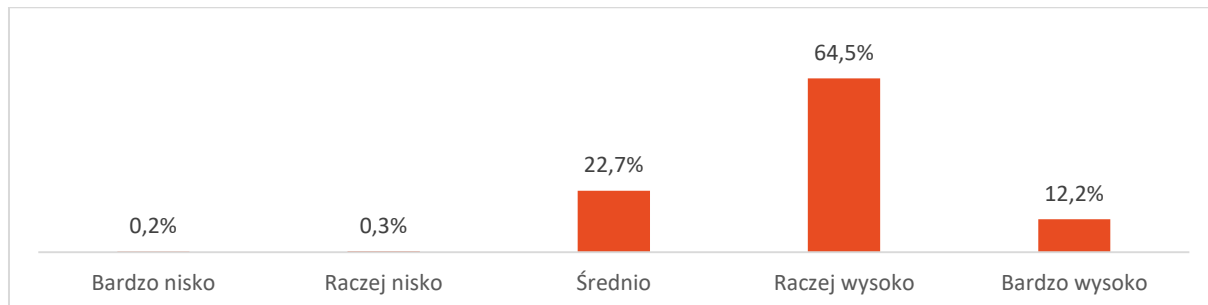

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

W ślad za powyższymi danymi, idą pozytywne wyniki w zakresie oceny użyteczności opracowanych i udostępnianych przez ORE przykładowych planów i programów

nauczania. Ich użyteczność została korzystnie oceniona przez 76,7% szkół, które je wykorzystują.

Wykres 34. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ogólnie ocenia Pan/Pani użyteczność tych planów i programów nauczania?

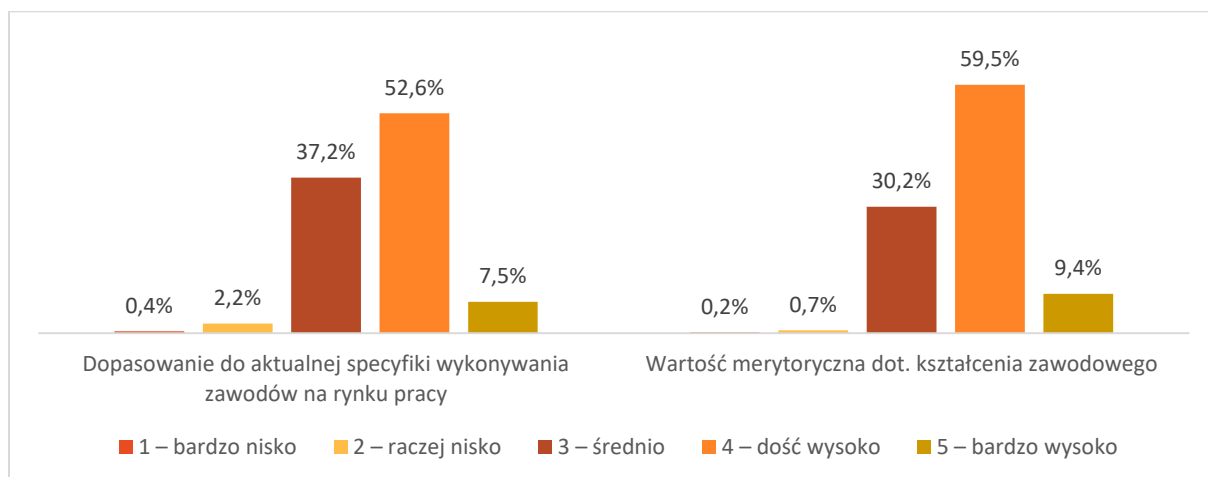

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=893 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy w Pana/Pani szkole przy opracowywaniu programu nauczania zawodu korzysta się z przykładowych planów i programów nauczania wypracowanych i udostępnianych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu unijnego „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 3. Edukacja zawodowa odpowiadająca potrzebom rynku pracy?”.

Ponadto, przedstawiciele szkół objętych badaniem poproszono o szczegółową ocenę przedmiotowych opracowań pod względem dopasowania do aktualnej specyfiki zawodów na rynku pracy, jak i pod względem wartości merytorycznej. Wyniki w tym zakresie kształtują się następująco:

- 60% szkół wyraziło pozytywną opinię na temat dopasowania materiałów do aktualnej specyfiki wykonywania zawodów na rynku pracy,
- 69% szkół wyraziło pozytywną opinię na temat wartości merytorycznej materiałów dot. kształcenia zawodowego.

Wykres 35. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani te plany i programy nauczania w poniższych aspektach?

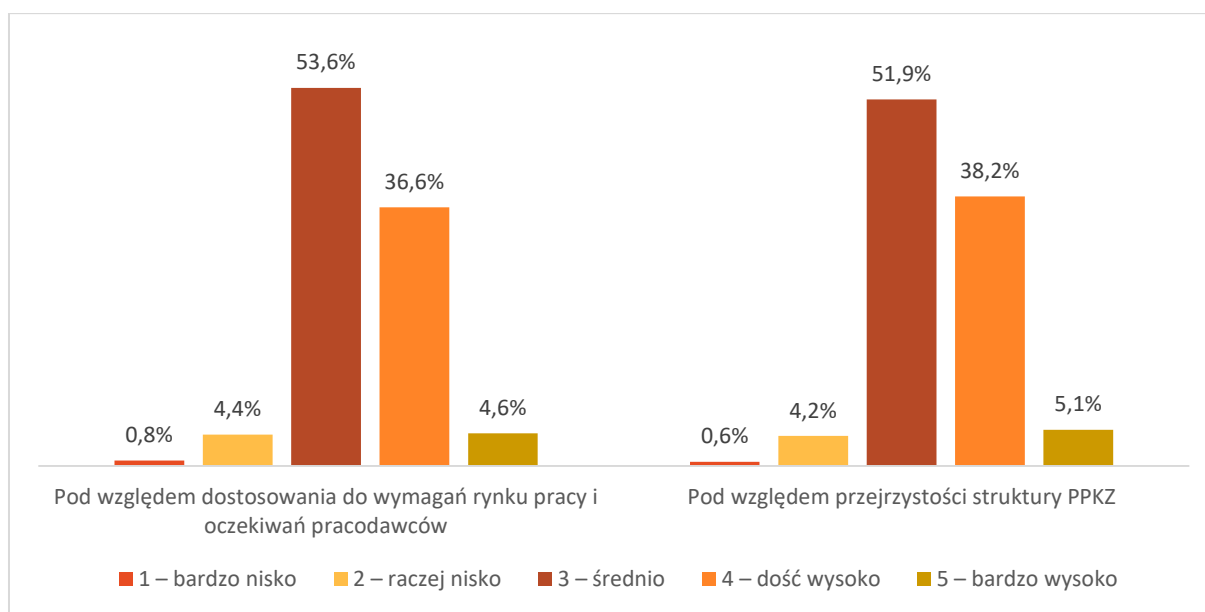

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=893 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak” w pytaniu: „Czy w Pana/Pani szkole przy opracowywaniu programu nauczania zawodu korzysta się z przykładowych planów i programów nauczania wypracowanych i udostępnianych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu unijnego „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 3. Edukacja zawodowa odpowiadająca potrzebom rynku pracy?”.

W porównaniu z oceną powyżej omawianych przykładowych planów i programów nauczania, **nieco słabiej wypadły oceny dot. zmodernizowanych PPKZ**. Wyniki badań

ilościowych w tym zakresie przedstawia poniższy wykres. Widać na nim, że przedstawiciele szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w większości oceniają je „średnio”, zarówno jeśli chodzi o ich dopasowanie do rzeczywistych wymagań rynku pracy oraz oczekiwań pracodawców, jak i pod względem ich przejrzystości. W obu tych aspektach, pozytywne oceny PPKZ odnotowano w mniej niż połowie przypadków.

Wykres 36. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani zmodernizowane w 2019 r. podstawy programowe kształcenia w zawodach (PPKZ)?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=1040.

W powyższym kontekście ponownie warto przywołać możliwości jakie dają szkołom przepisy prawa związane z realizacją kształcenia zawodowego, m.in. dotyczące nawiązywania współpracy z pracodawcami, organizacji różnego rodzaju zajęć w ramach liczby godzin stanowiących różnicę między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego określoną w ramowym planie nauczania, a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego (w tym zajęć, uzgodnionych z pracodawcą). Należy również pamiętać o tym, że PPKZ stanowią tylko część składową programów nauczania zawodu, które są stosowane w szkołach. PPKZ jest swojego rodzaju trzonem, określającym minimalne wymagania dotyczące umiejętności zawodowych. Sposób prowadzenia kształcenia zawodowego jest dostosowywany do warunków, potrzeb występujących w danej branży, z pomocą szeregu innych narzędzi, uzupełniających podstawy określone w PPKZ. Należy zatem w pogłębiony sposób szukać przyczyn stosunkowo niskiej oceny zmienionych PPKZ i zwrócić uwagę na rolę dyrektorów szkół w kształtowaniu przyjętego planu nauczania.

Należy podkreślić, że całokształt prowadzonych badań zakładał zgromadzenie opinii różnych grup interesariuszy. Z tego względu, projekty stanowiące kolejne etapy „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego” były też przedmiotem dyskusji w ramach wywiadów fokusowych z partnerami społecznymi (członkami BZPS) oraz uczestnikami seminariów branżowych, organizowanych w ramach projektów ORE. W związku z tym warto dodać, że wypowiedzi osób biorących w nich udział również wskazują, że **wypracowane w trakcie realizacji projektu rozwiązania, okazały się przydatne dla szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe**. Duża część respondentów udzielających wywiadu, była również nauczycielami w tego rodzaju szkołach, toteż w swoich wypowiedziach zaznaczali, że podczas swojej pracy korzystali z rozwiązań, w których tworzeniu sami brali udział.

Respondent: Ja ze swojej strony myślę, że zrobiłam to dobrze i służyło mi to w pracy. Trzeba by było zapytać kogoś spoza, ale myślę, że były to użyteczne rzeczy i to wszystko było później wprowadzone i myśmy korzystali z tego w pracy. (Źródło: FGI_3_teleinformatyczna_elektr.-mech._elektr._energ.)

W wywiadach fokusowych badani odwoływali się również do najważniejszych elementów, które są potrzebne uczniom szkół prowadzących kształcenie zawodowe do skutecznej nauki swojej profesji. Zostały one zawarte w nowo wypracowanych podstawach programowych. Jeden z respondentów podkreślił, że opanowanie przez młodzież podstawowych umiejętności, powinno być traktowane priorytetowo, aby zapewnić uczniom odpowiednie narzędzia potrzebne do kontynuacji swojej nauki.

Respondent: W moim przypadku było tak, że najważniejsze punkty, czy najważniejsze zagadnienia czy umiejętności, które uczeń, kończąc szkołę branżową pierwszego stopnia, powinien umieć, zostały opisane przez nas i zostały, jak to się mówi, przypilnowane, żeby się znalazły w podstawie programowej. Więc my specjalnie z tym nie mamy problemów, nawet jeżeli chodzi o współpracę z firmami, bo nie ukrywamy, to ten zawód powstał na potrzeby konkretnych firm izolacyjnych, bo tego zawodu w Polsce nie było. (Źródło: FGI_4_gastro._produkcja_spożywcza_turyst._hotel.)

W przypadku wypowiedzi kolejnego respondenta potwierdzono wyraźnie, że szkoły korzystają z nowo wypracowanych podstaw programowych. Badany podkreślił, że praca nad projektowaniem nowych rozwiązań programowych przebiegała bardzo pomyślnie, co przyniosło satysfakcjonujące rezultaty. Konsekwencją tego jest bardzo duże zainteresowanie placówek oświatowych pracą według nowych schematów kształcenia zawodowego.

Respondent: Natomiast, jeśli chodzi o same programy, to myślę, że one się we wszystkich szkołach przydały, bo z tego co wiem, no nie mogę powiedzieć, że wszystkie szkoły, ale myślę, że większość szkół

bazuje na tych programach, które zostały tutaj opracowane przez ORE, bo każdy z nas wykonywał tę pracę bardzo dobrze. (Źródło: FGI_2_budownictwo_drogownictwo_instalacje_bud.-inż.)

Mówiąc o użyteczności efektów wypracowanych w przedmiotowych projektach, należy też ponownie poruszyć kwestię ich wykorzystania w legislacji. Potwierdzają to przywoływane już wcześniej zapisy rozporządzeń wprowadzających do prawa oświatowego zmodernizowane PPKZ (a co za tym idzie obowiązek ich stosowania przez szkoły). Należy jednak nadmienić, że wątek ten był też poruszany w trakcie realizacji jakościowej części badania. Respondenci byli pytani o kwestie zmian legislacyjnych wywołanych przez rezultaty osiągnięte w wyniku prowadzonych projektów ORE. Poruszana kwestia miała miejsce tylko w przypadku projektów pozakonkursowych związanych z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”. Badani przedstawiciele MEiN wskazywali dla potwierdzenia w tym zakresie, że zaprojektowane nowe podstawy programowe zostały zaakceptowane przez Ministra Edukacji, a następnie wprowadzone w życie na mocy ustawy z 2018 roku. Zwrócono również uwagę na to, że podczas przeprowadzonych seminariów branżowych respondenci proponowali wdrożenie nowych rozwiązań organizacyjnych w kształceniu zawodowym, polegającym na pogrupowaniu wszystkich nauczanych w szkołach zawodów do odpowiadających im branż. Efektem tych seminariów było wdrożenie nowego rozporządzenia dzielącego zawody na 32 osobne branże.

Moderator: Czy tutaj wykorzystaliście Państwo w tych zmianach legislacyjnych jakieś rozwiązania i o przykłady, konkretne jakieś, bym prosiła?

Respondent: Tak, jak wcześniej Pani mówiłam, przede wszystkim, ponieważ w projekcie zostały opracowane projekty podstaw programowych, to tak naprawdę wykorzystaliśmy je przy opracowaniu już podstaw programowych określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej, które mają zastosowanie we wszystkich szkołach prowadzących kształcenie w zawodzie. Ale nawet w trakcie tych seminariów branżowych, które były organizowane w ramach projektu, rozmawialiśmy z przedstawicielami branż chociażby o właściwym pogrupowaniu zawodów w branże. I to też zostało potem wprowadzone reformą, tj. ustawą z 2018 roku, potem rozporządzeniem wydanym na podstawie tej ustawy, czyli rozporządzeniem określającym klasyfikację zawodów szkolnictwa branżowego, gdzie zawody zostały pogrupowane w 32 branże. (Źródło: Triada_przedst. MEiN)

Kolejną zmianą legislacyjną, do której wprowadzenia przyczyniły się objęte ewaluacją projekty i o której opowiedzieli respondenci z Ministerstwa, było zastosowanie innowacyjnej metody rozszerzania kompetencji uczniów szkół branżowych. Na podstawie analizy danych zastanych w powyższym zakresie, warto przybliżyć, że po 1

września 2019 roku szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może zaoferować uczniowi przygotowanie do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów, dodatkowych umiejętności zawodowych lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji.⁵⁹

W ramach godzin stanowiących różnicę między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego określoną w ramowym planie nauczania dla danego typu szkoły a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego wprowadzono możliwość realizacji m.in. obowiązkowych zajęć edukacyjnych:

- a. przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych związanych z nauczaniem zawodem, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 46 ust. 1 ustawy - Prawo oświatowe, lub
- b. przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, związanej z nauczaniem zawodem lub
- c. przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu lub
- d. uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu⁶⁰.

Dodatkowe umiejętności zawodowe (DUZ) w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego zawarte są w załączniku nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, ze zm.). Obejmują one treści nauczania, które mogą być przydatne do wykonywania zawodu, a wykraczają poza zakres podstawy programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego. Dodatkowe umiejętności zawodowe mogą być dodawane, zmieniane lub wykreślone na wnioski ministrów właściwych dla zawodów.⁶¹

Głównym celem tego działania jest wyspecjalizowanie młodzieży uczęszczającej do szkół nauczania zawodowego w taki sposób, aby jeszcze bardziej poszerzyć ich kwalifikacje, zwiększając tym samym ich szanse na znalezienie zatrudnienia w wyuczonym zawodzie. O wprowadzeniu DUZ, wypowiedzieli się również przedstawiciele Ministerstwa, biorący udział w wywiadach pogłębionych. W swoich wypowiedziach podkreślali, że w wielu przypadkach sugestie dotyczące ich

⁵⁹ Na podstawie treści publikowanych na stronie internetowej ORE, informacje zawarte w zakładce: „szkolnictwo branżowe”.

⁶⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019 r. poz. 639 z późn. zm.)

⁶¹ Tamże

opracowania w ramach poszczególnych branż, wynikały z rozmów i wspólnych działań prowadzonych z partnerami społecznymi.

Na stronie ORE umieszczone zostały przykładowe programy nauczania do nowych (nie wprowadzonych jeszcze do systemu oświaty) dodatkowych umiejętności zawodowych, opracowane w ramach konkursu nr POWR.02.15.00-IP.02-00-004/19 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Działanie 2.15 Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki (wersje programów przekazane przez beneficjentów konkursowych).⁶²

Należy jednak podkreślić, że konkurs ten nie był objęty zakresem niniejszej ewaluacji (por. podrozdział 2.4. Logika interwencji i załącznik „Aneks metodologiczny”). Obecnie programy te mogą zostać wykorzystane przez szkoły w swoich programach nauczania zawodów np. jako treści obowiązkowych zajęć edukacyjnych uzgodnionych z pracodawcą i przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu – jeżeli takie uzgodnienie nastąpi, nie mogą natomiast być traktowane jako przygotowanie do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) do czasu wprowadzenia nowych DUZ-ów do załącznika nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991 z późn. zm.).⁶³

Z dokumentacji dot. realizowanych projektów pozakonkursowych, w szczególności dot. prac podejmowanych w gronie partnerów społecznych, przekazanej przez ORE na potrzeby wykonania niniejszego badania, wynika jednocześnie, że Polska Rama Kwalifikacji (PRK) oraz związane z nią zagadnienia były też przedmiotem spotkań BZPS. W harmonogramach spotkań znajdowały się przede wszystkim pozycje świadczące o uwzględnianiu znaczenia PRK dla rynku pracy.

⁶² Tamże

⁶³ Tamże

Rola BZPS

Podrozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie pytań badawczych:

- Jaką rolę odegrały Branżowe Zespoły Partnerów Społecznych w procesie opracowywania podstaw programowych kształcenia w zawodach?

Respondenci reprezentujący ORE w trakcie przeprowadzonych wywiadów wypowiedzieli się m.in. na temat roli, jaką odegrały Branżowe Zespoły Partnerów Społecznych (BZPS) podczas realizacji projektów związanych z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”. Badani w swoich wypowiedziach tłumaczyli, że główną rolą BZPS było doradztwo merytoryczne pozwalające na wypracowanie jak najlepszych rozwiązań pozwalających na modernizację systemu kształcenia zawodowego. Zespoły Partnerów Społecznych składały się z przedstawicieli różnych podmiotów powiązanych z nauczaniem zawodu, co zdaniem badanych dawało bardzo szeroką perspektywę na całokształt zagadnienia, jakim jest nauka zawodu.

Moderator: To teraz chciałam zapytać o Pani ocenę prac Branżowych Zespołów Partnerów Społecznych. Jak Pani ocenia ich pracę pod względem merytorycznym, organizacyjnym, uzyskania efektów?

Respondent: Moim zdaniem to jest bardzo dobry pomysł, by dawać możliwość spotkania się dwóch światów – czyli właśnie tego systemu edukacji i pracodawców. Bo nauczyciele nauczają na podstawie swojej najlepszej wiedzy i wierzą, że starają się jak najlepiej, ale czasami nie aktualizują swojej wiedzy albo też nie mają możliwości aktualizacji. Przez to przekazywane przez nich informacje uczniom są czasami nieadekwatne, mogą nieco odstawać od tego, czego potrzebuje pracodawca. Dlatego takie spotkania były bardzo potrzebne, tak samo jak raporty, które były później opracowywane. Znajdowały się w nich jasne wskazówki, wyraźnie określone obszary do współpracy i można było z tego czerpać. (Źródło:

IDI_8_Przedst._ORE)

Z analizy dokumentacji dot. BZPS przekazanej przez ORE na potrzeby niniejszego badania, można potwierdzić, że członkowie zespołów przygotowywali swoje noty biograficzne, dołączane do wniosków/formularzy zgłoszeniowych dla kandydatów na przedstawicieli partnerów społecznych zgodnie z przyjętym regulaminem rekrutacji do prac związanych z przeglądem dokumentacji programowej kształcenia w zawodach w ramach projektu „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego”. Wraz z notami biograficznymi dołączane były również rekomendacje kandydata, wystawiane przez organizacje będące partnerami społecznymi (np. związki, zrzeszenia branżowe) potwierdzające kompetencje danego kandydata. Podobne noty biograficzne były gromadzone, jeśli chodzi o rekrutację na inne stanowiska związane z obsługą, pracą BZPS, w tym moderatorów spotkań zespołów. Zakres analizowanych dokumentów

pozwała potwierdzić, że rekrutacja odpowiedniego grona uczestników prac w ramach BZPS prowadzona była z dbałością o dobór właściwych przedstawicieli branży, o odpowiednich kwalifikacjach, pochodzących z różnych środowisk pozostających w kręgu zainteresowania, jeśli chodzi o naukę zawodu.

Respondenci reprezentujący ORE opisują **merytoryczny poziom pracy BZPS jako bardzo wysoki**. Badani wskazywali, że członkowie tych zespołów były osobami pasjonującymi się zagadnieniami związanymi z kształceniem branżowym oraz posiadającymi ogromną wiedzę w tym zakresie. Pozwalało to na osiągnięcie konsensusu w sytuacjach, gdy występowała różnica zdań pomiędzy członkami BZPS oraz na osiągnięcie rezultatów, które respondenci uważają za bardzo satysfakcjonujące.

Moderator: Jak ocenia Pan pracę branżowych zespołów partnerów społecznych w ramach podejmowanych działań pod kątem merytorycznym i organizacyjnym?

Respondent: Na wysokim poziomie. Bardzo wysokim poziomie. Eksperti byli merytoryczni, to było najważniejsze. To nie były osoby z przypadku. To były osoby, które posiadały odpowiednią wiedzę, odpowiednie umiejętności, które świadczyły swoje usługi na rzecz tego projektu dot. partnerstwa. Często było też tak, że osoby w tych zespołach miały odmienne zdanie. Inną opinię miał nauczyciel, a inną pracodawca. Ale w pewnym momencie wymiana zdań, wymiana poglądów spowodowała, że praca w tych zespołach była naprawdę merytoryczna. (Źródło: IDI_16_Przedst._ORE)

Badani zauważyli również, że w kilku przypadkach eksperci będący członkami Branżowych Zespołów Partnerów Społecznych, pomimo swojej wiedzy i dużego zaangażowania w projekt, nie mieli doświadczenia w tworzeniu programów nauczania. W celu pokonania tej trudności, **utworzono specjalne zespoły, których zadaniem było przeszkolenie członków BZPS pod kątem pisania tego typu programów**.

Respondent: W ramach wybranych członków zespołów, były też osoby, które niekoniecznie wiedzą, jak budować podstawy programowe. Stąd duże zaangażowanie zespołu merytorycznego, który tych ludzi przeszkolił, nadzorował. (Źródło: IDI_17_Przedst._ORE)

W przypadku omawiania roli BZPS należy oczywiście przytoczyć spostrzeżenia samych zainteresowanych, biorących udział w wywiadach grupowych. Respondenci, członkowie zespołów, proszeni byli o zrelacjonowanie pracy BZPS oraz opis charakterystyki podejmowanych przez nich działań. Ogółem należy podkreślić, że prace wykonywane w ramach zespołów i ich efekty były chwalone przez uczestników mini-grup fokusowych. Jednak zgłaszali oni znaczące **uwagi co do organizacji harmonogramu prac**, czego przykładem mogą być poniższe fragmenty wypowiedzi.

Respondent: Ja uczestniczyłem w wielu tych spotkaniach i powiem tak: spotkania były zorganizowane na wysokim poziomie. [...] Ale na przykład – jak tutaj czy koledzy, czy ja uczestniczyliśmy w kilku działaniach – nieraz to się nam nakładało. Jedynym mankamentem jest to, że nieraz się nakładały dwa czy więcej spotkań w jednym terminie. Nie mogliśmy w związku z tym w nich uczestniczyć, co musiało być potem nadrabiane. To było tylko minusem.

[...]

Respondent: To może ja z mojej strony powiem, że jeśli chodzi o spotkania, to myślę, że faktycznie były dobrze przygotowane. Natomiast to kwestia też jeszcze na jakim etapie byliśmy, bo jeśli chodzi o pierwsze podstawy programowe, które były robione, [...] największą bolączką był krótki czas wykonania takiej podstawy programowej. Mieliśmy ograniczenie czasowe. W tym ograniczeniu czasowym nie zawsze dało się wszystko zrobić, trzeba było po nocach pracować i to też miało jakiś wpływ na jakość. Staraliśmy się jednak zrobić je jak najlepiej. (Źródło:

FGI_2_budownictwo_drogownictwo_instalacje_bud.-inż.)

W dalszej kolejności warto też zwrócić uwagę na to, że nie zawsze od samego początku spójne były wytyczne co do układania nowych rozwiązań programowych, które przekazywane były członkom zespołów podczas ich spotkań. Według wypowiedzi badanych, **początkowe etapy prac były nieco słabiej uporządkowane** pod tym względem, jednak **w późniejszych etapach udawało się już wypracować spójne założenia.**

Natomiast były takie momenty podczas spotkań, że na jednym spotkaniu mieliśmy jedną wersję jakby takiej ramki, w którą musieliśmy się wpasować, natomiast na następnym spotkaniu zmieniona była wersja i wykonywaliśmy to trochę inaczej. I później okazywało się, że jeszcze na trzecim spotkaniu było coś inaczej dopracowane i stwierdzono, że jednak wykonamy to jeszcze inaczej [...] jeśli chodzi o ten pierwszy etap, pierwsze prace, to nie było wszystko jeszcze tak do końca skorelowane i nie było wiadomo jak to będzie wyglądać. Natomiast później, przy następnych pracach, wyglądało to już trochę bardziej jasno. (Źródło:

FGI_2_budownictwo_drogownictwo_instalacje_bud.-inż.)

Uczestnicy podkreślali, że **zaangażowanie się w prace nad modernizacją podstaw programowych wymagało od nich bardzo dużego wysiłku, często kolidującego z ich codziennymi obowiązkami zawodowymi.** Podsumowując omawiane kwestie związane z wymagającym i dynamicznym harmonogramem oraz z dużym nakładem

czasu poświęcanym na prace w ramach zespołów, był to podstawowy zarzut, jeśli chodzi o organizację pracy BZPS.

Myślę, że organizacja była w porządku. Mnie najbardziej irytowało to, że był krótki odstęp czasu, kiedy oni nas informowali, że za chwilę będzie spotkanie. Trzeba było sobie w jakiś sposób tam załatwić, na przykład wyjazd z pracy – bo później te spotkania nie tylko się w weekend odbywały. Trzeba zwrócić jednak uwagę, że my jesteśmy czynni zawodowo, [...] nie możemy sobie wziąć zwolnienia czy urlopu w każdej chwili i rzucić wszystkiego, jechać na spotkanie do ORE. To był chyba taki największy minus. [...] A tak, to chyba nie mam uwag – dużo pracy, krótkie terminy. Sprawdzano jakość naszych opracowań, więc myślę, że to były dosyć dopracowane materiały, choć niestety kosztem naszych, czasem ponadludzkich wysiłków. (Źródło:

FGI_2_budownictwo_drogownictwo_instalacje_bud.-inż.)

Spostrzeżenia te były widocznie potwierdzane w różnych grupach branżowych przedstawicieli partnerów społecznych. Dodatkowo można też było zauważyć problem nierównego zaangażowania w wykonywane prace nad własnym wkładem w opracowania merytoryczne, po stronie osób uczestniczących w spotkaniach wyjazdowych zespołów.

Także dosyć dużo tej pracy było, ale powiem tak, praca nad zadaniami egzaminacyjnymi to jest ciężka praca i ja się z tego wycofałam, bo ja już jestem emerytka, ale pracująca oczywiście. Ale powiem Państwu, że nie byłam w stanie już po tyle godzin w nocy, bo tak – poza godzinami pracy trzeba to było robić, siedzieć i pisać te zadania. A jakby czemu się w ogóle wycofałam? Ten ostatni etap to już było w ORE, gdzie pracowaliśmy jakby nad nowymi tymi podstawami programowymi czy nową formułą. (Źródło:

FGI_1_ochrona_zdrowia_pomoc_społ.)

Wspominano również o pewnych barierach napotkanych jeszcze na etapie formowania BZPS. Bariery te wynikały z faktu, iż w założeniu każdy zespół miał składać się z członków wywodzących się z różnych profesji związanych z tematyką realizowanego projektu (nauczyciel, pracodawca, ekspert merytoryczny). Badani tłumaczą, że nie w każdym przypadku pracodawcy byli chętni do brania udziału w procesie rekrutacyjnym, z racji braku zainteresowania projektem. W przypadku tych pracodawców, którzy wzięli udział w rekrutacji, część badanych zauważała u nich dość duże luki merytoryczne wynikające z ich braku doświadczenia w dostosowywaniu swoich planów do ograniczeń i wytycznych zawartych w podstawach programowych szkół kształcenia zawodowego.

Respondent: próbowano, wydaje mi się, właśnie nieraz ściągnąć osoby, ale to ze strony pracodawców było naprawdę bardzo ciężko. Ja mówię tutaj w [nazwa instytucji], gdzie też działam, są przedstawiciele firm, są, ale oni mają troszeczkę inne oczekiwania.

Respondent: Nie, nie, właśnie nie. Bo sami tak, jak tutaj Pani [imię] powiedziała, że oni się gubią w pewnych właśnie zasadach, w pewnych podstawach programowych, to dla nich nie jest, nie są tym zainteresowani. Oni chcą pracowników po prostu, go wyszkolą, dostosują do miejsca pracy, do środowiska, tak. Przynajmniej ja takie mam odczucia. (Źródło: FGI_3_teleinformatyczna_elektr.-mech._elektr._energ.)

Należy jednak zwrócić uwagę, że wśród realizowanych wywiadów grupowych skupiających przedstawicieli zespołów z różnych branż, znalazły się również takie, w których chwalono zaangażowanie szerokich grup partnerów, w tym reprezentujących środowisko pracodawców i pracowników.

Podsumowanie

Dokonując syntezy zgromadzonych wyników związanych z drugim celem badania, można podsumować najważniejsze wnioski:

1. Wypracowane w Działaniu 2.15 PO WER rozwiązania w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z otoczeniem (pracodawcami, szkołami wyższymi, partnerami) należy ocenić pozytywnie. Konkluzja ta wynika z interpretacji szeregu wniosków częściowych, w tym przede wszystkim potwierdzających:
 - a. ich skuteczność, zwłaszcza w zakresie lepszego przygotowania uczniów do wykonywania zawodu z uwzględnieniem warunków na rynku pracy;
 - b. ich użyteczność w kontekście zacieśniania nawiązywanej współpracy.
2. Podejmowana współpraca wpływa ponadto na szanse zatrudnienia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Wniosek ten potwierdzają spójne wnioski dotyczące:
 - a. wpływu podejmowanej współpracy na dostosowanie nauczanych umiejętności do oczekiwań pracodawców;
 - b. przyjmowania do pracy absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe przez pracodawców, z którymi szkoły nawiązują współpracę;
 - c. identyfikowanych korzyści, jakie wiążą się z prowadzeniem współpracy, zarówno dla szkół, uczniów, jak i przedsiębiorców; dzięki różnym formom współpracy szkoły z pracodawcą, młodzież ma możliwość zapoznać się prawdziwą praktyką pracy, pogłębić swoją wiedzę i być może też wzmocnić swoją motywację do aktywnego wykonywania zawodu; szkoły mogą lepiej spełniać swoje zadania związane z kształceniem

wykwalfikowanych pracowników gotowych wykonywać różne zawody; natomiast pracodawcy mają możliwość zachęcenia uczniów do realizacji stażu lub praktyk w ich zakładzie pracy oraz zapewnienia sobie przyływu nowych, wykwalifikowanych pracowników, z pożądanymi kompetencjami, krótko po tym, gdy ci zakończą swoją edukację zawodową.

2.7. Bariery i czynniki sprzyjające wdrażaniu wypracowanych rozwiązań na rzecz szkolnictwa branżowego

Rozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie celu 3 ewaluacji: identyfikacja barier i czynników sprzyjających. Dotyczy więc następujących pytań badawczych:

- Jak można wskazać główne przyczyny osiągnięcia lub nieosiągnięcia docelowych wartości wskaźników?
- Czy szkoły prowadzące kształcenie zawodowe były zainteresowane stosowaniem wypracowanych przykładowych modelowych rozwiązań w zakresie współpracy ze szkołami wyższymi? Jakimi były tego przyczyny?
- Jakimi były bariery i czynniki sprzyjające wdrażaniu wypracowanych przykładowych modelowych rozwiązań przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe?
- Jakimi są opinie przedstawicieli pracodawców (organizacji pracodawców) względem zmodernizowanych PPKZ z 2019 r.?
- Jaki wpływ na osiągnięcie zaplanowanych rezultatów wywarła pandemia Covid-19?
- Jakimi identyfikuje się działania zaradcze, niwelujące bariery oraz wzmacniające pozytywne oddziaływanie czynników wpływających na wdrażanie modelowych rozwiązań wypracowanych dzięki interwencji ewaluowanych projektów PO WER?

Projekty związane z PNZ

Omawianie powyższych zagadnień można rozpocząć od analizy zapisów zawartych w dokumentacji dot. ewaluowanych projektów – w szczególności we wnioskach o płatność, w częściach, w których Beneficjenci opisywali problemy z realizacją poszczególnych zadań w ramach projektów oraz wyjaśniali przyczyny nieosiągnięcia planowanego poziomu wskaźników. Na podstawie przeprowadzonych analiz tego rodzaju danych zastanych, warto wskazać następujące kwestie:

- Problemy związane z kontaktem Beneficjentów ze szkołami z bazy Ministerstwa udostępnianej w dokumentacji konkursowej – okazywało się, że część szkół wskazywanych w niej jako kształcące w danym zawodzie niestety nie prowadziło takiego kształcenia w danym roku szkolnym (np. z powodu nieprzeprowadzenia rekrutacji do nowych klas); Beneficjenci wskazywali zatem, że nie mając dostępu do najbardziej aktualnych danych, nie mogli też

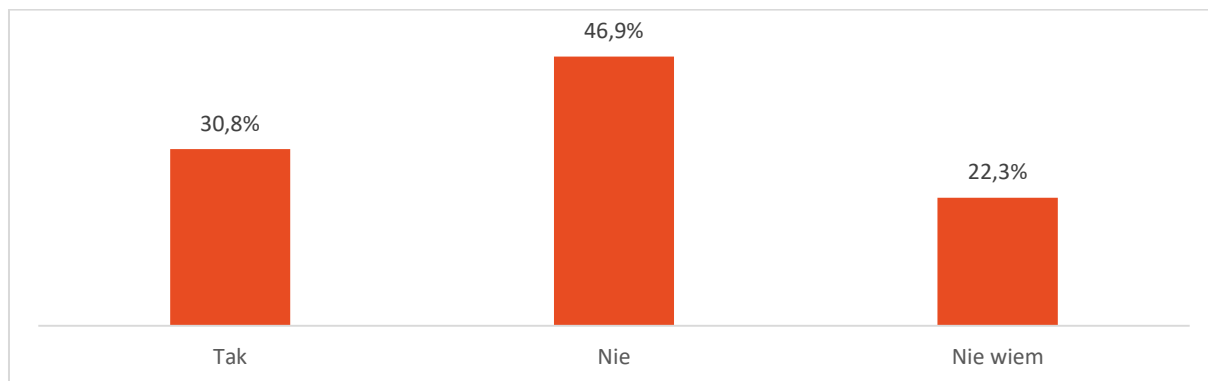
dopasować do stanu faktycznego wskaźnika dot. liczby szkół wykorzystujących wypracowane rozwiązania organizacyjne.

Warto w tym miejscu dodatkowo wskazać, że docelowa wartość tego wskaźnika dot. PNZ, rzeczywiście została osiągnięta na niskim poziomie – 52% (por. rozdział 2.5. Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników).

- Identyfikowanym przez niektórych Beneficjentów problemem była niechęć szkół do realizacji pilotażu; tutaj wskazywano, że niekorzystny wpływ na realizację projektu ma sytuacja społeczno-polityczna w obszarze edukacji – szkoły nie chciały podejmować się nowych działań i z niechęcią podchodziły do nawiązania współpracy w ramach projektu.
- Powodem braku chęci udziału szkół w pilotażu, były też **zmiany podstaw programowanych kształcenia w zawodach**, co wiązało się z dostosowaniem programów nauczania i ich wdrażaniem w szkołach, a w efekcie ze **sporym wyzwaniem organizacyjnym dla szkół**. Takie argumenty były przyczyną odmów uczestnictwa w pilotażu, przy jednoczesnym deklarowaniu przez niektóre szkoły chęci wykorzystania powstałych modeli w kolejnych latach kształcenia. Jednocześnie, wskazuje się, że wszystkie produkty opracowane w ewaluowanych projektach, były przygotowywane w zgodzie z obowiązującymi oraz oczekującymi na wejście w życie przepisami prawa oświatowego.
- Kolejnym, spotykanym w projektach problemem, był **brak zainteresowania ze strony szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe podpisaniem porozumienia o współpracy**. Szkoły i pozostałe placówki, do których udawało się dotrzeć Beneficjentom były co prawda zainteresowane produktami wypracowanymi w trakcie realizacji projektów, ale nie chciały formalnie przystąpić do projektów.

Jak widać już po powyższych spostrzeżeniach, jednym z podstawowych zagadnień w kontekście możliwości wdrażania wypracowanych rozwiązań, jest samo zainteresowanie szkół tego rodzaju treściami. Warto w tym miejscu przypomnieć, że 46,9% ze szkół, których reprezentanci byli ankietowani w badaniu, nie zapoznawała się z modelowymi programami dot. PNZ.

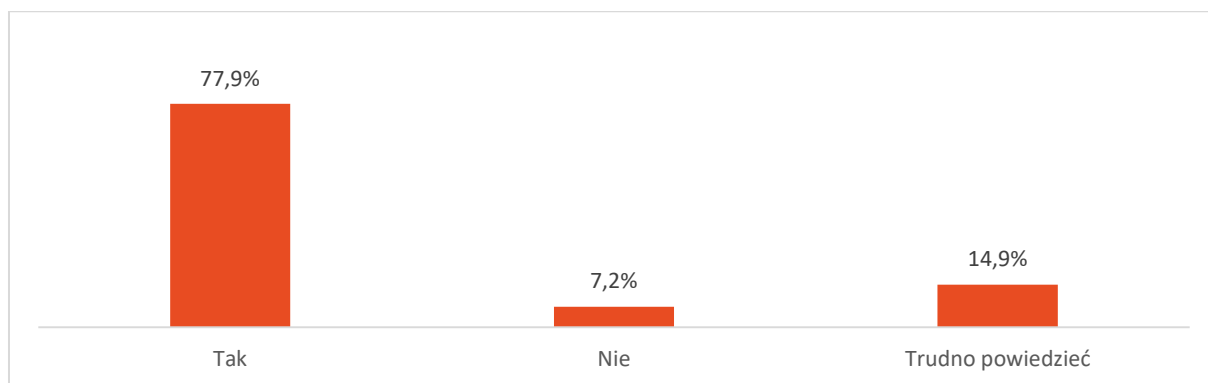
Wykres 37. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=484.

Spośród nich jednak, 77,9% zadeklarowało, że ich szkoła byłaby nimi zainteresowana. Może to świadczyć o tym, że **należy wzmocnić działania upowszechniające, ale przede wszystkim promujące wypracowane rozwiązania**, np. poprzez akcentowanie ich mocnych stron, korzyści, jakie przynoszą, pokazywanie konkretnych przykładów ich wykorzystania. Trzeba jednak podkreślić, że w gronie wyżej wspomnianych respondentów byli też tacy, którzy deklaruowali brak zainteresowania szkoły skorzystaniem z gotowych rozwiązań organizacyjnych w zakresie PNZ.

Wykres 38. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani szkoła byłaby zainteresowana skorzystaniem z gotowych rozwiązań, wskazujących jak realizować praktyczną naukę zawodu we współpracy z pracodawcą?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=335 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „nie” lub „nie wiem” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”.

Respondentom, którzy wybrali odpowiedź „nie” na powyższe pytanie, zadano dodatkowe pytanie otwarte o powody. Po analizie zgromadzonych odpowiedzi można wyróżnić kilka głównych kategorii:

- szkoły mają już swoje wypracowane sposoby współpracy z pracodawcami, nie potrzebują korzystać z innych modelowych rozwiązań; jest to najczęściej

wskazywana kategoria powodów; przykładowe odpowiedzi zacytowano poniżej:

- „Posiadamy swoje wypracowane metody współpracy z pracodawcami”
- „Mamy wypracowane gotowe rozwiązania ze współpracującymi pracodawcami. Nowe rozwiązania mogą się przydać w przyszłości po konsultacji z pracodawcami.”
- „Nasza szkoła od wielu lat ma wypracowane "dobre praktyki " realizacji zajęć praktycznych i praktyk zawodowych z pracodawcami (nie są to działania w ramach PO WER). Zawierane są umowy i każdy uczeń jest kierowany do pracodawcy, gdzie odbywa praktyczną naukę zawodu.”
- „Praktyczna nauka zawodu funkcjonuje od lat we współpracy z pracodawcami. Tworzymy klasy partnerskie, współpracujemy w zakresie praktyk, staży i zajęć praktycznych oraz programów nauczania.”
- Brak zainteresowania modelowymi rozwiązaniami wynika z ogólnego problemu nawiązywania współpracy z pracodawcami; przykładowe odpowiedzi zacytowano poniżej:
 - „Brak zainteresowania pracodawców kształceniem PNZ na poziomie technikum”
 - „Istnieją problemy z organizacją praktyk zawodowych, mała ilość chętnych pracodawców.”
 - „Nie każdy pracodawca jest otwarty na proponowane rozwiązania”.
- Brak zainteresowania modelowymi rozwiązaniami wynikający z tego, że szkoła musi podchodzić do nauki zawodu w szczególny sposób – co wiąże się np. z koniecznością dostosowania nauczania do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami lub do specyfiki branży; przykładowe odpowiedzi zacytowano poniżej:
 - „Kształcimy młodzież z wadami słuchu, wymagającymi dostosowań”
 - „Nie wszystkie rozwiązania można wprowadzić z uwagi na specyfikę zawodu, rejon, w którym funkcjonuje szkoła oraz rodzaj pracodawcy.”

Ostatni z wyżej wskazanych punktów, zwraca uwagę na bardzo istotny problem, z którym borykają się szkoły prowadzące kształcenie zawodowe, do których uczęszczają uczniowie z orzeczeniem o niepełnosprawności. Sygnalizuje się, że wypracowania wymagają modelowe rozwiązania pozwalające niwelować problem wykluczenia uczniów z niepełnosprawnościami z edukacji zawodowej. Problemy dotyczą m.in. współpracy z pracodawcami w zakresie wsparcia kształcenia ucznia ze szczególnymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Kwestię barier, jakie mogą występować już na poziomie wykorzystywania przez szkoły przygotowanych rozwiązań, poruszono z respondentami w niżej przedstawionym pytaniu. Badani zaznaczali występujące przeszkody na podstawie własnych opinii i doświadczeń – z których wynika jednoznacznie, że w okresie wprowadzania

modelowych programów, **największym problemem ograniczającym możliwości ich wykorzystania była pandemia covid-19**. Tej właśnie kwestii poświęcili też wiele uwagi respondenci w badaniach jakościowych, wypowiadający się na temat PNZ. Warto zwrócić uwagę na to, że 21,1% respondentów wskazało problem związany z utratą aktualności proponowanych rozwiązań, jeśli chodzi o dostosowanie do specyfiki wykonywania danego zawodu.

Wykres 39. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie są bariery w wykorzystywaniu rozwiązań z zakresu modelowych programów PNZ?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=62 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W powyższym pytaniu respondenci mogli też wpisywać swoje spostrzeżenia w kategorii „inne”, jeśli nie wpisywały się w warianty wymienione w kafeterii. Po ich analizie można wyróżnić kilka najważniejszych wskazywanych kwestii:

- część szkół otrzymała materiały dot. modelowych rozwiązań dopiero niedawno lub już w trakcie roku szkolnego 2022/23, nie miała więc jeszcze okazji ich wykorzystać – są przygotowane do zastosowania w roku szkolnym 2023/24; była to najczęściej samodzielnie wskazywana kwestia;
- otrzymane modele nie wносиły niczego nowego do już stosowanych przez szkołę rozwiązań, wypracowanych samodzielnie w trakcie realizacji praktycznej nauki zawodu we współpracy z pracodawcami;
- prowadzona przez szkoły współpraca z pracodawcami w ramach realizacji praktycznej nauki zawodu wymaga bardzo indywidualnego podejścia ze względu na specyfikę zawodu lub możliwości pracodawcy, warunki, jakimi

dysponuje – w związku z tym modelowe rozwiązania wymagają zbyt wielu modyfikacji, dostosowań.

Jak już wspomniano, kwestie omawianych barier poruszano także w trakcie realizacji wywiadów jakościowych. W wielu przypadkach respondenci wskazywali w tej sprawie na niedogodności spowodowane przez okres pandemiczny Covid-19, który w znaczącym stopniu utrudnił koordynowanie działań oraz zakłócił wszelkie zaplanowane spotkania w sprawie realizowanego projektu.

Wpływ pandemii Covid-19 na osiągnięcie zaplanowanych rezultatów, jest opisywany przez podmioty biorące udział w badaniu, jako bardzo negatywny. Respondenci wskazywali na spore trudności w organizacji spotkań między kluczowymi osobami biorącymi udział w projekcie oraz w osiągnięciu niektórych zamierzonych rezultatów. W większości przypadków wszelkie działania organizacyjne musiały odbywać się w trybie zdalnym, co niejednokrotnie utrudniało całe przedsięwzięcie. Jakościowa część badania wykazała również, że niektóre etapy projektu były znacznie opóźnione przez dłuższe okresy, które czasami wydłużały się aż do kilku miesięcy.

Respondent: No niestety pandemia nie dała nam możliwości spotkań. To przede wszystkim na początku projektu, żeby spotkać się z autorami, te spotkania były online. Później spotkania ze szkołami, które też tam chodziły hybrydowo i dyrektorzy też byli tacy bardzo ograniczeni, jeżeli chodzi o spotkania. No i same staże też musieliśmy po prostu przesunąć o kilka, dwa, trzy miesiące, ponieważ też były ograniczenia, jeżeli chodzi o liczbę osób w pomieszczeniach itd. To były takie małe czynniki, które miały wpływ właśnie na wypracowanie tych modelowych programów. (Źródło: IDI_4_Beneficjenci_PNZ_III)

W kilku przypadkach, osoby udzielające wywiadów, mówiły również o stresującym wpływie ryzyka zarażenia się Covid-19 przez jedną z osób biorących udział w realizacji projektu. Taka sytuacja zmusiłaby podmiot koordynujący wdrażanie modelowych rozwiązań praktycznego nauczania zawodu do całkowitej reorganizacji zaplanowanych działań, narażając tym samym cały projekt na dalsze niepożądane opóźnienia.

Ale jedyne co, to na samym początku nie mogliśmy się spotkać po prostu wszyscy normalnie, tak stacjonarnie, tylko musieliśmy to zrobić online. To jedyne było ograniczenie, natomiast faktem, że cały czas z duszą na ramieniu, bo to również mogło się, wystarczyło, że jeden uczeń by zachorował, albo opiekun, albo ktoś i trzeba by było po prostu reorganizację wszystkiego robić, albo ktoś u pracodawcy, no i po prostu wtedy pilotaż nie mógłby być przeprowadzony, jakby tak się stało. (Źródło: IDI_6_Beneficjenci_PNZ_II)

Badani mówili również o pewnych trudnościach napotkanych w zakresie komunikacji ze szkołami zawodowymi tłumacząc, że wszelkie spotkania z dyrekcją szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe musiały być wstrzymane na czas nieokreślony. Wypowiedzi respondentów pokazują również, że okres przechodzenia placówek oświatowych na zdalny tryb prowadzenia zajęć wymagał wyposażenia wszystkich nauczycieli w potrzebne narzędzia (komputery oraz dostęp do platform pozwalających na zdalne nauczanie), co spowodowało dalsze opóźnienia. Osoby biorące udział w badaniu mówiły także o przypadkach zarażenia swoich współpracowników wirusem Covid-19, które zmniejszyły ilość osób pracujących w zespołach projektowych z racji ich pobytu w kwarantannie.

Wątek pandemii Covid-19, jako czynnika ograniczającego pojawił się również w rozmowach z przedstawicielami Ministerstwa. Wszystkie wypowiedzi badanych wskazują na to, że jej wpływ był jak najbardziej negatywny i w znacznym stopniu utrudnił wszelkie działania podejmowane przez przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w projekty. Jednakże, jak podkreślają respondenci, w największym stopniu ucierpiła organizacja pracy z racji konieczności przesunięcia zaplanowanych działań dotyczących projektu na późniejsze terminy. Dyrektywa rządowa nakazująca tymczasowe zamknięcie zakładów spowodowała wstrzymanie realizowanych praktyk i stażów, co również przyczyniło się do opóźnienia realizacji wyznaczonych celów. Badani wskazywali, że w związku z wpływem pandemii, Ministerstwo Funduszy przychyliło się do przedłużania czasu realizacji większości projektów oraz na zmiany w zakresie wskaźników.

Warto zwrócić też uwagę na pogłębioną perspektywę badanych, którzy w indywidualnych rozmowach mogli w bardziej swobodny sposób podzielić się swoimi spostrzeżeniami. W wywiadach pojawiły się wypowiedzi o technicznych **trudnościach wynikających z niedostatecznych środków finansowych placówek**, które nie pozwalały na zrealizowanie ich modeli praktycznego nauczania. Szczególne komplikacje tej kwestii występują **w branżach „wysokokosztowych”** (np. za zakresu górnictwa i odlewnictwa), które w celu stosownego wykwalifikowania potencjalnego pracownika, **wymagają od szkół prowadzących kształcenie zawodowe specjalistycznych narzędzi oraz innych zasobów**. Kolejną komplikacją było wprowadzanie nowych modelowych rozwiązań w zawodach, które są nauczane w stosunkowo małej liczbie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe. W niektórych przypadkach, zakres podmiotów, z którymi mogli współpracować badani realizatorzy projektów, była bardzo ograniczona. Taka sytuacja w znacznym stopniu utrudniała realizację projektu. Warto wskazać w tym miejscu zbieżność opisywanego problemu z tym, co znajduje się w dokumentacjach projektowych, relacjonujących przebieg realizacji projektów dot. PNZ.

Sytuacja finansowa szkół. Te dwa zawody, w których myśmy pracowali to były zawody wysokokosztowne. Jedno to jest górnictwo, drugie to jest odlewnictwo. Zarówno górnictwo [...], ale

również odlewnictwo – zawody wymierające. Ilość szkół, które myśmy dostali do kontaktów zmniejszyła się na tyle, że nie było z kim rozmawiać. (Źródło: Źródło: IDI_1_Beneficjenci_PNZ_I)

Kolejną barierą utrudniającą wdrażanie modelowych rozwiązań dot. PNZ jest **niechęć niektórych szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe do korzystania z innowacyjnych programów nauczania**, takich jak te oferowane przez przedstawicieli beneficjentów biorących udział w badaniu. Jak zauważyli respondenci, jest to sytuacja stosunkowo problematyczna, jako że obecnie stosowane modele edukacji w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe bardzo często nie są przystosowane do aktualnych standardów panujących na rynku pracy. Przy czym, jednocześnie należy zwrócić uwagę, że dzisiejszy model kształcenia wynikający z przyjętych regulacji prawnych, pozwala na to, by edukację dostosowywać do tych standardów. Jednak wiele zależy od przyjętej i prowadzonej przez szkołę polityki edukacyjnej, która może być bardziej bierna lub bardziej aktywna, np. jeśli chodzi o wprowadzanie atrakcyjnych form nauczania. Należy też zwrócić uwagę na wprowadzony systemowo obowiązek podnoszenia kwalifikacji i kompetencji zawodowych przez nauczycieli przedmiotów zawodowych, w ramach cyklicznych szkoleń branżowych dla nauczycieli⁶⁴ – co pozostaje narzędziem częściowo odpowiadającym na dynamicznie zmieniające się uwarunkowania rynku pracy, rozwoju technicznego i technologicznego, a także wzrost wymaganego w danej branży poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych.

Respondent: Jeżeli chodzi o takie bariery, to szkoły tak naprawdę mają już gdzieś tam napisane takie modelowe programy u siebie z tych staży, ale one nie są niestety uaktualnione, one nie mają zastosowania w praktyce. Więc to jest taką jedną barierą po prostu, że jak już coś ma szkoła, to oni się do tego przyzwyczajają, że tak powiem, i nie chcą zastosować nic nowego. (Źródło: IDI_4_Beneficjenci_PNZ_III)

Na powyższą kwestię zwracali też uwagę przedstawiciele Ministerstwa. W ich opinii główną barierą, która może potencjalnie wystąpić w trakcie wdrażania modelowych rozwiązań do szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, jest niechęć szkół do wprowadzania innowacji. Jak tłumaczyli respondenci, niektóre szkoły prowadzące kształcenie zawodowe nie są w żaden sposób zainteresowane modernizacją swoich programów nauczania. Takie podejście części szkół w znacznym stopniu utrudnia wszelkie działania mające na celu usprawnienie kształcenia zawodowego. **Biorąc pod uwagę całokształt przeprowadzonych badań, należy jednak podkreślić, że nie jest to sytuacja powszechna.** Identyfikowany problem dotyczy jedynie części szkół. W tym miejscu trzeba też podkreślić, że przywoływane

⁶⁴ Art. 70c ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 984 z późn. zm.

wcześniej badanie ankietowe wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe wskazuje na wysoki stopień zainteresowania tego rodzaju gotowymi rozwiązaniami. Przy czym, należy oczywiście mieć na względzie, że są to wskazania deklaratywne, niezobowiązujące. W rzeczywistości, część szkół, które deklarują zainteresowanie wykorzystaniem modeli PNZ, mogłaby ostatecznie zrezygnować z chęci ich zastosowania w swoim toku nauczania.

Przedstawiciele MEiN wskazywali również na fakt, iż wszystkie **nowe modele nauczania muszą być za każdym razem odpowiednio przystosowane przez szkoły do możliwości i ograniczeń zarówno swoich, jak i pracodawców, z którymi współpracują**. Jak podkreślili badani, w trakcie takiego dostosowywania, szkoły prowadzące kształcenie zawodowe muszą wziąć pod uwagę takie czynniki, jak możliwości kadrowe oraz dostępne wyposażenie obydwu stron. Respondenci stwierdzili, że w wielu przypadkach taki proces może być dosyć skomplikowany, co przekłada się na powstanie kolejnych barier w trakcie wdrażania nowych modelowych rozwiązań. O konieczności przeprowadzania takiego procesu dostosowywania modelowych rozwiązań świadczą też omawiane w poprzednich częściach raportu wyniki badań ankietowych wśród szkół (dla przypomnienia, ok. 13% szkół wykorzystujących programy PNZ musiało w jakiś sposób je dostosować). Jednocześnie respondenci w wywiadach pogłębionych, reprezentujący Ministerstwo, podkreślali, że tego rodzaju programu nie stanowią w pełni gotowych rozwiązań, dających się zaimplementować w każdym przypadku. Powołując się na zgromadzone wypowiedzi, konieczne jest ich indywidualne dostosowanie do sytuacji danej szkoły – do możliwości kadrowych, posiadanego wyposażenia, ale przede wszystkim do prowadzonej współpracy z pracodawcą.

W trakcie realizacji wywiadów jakościowych respondenci byli również proszeni o poruszenie kwestii działań zaradczych, mających na celu niwelowanie barier oraz wzmacnianie pozytywnych czynników wpływających na wdrażanie modelowych rozwiązań. Wielu badanych w ramach prowadzenia działań zaradczych proponuje zastosowanie szeregu dofinansowań, które mogłyby wspomóc szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe we wdrażaniu wypracowanych modelowych rozwiązań PNZ. Pomoce finansowe, jak wskazują osoby biorące udział w wywiadach, w pierwszej kolejności miałyby trafiać do szkół posiadających najmniejszy zasób różnego rodzaju pomocy naukowych, taki jak np. sprzęt multimedialny.

Respondent: Tak, to jest ta bariera finansowa, chyba jest oczywista. Jeszcze są różne jeszcze bariery dotyczące też samego sprzętu, no bo tak jak mówię, my powiedzmy udostępniłmy szkołę, przekazaliśmy te laptopy. Nie zawsze w szkole każdy uczeń też ma dostęp do laptopów, różnie to bywa. Szkoły są, wiadomo, lepiej wyposażone, gorzej wyposażone, ale de facto tak jak mówię, większość to się bardziej tyczy takiej bariery finansowej. Wszyscy są

*chętni do współpracy, tylko trzeba by było określić. (Źródło:
IDI_6_Beneficjenci_PNZ_II)*

Ogólnie przydatnym działaniem zaradczym jest podejmowanie działań intensyfikujących promocję rezultatów projektów. Beneficjenci wskazywali też na tego rodzaju aktywności w kontekście promocji realizacji samych projektów i programów pilotażowych. Wskazywanymi narzędziami w tym zakresie była organizacja dodatkowych spotkań ze szkołami, udział w wydarzeniach z obszaru edukacji (dni otwarte, festiwale nauki, konferencje, seminaria branżowe itp.), współpraca z instytucjami edukacyjnymi. **Prowadząc podobne projekty w przyszłości należy mieć na szczególnym względzie planowanie działań informacyjno-promocyjnych, które zapewnią odpowiednio wysoki poziom upowszechnienia, a także wpłyną na zainteresowanie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe wypracowanymi rozwiązaniami.**

Choć nie wspomniano o tym w trakcie badań empirycznych, to tak, jak wskazano na podstawie analizy danych zastanych, barierą w realizacji niniejszych projektów był też ogólnopolski strajk nauczycieli, którego organizacja przypadła w niektórych przypadkach na okres realizacji działań Beneficjentów. W odpowiedzi na związane ze strajkiem przeszkody, Beneficjenci wskazywali wdrożenie działań naprawczych w postaci spotkań/warsztatów sieciujących, mających na celu szczegółową analizę wszystkich produktów opracowanych w ramach projektu przez praktyków i zebranie szczegółowych informacji odnośnie do możliwości ich wdrożenia do rzeczywistych warunków edukacyjnych.

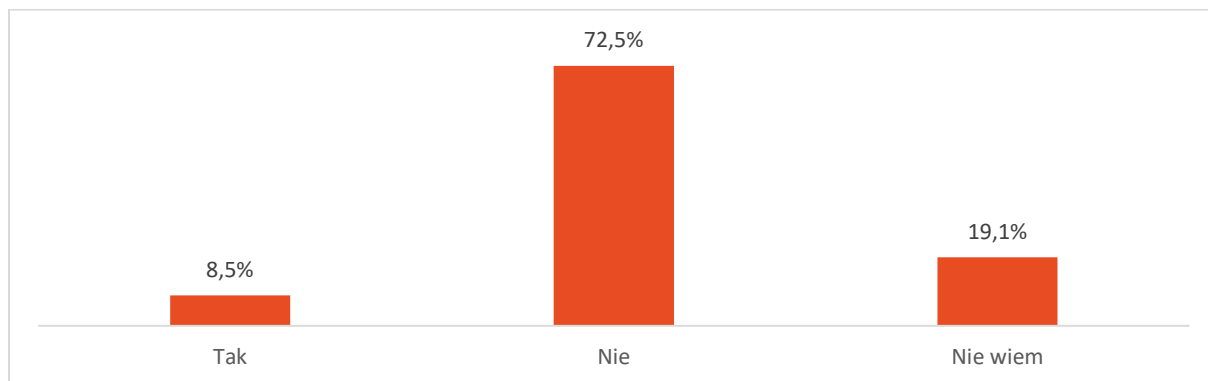
Projekty związane ze współpracą z uczelniami

Analizy dokumentacji projektowych w zakresie przedsięwzięć związanych ze współpracą z uczelniami wykazały, że w tym rodzaju projektów najczęściej spotykanymi przeszkodami były:

- ograniczenia wynikające z pandemii covid-19 (realizacja projektów wyłonionych w konkursach dot. współpracy przypadła w dużej mierze na stan epidemii w Polsce i wynikających z niej, wprowadzanych obostrzeń, w tym też ograniczeń w funkcjonowaniu szkół);
- problemy z przeprowadzaniem procedur przetargowych, wyłanianiem wykonawców, np. kadry o odpowiednich kwalifikacjach, która miała zająć się opracowaniem propozycji działań mających na celu zapoznanie uczniów i nauczycieli kształcenia zawodowego z nowymi technikami/technologiami czy też autorów przykładowych programów nauczania.

W przypadku modelowych rozwiązań dot. współpracy z uczelniami, warto przypomnieć, że zaobserwowano jeszcze mniejszy odsetek szkół, które się z nimi zapoznały (8,5%), niż w przypadku PNZ. W związku z tym, warto przypomnieć, że 72,5% ze szkół, których reprezentanci byli ankietowani w badaniu, nie zapoznawała się z modelowymi programami dot. współpracy z uczelniami.

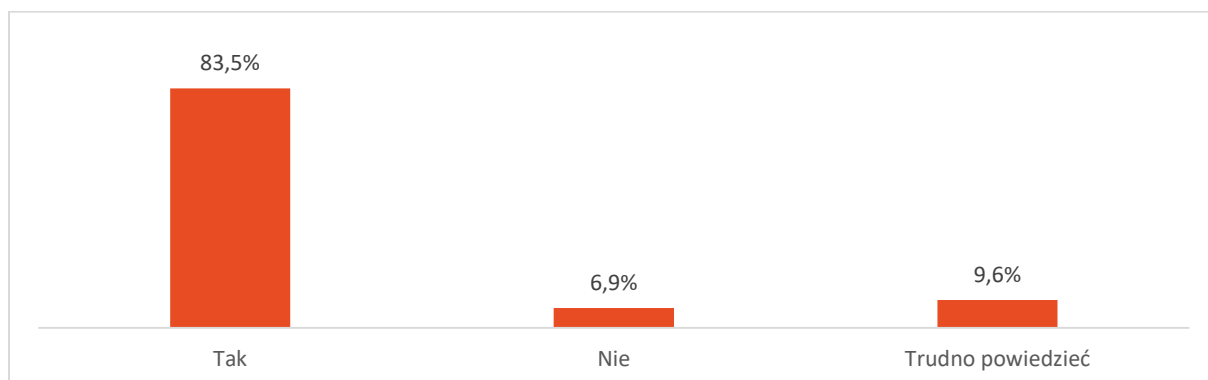
Wykres 40. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=556.

Spośród nich jednak, 85,5% zadeklarowało, że ich szkoła byłaby nimi zainteresowana. Po raz kolejny może to świadczyć o tym, że **należy wzmocnić działania upowszechniające, ale przede wszystkim promujące wypracowane rozwiązania**, np. poprzez akcentowanie ich mocnych stron, korzyści, jakie przynoszą, pokazywanie konkretnych przykładów ich wykorzystania. W gronie wyżej wspomnianych respondentów byli też tacy, którzy deklarowali brak zainteresowania szkoły skorzystaniem z gotowych rozwiązań organizacyjnych w zakresie współpracy z uczelniami (6,9%).

Wykres 41. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani szkoła byłaby zainteresowana skorzystaniem z gotowych rozwiązań, wskazujących jak prowadzić współpracę z uczelniami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=509 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „nie” lub „nie wiem” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?”.

Respondentom, którzy wybrali odpowiedź „nie” na pytanie o zainteresowanie skorzystaniem z gotowych rozwiązań dot. praktycznej nauki zawodu, zadano dodatkowe pytanie otwarte o powody. Po analizie zgromadzonych odpowiedzi można wyróżnić kilka głównych kategorii:

- szkoły podejmują już współpracę z uczelniami i mają swoje wypracowane rozwiązania w tym zakresie; była to najczęściej spotykana wśród wypowiedzi respondentów kategoria odpowiedzi; przykładowe odpowiedzi respondentów zacytowano niżej:
 - „Mamy podpisane porozumienia z uczelniami”
 - „Mamy wypracowany własny model współpracy z wyższymi uczelniami. Jest to współpraca wieloletnia.”
 - „Nasza współpraca z uczelniami odbywa się wg wypracowanego wzoru i nie widzimy konieczności zmiany”
 - „Szkoła od wielu lat stosuje różnorodne formy współpracy z uczelniami wyższymi w ramach wszystkich zawodów, w których kształci. Obie strony - szkoła i uczelnia akceptują te formy współpracy i nie zgłaszają w tym zakresie dodatkowych oczekiwań. Nie ma to charakteru modelu, jednak uważamy, że wyczerpuje w pełni potrzeby w zakresie współpracy.”
- brak zainteresowania studiami wyższymi wśród uczniów szkoły; przykładowe odpowiedzi:
 - „Brak zainteresowania, niska motywacja wśród uczniów”
 - „Uczniowie szkół branżowych I stopnia nie są zainteresowani studiami.”
 - „Zdecydowana większość naszych uczniów po zakończeniu nauki w szkole podejmuje pracę zarobkową, a nie dalszą naukę. Natomiast uczniowie, którzy wybierają dalszą naukę na uczelniach stanowią niewielką garstkę.”

Badani w ankietach wskazywali też występujące przeszkody na podstawie własnych opinii i doświadczeń, w przypadku, gdy ich szkoły korzystały bądź korzystają z proponowanych rozwiązań. Ze zgromadzonych odpowiedzi jednoznacznie wynika, że w okresie wprowadzania modelowych programów, **największym problemem ograniczającym możliwości ich wykorzystania była pandemia covid-19**. Przy czym warto podkreślić, że jej wpływ oddziaływał jeszcze mocniej w przypadku modeli dot. współpracy z uczelniami, w związku z okresem, na który przypadła realizacja związanych z nimi projektów (o czym wspomniano już na wstępie tego podrozdziału).

Wykres 42. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie są bariery w wykorzystywaniu tych rozwiązań w ramach współpracy z uczelniami?

Źródło: badanie CAWI/CATI, N=25 – tylko te jednostki, które zaznaczyły odpowiedź „Tak, w roku szkolnym 2022/2023 wykorzystywała co najmniej jedno z takich rozwiązań” lub „Tak, wykorzystywała w poprzednich latach szkolnych co najmniej jedno z takich rozwiązań, ale w roku 2022/2023 nie wykorzystywała żadnego” w pytaniu: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów?. Pytanie wielokrotnego wyboru, w związku z tym podane odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W badaniach jakościowych, respondenci również poruszali temat barier napotkanych w trakcie wdrażania wypracowanych modelowych rozwiązań przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe. Owe bariery pojawiały się na różnych etapach realizacji projektu oraz dotyczyły wielu jego aspektów. Jednym z napotkanych utrudnień są, już wcześniej wspomniane w niniejszym raporcie, kwestie systemowe, które mogą ograniczać możliwości wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań, z racji wymagającego programu nauczania, na którym przede wszystkim muszą skupić się szkoły prowadzące kształcenie zawodowe. Przedstawiciele podmiotów tłumaczyli w wywiadach pogłębionych, że szkoły i **placówki prowadzące kształcenie zawodowe nie zawsze chcą angażować się w nowe rozwiązania lub projekty wykorzystujące innowacyjne podejście do nauczania, jeśli będą one miały być realizowane kosztem podstawowych celów, które musi osiągnąć szkoła na tym etapie edukacji uczniów.**

Kolejną barierą napotkaną przez szkoły podczas wdrażania modelowych rozwiązań są, jak określili respondenci, **braki kadrowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe.** Wypowiedzi respondentów pokazują, że wprowadzenie nowych rozwiązań wymaga specjalistycznej kadry, która mogłaby nauczać młodzież według wytycznych wypracowanych w ramach projektów objętych badaniem. Warto wspomnieć, że zdaniem respondentów jest to problem dotyczący zarówno szkół publicznych, jak i prywatnych.

Odpowiedzi respondentów wskazują również na napotkanie pewnych **trudności w zakresie koordynowania swoich działań z podmiotami, z którymi współpracowali** w trakcie realizowania projektu będącego przedmiotem badania. Relacje przedstawicieli podmiotów wykazują, że **różnice pomiędzy systemami administracyjnymi ich placówek** (inna organizacja w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe i w przypadku szkół wyższych) stworzyły pewne bariery, których pokonanie w trakcie wprowadzania modelowych rozwiązań w szkołach, okazało się problematyczne.

Respondent: Także projekt jest bardzo, nawet z punktu widzenia [nazwa podmiotu], to był bardzo kształcący projekt. Dlatego, że nauczyliśmy nas pokory. Musiałyśmy zrozumieć, że to są zupełnie różne światy. Gdzie naukowcy tworzą pewne standardy naukowe, blokowani są przez swoją administrację, bo nawet nie naszą. A my z kolei musimy swoją administrację też brać pod uwagę, bo urząd czy [nazwa podmiotu] szeroko rozumiana też nie skoczy powyżej pewnych ograniczeń.

Moderator: Tak, są procedury pewne, są pewne rzeczy, hierarchia, której trzeba przestrzegać i w każdej z tych instytucji troszeczkę inaczej to wygląda. (Źródło: IDI_5_Beneficjenci_Współpraca_1)

Podobnie jak w przypadku projektów PNZ, tak i w kontekście projektów dotyczących współpracy szkół z uczelniami, warto podkreślić opinie wyrażane przez przedstawicieli Ministerstwa, którzy zwracali uwagę na występującą barierę w postaci spotykanej wśród szkół niechęci do wprowadzania innowacji. Jak tłumaczyli respondenci, niektóre szkoły prowadzące kształcenie zawodowe nie są w żaden sposób zainteresowane modernizacją swoich programów nauczania.

Ponownie też, wyniki badań jakościowych są spójne z wynikami badań ilościowych na temat wpływu, jaki miała **pandemia Covid-19**. Zdecydowana większość uzyskanych odpowiedzi, mówiła o licznych komplikacjach wynikających z nietatwej sytuacji pandemicznej. Głównym problemem, na który wskazywali badani, były obostrzenia zmuszające przedstawicieli podmiotów, aby duża część realizowanego projektu odbywała się w trybie zdalnym. Warto również wspomnieć, że w wielu szkołach zaprzestano prowadzenia zajęć stacjonarnych na okres trwający nawet kilka miesięcy. Respondenci podkreślali, że wyżej opisana sytuacja w znacznym stopniu opóźniła finalizację projektu.

Znaczący problemem też było oczywiście wystąpienie pandemii COVID, która spowodowała, że część tego pilotażu, chyba znaczna z tego co widziałam, musiała być realizowana w formie zdalnej, bo był taki moment, że było ogłoszenie decyzji przez rząd, że nie mógł być prowadzonych żadnych zajęć przez jakiś czas w formie stacjonarnej. Wtedy my musieliśmy też siłą rzeczy ten pilotaż

zastopować. Później, kiedy rząd pozwolił na realizację części zajęć w formie zdalnej, to odwiesiliśmy ten pilotaż i już go realizowaliśmy. Ale była ta przerwa i w związku z tym też musieliśmy wносить do menu o możliwość wydłużenia okresu realizacji zajęć, który się nie mylą o 4 miesiące. (Źródło: IDI_20_Beneficjenci_Współpraca_I)

W niektórych wywiadach respondenci zwrócili również uwagę na wyjazdy studyjne oraz konferencje, mające na celu konsultacje oraz pracę nad projektem wdrażania modelowych rozwiązań, które musiały zostać odwołane z racji panującego wówczas ograniczenia niepozwalające przebywać zbyt dużej ilości osób w pomieszczeniach.

W wywiadach indywidualnych respondenci skupili się w większym stopniu na napotkanych trudnościach w trakcie wdrażania modelowych rozwiązań do szkół zawodowych niż na czynnikach sprzyjających. Niemniej jednak, wspomniano o przypadkach, w których bardzo pozytywnym czynnikiem jest zaangażowanie szkół w przyjmowanie i wykorzystywanie nowych rozwiązań. Takie zaangażowanie zdecydowanie pomaga w realizacji podobnych projektów.

Jako działania niwelujące bariery badani zidentyfikowali też wprowadzenie zmian legislacyjnych, które mogłyby ułatwić wdrażanie nowych modelowych rozwiązań w placówkach oświaty oraz dofinansowanie szkół, w celu zachęcenia młodzieży do wyboru szkół branżowych poprzez umożliwienie realizacji płatnych staży.

W niektórych wywiadach indywidualnych **respondenci wskazywali na konieczność ciągłej modernizacji oraz modyfikacji wypracowanych w trakcie realizacji projektu modelowych rozwiązań praktycznej nauki zawodu, w celu lepszego dopasowania ich do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy**. Warto wspomnieć, że w przypadku tego działania zaradcze badani podkreślają, iż owa modernizacja nie miałaby polegać na całkowitej reorganizacji istniejących rozwiązań, lecz na **wprowadzeniu elementów adaptacyjnych**, pozwalających na zastosowanie jednego z wdrożonych modeli w nauce wielu zawodów.

Nasze programy ciągle powinny być, że tak powiem, monitorowane, modyfikowane pod kątem oczekiwań tylko na rynku pracy. Ja już nie mówię tam przy mnie o coraz to nowych zawodach, które na pewno będą się przydarzały, natomiast mówię o modyfikacji tych zawodów, które są i to bardziej merytorycznej modyfikacji, bo mówię o szkieletach, które są. To są całkiem dobrze prowadzone. Natomiast przy takich ogólnych, to założeń bym nie modyfikował, ale w tych szczegółach to zawsze jest pole do zwiększenia jakości pracy. (Źródło: IDI_13_Podmioty_współpracujące)

Jeden z przedstawicieli podmiotów realizujących projekty wskazał na jeszcze jedno działanie zaradcze mające na celu wzmocnienie pozytywnego oddziaływania czynników wpływających na wdrażanie modelowych rozwiązań. Badany wspominał

o **usprawnieniu kanałów komunikacji ze szkołami w taki sposób, aby wszelkie propozycje projektów lub ofert, które są do nich kierowane, mogły być bardziej rzetelne.** Respondent wskazał na dużą ilość niepełnych lub trudnych do zweryfikowania informacji, które ciągle docierają do szkół aktywnie zniechęcając je, do wzięcia udziału w faktycznych projektach. Wypracowanie rzetelnych kanałów komunikacji między szkołami, a podmiotami oferującymi nowe modelowe rozwiązania miałyby na celu zwiększenie zaufania oraz ułatwienie realizacji nowych projektów.

Respondent: To znaczy, ja myślę, że jeśli chodzi o te problemy tych zmian legislacyjnych, nie bardzo mamy na nie wpływ, no, bo to jest coś, co jest odgórne. Jedynie, co tutaj w tym aspekcie przychodzi mi do głowy, to przede wszystkim taka rzetelna informacja do szkół, z czym dana zmiana się wiąże, bo często jest też tak, że czy szum medialny, czy jakieś fake newsy, czy generalnie taka poczta pantoflowa powoduje szereg obaw [nieuzasadnionych].

(Źródło: IDI_11_Podmioty_współpracujące)

Projekty związane z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”

O wskazanie barier oraz czynników sprzyjających, które mogą mieć wpływ na wykorzystywanie przez szkoły materiałów przygotowanych w wyniku prac wykonanych w „Partnerstwie na rzecz kształcenia zawodowego” proszono respondentów w trakcie realizacji wywiadów indywidualnych z przedstawicielami ORE. W tej kwestii badani wskazali na fakt, iż **wszystkie istotne informacje dotyczące rozwiązań w zakresie nauczania zawodowego są bardzo mocno upowszechnione za pomocą stron internetowych.** Dzięki temu wiele nauczycieli jest świadomych możliwości wykorzystania tych źródeł, w celu zaadaptowania wypracowanych już rozwiązań do własnych potrzeb, co bardzo sprzyja całemu procesowi.

Moderator: To teraz chciałam zapytać o wykorzystanie tych programów już na etapie nauczania. Jakie Pani zdaniem są bariery, a co sprzyja wykorzystaniu przez szkoły wypracowanych w projektach planów i programów nauczania zawodu?

Respondent: Sprzyja to, że one są rozpowszechnione, że ludzie, nauczyciele, osoby związane z kształceniem zawodowym wiedzą, że takie programy i plany nauczania są, wiedzą, że mogą je znaleźć na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji i dzięki temu mogą właśnie je adoptować do swoich potrzeb. Mogą albo po prostu dosłownie taki program realizować, albo mogą wprowadzić poprawki, jakieś takie, żeby bardziej to odpowiadało im, ich rzeczywistości i prowadzić je już we własnym zakresie. (Źródło: IDI_8_Przedst._ORE)

Jako czynniki utrudniające, badani określają **problemy kadrowe szkół** wynikające z niewystarczającej liczby wykwalifikowanych nauczycieli mogących prowadzić nauczanie zawodowe. Badani tłumaczą, że w wielu przypadkach osoby posiadające wiedzę i doświadczenie w zakresie danej branży, są powiązane ze środowiskiem pracy, jednakże nie posiadają one odpowiedniego przygotowania pedagogicznego, pozwalającego im na pracę z uczniami szkół zawodowych.

Respondent: To może jest taki ogólny problem, z którym mamy teraz do czynienia, że jest bardzo trudno pozyskać nauczycieli kształcenia zawodowego, bo to są osoby, które właśnie często, jeśli na przykład wychodzą ze środowiska przedstawicieli rynku pracy, czyli są pracodawcami na przykład, mają jakieś swoje firmy, biznesy, no to nie mają wtedy przygotowania takiego pedagogicznego, jak nauczyciel powinien posiadać, a jest to niezbędne absolutnie. Jest problem z kadrą taką odpowiednią, jest tych osób za mało, które by dobrze spełniały funkcje nauczania branżowego. (Źródło: IDI_8_Przedst._ORE)

W powyższym zakresie warto jednak przytoczyć, że zgodnie z ustawą Prawo oświatowe, za zgodą organu prowadzącego szkołę, możliwe jest zatrudnienie osoby posiadającej przygotowanie zawodowe uznane przez dyrektora szkoły lub placówki za odpowiednie do prowadzenia zajęć z zakresu kształcenia zawodowego.⁶⁵

Badanie wykazało, że przedstawiciele ORE biorący udział w wywiadach indywidualnych, nie zauważają barier wynikających z pandemii Covid-19, które mogłyby wpłynąć na osiągnięcie zaplanowanych rezultatów. Wynika to z faktu, iż wszystkim przedstawicielom podmiotów biorących udział w badaniu udało się sfinalizować swoje projekty jeszcze przed wprowadzeniem stanu pandemicznego.

Moderator: Proszę mi powiedzieć, czy COVID miał wpływ na Państwa projekty?

Respondent: Właśnie COVID absolutnie nie miał, bo jeszcze wtedy nawet nie było mowy o tym i gdyby projekt był realizowany później, no to pewnie miałyby to wpływ, ale w tamtym czasie w ogóle nie wiedzieliśmy, że czeka nas pandemia, więc nie było żadnego związku tutaj z tym tematem. (Źródło: IDI_8_Przedst._ORE)

Przedstawiciele ORE zostali zapytani również o wszelkiego rodzaju działania zaradcze, które mogłyby pomóc w niwelowaniu barier oraz wzmacnianiu pozytywnego oddziaływania wypracowanych modelowych rozwiązań. Jeden z respondentów stwierdził, że **dobrą praktyką byłoby przeprowadzenie specjalnych szkoleń dla osób**

⁶⁵ art. 15 ust. 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 900)

próbujących wdrożyć w swoich placówkach elementy zaoferowane przez ORE w wyniku realizacji projektów w ramach „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego”. Zdaniem respondenta, takie przygotowanie merytoryczne w znacznym stopniu usprawniłoby cały proces wdrażania innowacji do struktury szkoły. Badany zaproponował także, aby zespoły, które w przyszłości będą próbowały wypracowania nowych rozwiązań, positkowały się już sprawdzonymi metodami, aby zogniskować swoje zamiary i plany wokół konkretnych kierunków rozwoju.

Respondent: [...] wydaje mi się, że tutaj przede wszystkim na przyszłość, jeżeli miałyby dalej powstawać takie zespoły, to żeby te zespoły też pracowały już na materiale, który został poddany wcześniej ewaluacji i wytyczył jakieś kierunki. (Źródło: IDI_17_Przedst._ORE)

Jeden z respondentów w trakcie realizacji wywiadu indywidualnego podkreślił, że **specyfika pracy nad projektem była bardzo wymagająca czasowo.** Badany tłumaczył, że jako ekspert merytoryczny musiał prowadzić regularne spotkania, które z racji ograniczeń wynikających z harmonogramu projektu, musiały odbywać się w dni wolne od pracy. Konsekwencją tego były mocno odczuwalne niedogodności, które zrelacjonował badany. W celu zapobiegania podobnym sytuacjom, osoba biorąca udział w wywiadzie zaproponowała zastosowanie elastycznych grafików pracy dla obciążonych największą ilością obowiązków pracowników merytorycznych, które poprawiłyby jakość pracy i produktywność tychże osób. Warto w tym miejscu przypomnieć spójne spostrzeżenia ze strony członków BZPS i autorów wypracowanych materiałów, którzy również zwracali uwagę na trudności w godzeniu harmonogramów.

Respondent: Ponieważ przez to, że ta intensywność pracy była bardzo wysoka, ja na przykład jako ekspert merytoryczny przez kilka miesięcy pracowałam 7 dni w tygodniu i to oczywiście ja później mogłam odbierać te godziny, ale nie robiłam tego sama, bo było tak dużo pracy. Więc ja chodziłam na przykład do biura od poniedziałku do piątku, a później prowadziłam spotkania w sobotę i w niedzielę i tak było na przykład przez trzy miesiące. I oczywiście ten czas został mi zwrócony, ale ja byłam wtedy jako tak prywatnie, byłam wyłączona z prywatnego życia i to mogło być czasem problematyczne, godziny na przykład. Więc ja bym zrobiła tak, że na przykład te spotkania, gdyby one miały być w weekendy, bo wtedy rzeczywiście najwięcej osób ma wolny czas i było najłatwiej ustalić te spotkania w weekendy, to ja, osoby, które merytorycznie były odpowiedzialne za projekt, zwolniłabym od razu na przykład z poniedziałku i wtorku, czyli z dwóch dni, żeby ten tydzień pracy był jednak 5-dniowy, a nie 7-dniowy.

Moderator: Rozumiem, żeby taki balans zachować.

Respondent: Tak, wydaje mi się, że wtedy po prostu te osoby nie byłyby na tyle zmęczone, jak to miało miejsce i lepiej by pracowały po prostu, lepiej by spełniały swoją funkcję. (Źródło: IDI_8_Przedst._ORE)

Kwestie dotyczące organizacji pracy nad realizacją projektów pozakonkursowych poruszono także w wywiadzie z przedstawicielami MEiN. W tym kontekście uczestnicy badania opowiedzieli o niespodziewanych komplikacjach organizacyjnych, które wystąpiły jeszcze na etapie projektowania modelowych rozwiązań. Wynikały one z ogólnie narzuconych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki wytycznych, które narzuciły finalizację projektu przed pierwotnie wskazanym terminem. Było to spowodowane ówczesną planowaną zmianą przepisów, która utrudniłaby wprowadzenie opracowywanych w tamtym czasie innowacji wypracowanych w ramach kolejnych etapów „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego”. Badani tłumaczyli, że w tej sytuacji byli zmuszeni do równoczesnego realizowania trzech projektów, co sprawiło nagłe wystąpienie problemów ze znalezieniem kadry.

O wszelkie czynniki sprzyjające wdrażaniu wypracowanych rozwiązań oraz napotkane bariery, które ten proces utrudniały, pytano również uczestników mini-FGI – czyli członków BZPS oraz uczestników seminariów branżowych organizowanych w ramach projektów związanych z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”. W kwestii barier, osoby udzielające wywiadów wskazywały na **zauważaną pewną niechęć środowiska pedagogicznego, wywołaną przez propozycje wprowadzenia innowacji do podstaw programowych**. Jak wskazali respondenci, nauczyciele placówek prowadzących kształcenie zawodowe twierdzili, że proponowane zmiany zawierają w sobie zbyt dużą ilość wytycznych, które ciężko będzie zaadaptować do obecnie funkcjonujących warunków nauczania.

Respondent: No i przyznam się, że w szkołach byli bardzo zaskoczeni, że myśmy tam właśnie tego maszynistę na siłę wcisnęli do tej podstawy programowej. Praktycznie do każdego zawodu. I nie wszyscy nauczyciele, nie wszystkie szkoły widzą potrzebę tych zmian, które były poczynione tutaj. Uważają, że jest przetładowane to wszystko. Nie potrafią zauważyć jakichś takich wspólnych treści, które się w takim spiralnym programie później, jeżeli chodzi już o sam program. Więc tutaj trochę środowisko też nie jest chętne do zmian. (Źródło: FGI_3_teleinformatyczna_elektr.-mech._elektr._energ.)

Inną barierą, na którą wskazali badani, jest **starzejąca się kadra szkół prowadzących kształcenie zawodowe**. Osoby biorące udział w badaniu tłumaczyły, że w szkołach potrzebny jest stały dopływ świeżej kadry nauczycielskiej, która byłaby chętna do modernizowania metod nauczania oraz wdrażania różnego rodzaju innowacji, nowych modelowych rozwiązań. Respondenci podkreślili również, że zachęcenie

młodych ludzi do rozpoczęcia kariery pedagogicznej jest stosunkowo trudne. Zdaniem badanych, zawód nauczyciela wydaje się być bardzo nieatrakcyjny w porównaniu z innymi ścieżkami rozwoju kariery.

*Respondent: Natomiast jeżeli chodzi o nauczycieli, no to niestety jest tragedia (...). I tu jest problem, żeby młodych zachęcić, bo nie chcę mówić, jak zaczynałem jako młody, ale po prostu jest tragedia i materialnie nie ma zainteresowania ze strony ludzi młodych.
(Źródło: FGI_4_gastro._produkcja_spożywcza_turyst._hotel.)*

Respondenci wspominali również o pewnych barierach napotkanych jeszcze na etapie projektowania nowych podstaw programowych. Podkreślono, że niektóre osoby biorące udział w realizacji prac w projektach związanych z „Partnerstwem na rzecz kształcenia zawodowego”, nie miały doświadczenia w tworzeniu podstaw programowych oraz nie były przygotowane merytorycznie do rozwiązania postawionych przed nimi problemów. Spowodowało to liczne trudności, które w znacznym stopniu skomplikowały osiągnięcie wyznaczonych celów.

*Respondent: To był po prostu szok albo stare materiały powklejane były. No i ja po prostu... czasami nie wytrzymałyśmy już z niewiedzy, jaką... Ponieważ pracodawcy, ja jestem pracodawcą i nauczycielem, ale w większości pracodawcy nie mają do czynienia z podstawą programową, z nauczaniem, więc dla nich było to bardzo istotne i bardzo ważne. Tym bardziej, że były trudności chyba z pozyskaniem nawet pracodawców do tych różnych projektów. Ci ludzie przedstawiają i my miałyśmy to oceniać i to wdrażać. Materiały, które się często nie nadawały do wdrażania, to wykonują osoby niewykształcone w danym kierunku i nie praktycy. Ja też akurat jestem praktykiem, bo pracowałam przez kilka lat jako zarządzający gastronomią w hotelu czterogwiazdkowym, ale oni są jakby wyłączeni troszkę. (Źródło:
FGI_2_budownictwo_drogownictwo_instalacje_bud.-inż.)*

W kwestii czynników sprzyjających wdrażaniu wypracowanych rozwiązań, respondenci w wywiadach fokusowych podkreślali, że **pomimo wyżej opisanych trudności, osoby odpowiedzialne za tworzenie nowych materiałów były świadome tego, jakimi zasobami dysponują szkoły. Dlatego też wszystkie wypracowane rozwiązania, są odpowiednio przystosowane do ograniczeń finansowych większości placówek prowadzących kształcenie zawodowe**, pozwalając tym samym na szerokie zastosowanie.

Respondent: Natomiast, jeśli chodzi o te osoby, które pisały też tą podstawę programową, autorami byli, to też miały świadomość, jak to w szkole wygląda, jakie mogą być ograniczenia finansowe, no i każdy się z tym liczył, robiąc jakąś bazę pod program, no to

wiedział, jaką bazę szkoła może mieć, albo jaką może dysponować, jak to powinno wyglądać, jeśli chodzi o egzamin zawodowy, żeby ten egzamin zawodowy mógł się odbyć itd. Bo nie stworzymy rzeczy, które kosztują ogromne pieniądze, czyli w szkole nie zrobimy robotów, które kosztują, nie wiem, 4 miliony czy 400 tysięcy nawet, bo nie każdą szkołę będzie na to stać, więc budując bazę programową, czyli budując cały ten program, to bierzemy pod uwagę też możliwości finansowe szkół. (Źródło: FGI_4_gastro._produkcja_spozywcza_turyst._hotel.)

W trakcie realizacji wywiadów fokusowych poruszono również kwestie działań zaradczych, które mogłyby pomóc w niwelowaniu barier oraz wzmacnianiu pozytywnych efektów wypracowanych rozwiązań. W tej kwestii respondenci zwracali uwagę na potrzebę wprowadzenia zmian prawnych, które ułatwiłyby uczniom szkół realizację praktyk i staży. Problem, który wskazali respondenci, polega na ustawowym ograniczeniu wiekowym, niepozwalającym niepełnoletnim praktykantom na wykonywanie niektórych czynności w swoim środowisku pracy. Konkretnym przykładem, który przedstawili badani, byli uczniowie szkolący się w zawodzie budownictwa, którzy nie mogą pracować nawet na bardzo niskich rusztowaniach budynków, jako że traktowane jest to jako praca na niedozwolonej dla nich wysokości.

Respondent: Nasi uczniowie, praktycznie (rzecz) biorąc, uczą się tego zawodu nie mając możliwości wejścia na budowę. Wystarczyłoby w definicji pracownika młodocianego zmienić jedną rzecz, że do ukończenia tam 17 czy 18 roku życia, który mieliśmy przedtem uczniów, którzy mieli lat 19 i 20, bo z różnymi sytuacjami się spotykaliśmy, ponieważ on był w dalszym ciągu pracownikiem młodocianym, mając 19-20 lat. Jego kolega już dawno pracował jako 18-latek w firmie i wykonał wszystkie prace, a on nie mógł wejść na rusztowanie, bo to już jest praca na wysokości. (Źródło: FGI_2_budownictwo_drogownictwo_instalacje_bud.-inż.)

Zdaniem respondentów, dobrą praktyką byłoby również regularne kontrolowanie wszelkiego rodzaju zmian stale zachodzących w dynamicznie rozwijających się branżach (np. produkcja żywności, bezpieczeństwo żywności). Badani podkreślają, że w tej kwestii nie jest potrzebny specjalny program, który by się tym zajmował, lecz stworzenie mechanizmów pozwalających na skuteczne przeanalizowanie najnowszych innowacji w branżach co kilka lat. W ten sposób oferowane przez szkoły zawodowe usługi kształcenia miałyby możliwość ciągłego dostosowywania się do nowych standardów wprowadzanych na rynek pracy. W tym miejscu jednak ponownie warto zwrócić uwagę, na wspomniane już wcześniej szkolenia branżowe dla nauczycieli prowadzących kształcenie w zawodach.

Respondent: Produkcja żywności, bezpieczeństwo żywności. To tutaj jest bardzo, bardzo dużo tych zmian. Ale również jakby

technologicznie. Chociaż niestety jesteśmy troszeczkę opóźnieni za zachodem, jeżeli chodzi o technologię. Ale tu widzę, że czasami może nie trzeba by robić specjalnego programu. Ale chociaż jakieś zapytanie przydałoby się co ileś lat. Nie by to w ogóle było bardzo trudne. Bo tak, jak mówię, pierwszy raz chyba pracodawcy zostali powołani do tej współpracy. A przecież oni nigdy wcześniej nie pisali podstaw programowych ani programów nauczania. A takich ludzi, którzy jednocześnie i pracowali w zawodzie i nauczali, nie było zbyt wielu. (Źródło: FGI_4_gastro._produkcja_spozywcza_turyst._hotel.)

Badani w swoich wypowiedziach zaznaczali również, że warto rozważyć rozszerzenie zakresu wypracowanych podstaw programowych w taki sposób, aby pozwalały absolwentom szkół prowadzących kształcenie zawodowe sprostać wymaganiom zagranicznych pracodawców. Respondenci tłumaczą, że w takich zawodach, jak np. kucharz, wyjazdy za granicę są świetną okazją na zwiększenie swoich kwalifikacji oraz znalezienie lepszego zatrudnienia. Dlatego też, osoby biorące udział w badaniu, zalecają przystosowanie uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe do zagranicznych standardów, które wymagają od nich dodatkowych umiejętności. W tym miejscu warto wspomnieć o możliwościach, jakie daje program unijny Erasmus+, wspierający międzynarodową współpracę edukacyjną⁶⁶.

Respondent: Także one w większości odpowiadają. Są zgodne z potrzebami pracodawcy. Ale tak, jak mówię, te zmiany następują. Dla tych było to o wiele prostsze. Ale tak jak mówię, pracodawca zawsze patrzy z innego punktu widzenia. Zawsze ma troszkę inne doświadczenia. Dlatego dobrze, że ORE to zawsze koordynowało i koordynuje jeszcze do dzisiaj. Te projekty są bardzo ważne według mnie, skoro jesteśmy w Unii. I ci ludzie przecież wyjeżdżają. Nie mówię tu tylko o kucharzach, ale mówię o pielęgniarkach. Tych wymagań od strony pracodawcy jest bardzo dużo. To jest naprawdę bardzo dużo. I tego wszystkiego w takim pełnym wymiarze, w jakim oczekuje pracodawca, nie da się tego spełnić w takiej starej podstawie programowej. Żeby ten uczeń na etapie jakiejś szkoły średniej, pielęgniarka chociażby, przecież oni często wyjeżdżają, pracują przez jakiś czas gdzieś tam. No i ważne jest to, jakie mają umiejętności głównie. (Źródło:

FGI_4_gastro._produkcja_spozywcza_turyst._hotel.)

Podczas wywiadów fokusowych, dużo spostrzeżeń dotyczących funkcjonowania kształcenia zawodowego oraz związanych z tym barier, skupiało się również wokół problemów z finansowaniem zadowalającego stopnia wyposażenia potrzebnego szkołom, by móc prowadzić nauczanie w zawodach na odpowiednim poziomie.

⁶⁶ <https://erasmusplus.org.pl/>

Pewnego rodzaju rozwiązaniem na tego typu ograniczenia, jest korzystanie z możliwości wsparcia finansowego poprzez projekty realizowane w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Wie Pani co, jeżeli chodzi o bariery, bo tak mówimy, zawody tutaj reprezentujemy bardzo różne, natomiast tak patrząc z perspektywy wyposażenia pracowni to jeszcze by się przydały fundusze ze środków unijnych na to, żeby rzeczywiście doskonale doposażyć te szkoły publiczne. [...] I tutaj barierą są pieniądze, bo patrząc na mój zawód, no to sprzęt niestety do tego zawodu jest drogi. Ja pokazując, oczywiście u pracodawcy będzie widział, jak to wygląda w warunkach realnych, natomiast w pracowni ja powinnam mieć [wymieniane urządzenia, sprzęt] i mnóstwo innych rzeczy plus materiały do tego, które mają daty ważności. [...] I tutaj pieniądze są bardzo ważne, żeby dobrze doposażyć taką pracownię.

I powiem tak, nie wyobrażam sobie, nie wyobrażam sobie kształcenia zawodowego bez zaplecza. Zresztą w każdym z tych programów wymieniano się narzędzia. Były tam, [wymienione] warunki konieczne do realizacji. Dlatego, że daje się do szkół coś, jakieś podstawy teoretyczne jak to powinno być, natomiast nie spełnia się warunków w jaki sposób i jakimi narzędziami ten nauczyciel ma pracować. Inna rzecz, że to tak jak puzzle, bo czasami – ja też mam takie doświadczenia, że przychodził nauczyciel, który miał wszystkie narzędzia potrzebne mu, a nie bardzo wiedział jak z tego skorzystać. Ale narzędzia i jeszcze to co Pani mówi o tych środkach i o dofinansowaniu na bieżące potrzeby, czy żeby to było aktualne. [...] Po prostu szkolnictwo zawodowe tak naprawdę nie jest dofinansowane dobrze. (Źródło: FGI_1_ochrona_zdrowia_pomoc_społ.)

3. Podsumowanie wyników badania

Rozdział zawiera opracowane wyniki badań w zakresie celu 4 ewaluacji: wypracowania rekomendacji. Dotyczy więc następujących pytań badawczych:

- Jakie działania można podjąć, by szerzej upowszechnić rozwiązania opracowane w ramach typów projektów objętych ewaluacją?
- Jakie wnioski z przeprowadzonej ewaluacji płyną dla działań zaplanowanych do realizacji w ramach EFS+?

Warto zaznaczyć, że niniejsze podsumowanie i treści odpowiadające na zakres powyższych pytań badawczych, są efektem opracowania wszystkich wcześniej

omawianych obszarów badawczych i wyników badań. Do sformułowania najważniejszych przedstawionych tu wniosków wykorzystany został więc całokształt przeprowadzanych prac badawczych w niniejszej ewaluacji.

Wnioski podsumowujące wyniki badań ujęto w poniższych punktach.

1. **Pomiar wskaźników długoterminowych wskazuje na niską skuteczność podjętych działań, jeśli chodzi o wykorzystywanie wypracowanych rozwiązań w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe dot. praktycznej nauki zawodu oraz współpracy z uczelniami.**
 - Wskaźnik dot. wykorzystania rozwiązań PNZ – osiągnięto 28,4% wartości docelowej (osiągnięta wartość: 12,8%, wartość docelowa: 45%).
 - Wskaźnik dot. wykorzystania rozwiązań związanych ze współpracą szkół z uczelniami – osiągnięto 45% wartości docelowej (osiągnięta wartość: 4,5%, wartość docelowa: 10%).
2. **Beneficjenci prowadzili działania upowszechniające i promujące wypracowane rozwiązania w swoich projektach, wykorzystując różne metody i narzędzia:**
 - działania informacyjne za pośrednictwem mediów (głównie Internet – strony internetowe i media społecznościowe), we współpracy z instytucjami oświaty (w tym kuratoriów) oraz pracodawcami;
 - mailing kierowany do szkół prowadzących kształcenie zawodowe;
 - stworzone materiały promocyjne, w tym multimedialne;
 - spotkania bezpośrednie, organizacja seminariów, konferencji, konsultacji;
 - wypracowane modelowe programy były też powszechnie udostępnione szkołom za pośrednictwem Systemu Informacji Oświatowej (jednak tylko około 20% szkół, które się z nimi zapoznawały, zrobiły to dzięki SIO).
3. **Za najbardziej skuteczne działania promujące Beneficjenci uważają spotkania bezpośrednie.**
4. Mimo podejmowanych działań upowszechniających, badania ankietowe wśród szkół wykazały **niski stopień znajomości wypracowanych modelowych rozwiązań**. Przy czym niższy poziom zidentyfikowano w przypadku rozwiązań związanych ze współpracą szkół z uczelniami.
 - Z programami PNZ zapoznało się ok. 31% szkół.
 - Z programami dot. współpracy z uczelniami zapoznało się ok. 8,5%.
5. **Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że podejmowane działania upowszechniające, a przede wszystkim promujące wypracowane rozwiązania wymagają wzmocnienia**, by mogły być wykorzystywane w szkołach na szerszą skalę. Zwłaszcza, że wyniki badań pokazują jak duże pole pozostaje jeszcze do wykorzystania – bardzo duża część szkół, które nie zapoznawały się z modelowymi programami, deklaruje jednocześnie zainteresowanie nimi.
6. **Wykorzystywane programy PNZ musiały być dostosowywane przez szkoły w ok. 13% przypadków**. Wprowadzane zmiany wynikały przede wszystkim z potrzeby dostosowania elementów modelowych zapisów do konkretnych

pracodawców i ich oczekiwań, dysponowanych przez nich warunków oraz możliwości prowadzenia praktyk.

7. **Wykorzystanie modelowych rozwiązań w zakresie PNZ pozwala przede wszystkim na lepsze dostosowanie przygotowania uczniów w zakresie wykonywania zawodu do faktycznych warunków na rynku pracy.** Obserwację takiej zmiany potwierdziły 2/3 szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania.
8. **Wśród najczęściej wymienianych zmian wywołanych zastosowaniem modelowych rozwiązań dot. PNZ, znajduje się rozszerzenie, zacieśnienie lub zwiększenie skali współpracy szkoły z pracodawcami** (efekt potwierdzony przez połowę szkół).
9. **Najważniejszy, najczęściej wskazywany rezultat wykorzystania programów współpracy z uczelniami to poprawa jakości kształcenia uczniów.** Obserwację takiej zmiany potwierdziło 68% szkół, które wykorzystują wypracowane rozwiązania.
10. **Drugim najważniejszym rezultatem wykorzystania modelowych rozwiązań w zakresie współpracy z uczelniami jest rozszerzenie, zacieśnienie lub zwiększenie skali współpracy szkoły z uczelniami** – co potwierdziło z kolei 60% szkół.
11. **Podejmowaniu współpracy między szkołami a pracodawcami sprzyja budowanie wśród tych środowisk świadomości o korzyściach, które płyną z tego typu porozumień.** Pozytywne skutki współpracy wynikają ze wspólnych celów zarówno szkół, którym zależy na kształceniu wykwalifikowanych pracowników gotowych wykonywać różne zawody, jak i pracodawców, którzy potrzebują nowej kadry pracowniczej z określonymi kompetencjami. **Należy zatem je akcentować w przekazach kierowanych do szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz do pracodawców.**
12. **Wyniki badania wskazują, że co piąta szkoła prowadząca kształcenie zawodowe współpracuje z pracodawcami w celu opracowania programów nauczania.** Pozostawia to duże pole do poprawy w zakresie włączania pracodawców w proces dostosowywania kształcenia uczniów do potrzeb rynku pracy.
13. **Większość szkół pozytywnie ocenia podejmowaną współpracę z pracodawcami** – 67% respondentów wskazało odpowiedzi pozytywne.
14. **Wyniki ankietyzacji wskazują, że duża część szkół prowadzących kształcenie zawodowe (28,7%) nie identyfikuje żadnych problemów w ramach współpracy szkoły z pracodawcami.**
15. **Przeprowadzone badania potwierdzają wysokie zainteresowanie szkół prowadzących kształcenie zawodowe współpracą ze szkołami wyższymi.**
16. **Duża część szkół prowadzących kształcenie zawodowe prowadzi już współpracę z uczelnią** – podejmowanie takiej współpracy potwierdziło 77,8% szkół.

17. **Podobnie, jak w przypadku kooperacji z pracodawcami, tak i w przypadku współpracy z uczelniami, szkoły oceniają ją bardzo pozytywnie** – łącznie odnotowano 72,7% pozytywnych opinii w tym zakresie.
18. **Najważniejszą barierą w tym zakresie jest brak uczelni w otoczeniu szkoły, z którą można by podjąć próbę nawiązania współpracy** (tę kwestię wskazało 41,3% szkół, które nie prowadzą obecnie współpracy ze szkołami wyższymi).
19. **Wskazywano też bariery o charakterze finansowym i trudności logistyczne, komunikacyjne – brak środków na pokrycie kosztów transportu na uczelnie.** W tym zakresie ważnym działaniem zwiększającym skalę współpracy szkół z uczelniami, a co za tym idzie także skuteczność wykorzystywania modelowych programów takiej współpracy, mogłoby być udostępnienie dodatkowego wsparcia finansowego dla szkół przeznaczonego konkretnie na ten cel.
20. **W świetle potwierdzonej przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe pozytywnej oceny współpracy nawiązywanej zarówno z pracodawcami, jak i uczelniami, należy kontynuować działania wspierające rozwój tego rodzaju partnerstw.**
21. **Rezultaty osiągnięte w drodze realizacji projektów przez ORE („Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego”) należy ocenić pozytywnie.**
22. **W badaniu ankietowym szkół prowadzących kształcenie zawodowe potwierdzono wysoką użyteczność materiałów wypracowanych w zakresie przykładowych planów i programów nauczania.** W przypadku 86% szkół, materiały te są wykorzystywane przy opracowywaniu programów nauczania zawodów.
23. **W porównaniu z oceną powyżej omawianych przykładowych planów i programów nauczania, nieco słabiej wypadły oceny dot. zmodernizowanych PPKZ.** Wyniki badań ilościowych w tym zakresie wskazują, że są one w większości oceniane „średnio”, zarówno jeśli chodzi o ich dopasowanie do rzeczywistych wymagań rynku pracy oraz oczekiwań pracodawców, jak i pod względem ich przejrzystości. W obu tych aspektach, pozytywne oceny PPKZ odnotowano w mniej niż połowie przypadków.
24. Mimo podejmowania różnorodnych działań informujących i promujących o rozwiązaniach wypracowanych w wyniku powyższych projektów, **warto jest rozważyć możliwość szerszego upowszechnienia różnego rodzaju materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego.** Badania potwierdziły, że wypracowane ścieżki rozwoju zawodowego były wykorzystane przy opracowaniu materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego. Mają one wysoki potencjał, by być pomocą dla uczniów, jako że dają im one możliwość dokładnego wglądu w specyfikę zawodu, w którym się kształcą.
25. **Merytoryczny poziom pracy branżowych zespołów partnerów społecznych działających w ramach projektów z zakresu „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego” opisywany jest jako bardzo wysoki.** Członkowie tych zespołów

były osobami pasjonującymi się zagadnieniami związanymi z kształceniem branżowym oraz posiadającymi ogromną wiedzę w tym zakresie.

26. Zaangażowanie się w prace zespołów wymagało od członków dużego wysiłku, często kolidującego z ich codziennymi obowiązkami zawodowymi.

W tym zakresie pojawiało się najwięcej uwag co do organizacji harmonogramu prac.

27. Największe bariery utrudniające wypracowanie, a także wdrożenie rozwiązań z projektów konkursowych, wynikały z przyczyn zewnętrznych: pandemii Covid-19.

Do tego rodzaju przeszkód należy też zaliczyć wpływ ogólnopolskiego strajku nauczycieli, który destabilizował pracę placówek oświatowych.

28. Inne rodzaje problemów, które zostały naświetlone w toku badań i na które warto zwrócić uwagę przedstawiają się następująco:

- szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe nie zawsze chcą angażować się w nowe rozwiązania lub projekty wykorzystujące innowacyjne podejście do nauczania, jeśli będą one miały być realizowane kosztem podstawowych celów, które musi osiągnąć szkoła na tym etapie edukacji uczniów,
- problemy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z brakami kadrowymi,
- problemy z zapewnieniem środków finansowych na realizację dodatkowych zadań, poprawę wyposażenia szkół.

29. Wśród proponowanych działań, mogących pozytywnie wpłynąć na wykorzystywanie wypracowanych rozwiązań respondenci w badaniach wskazywali:

- przeprowadzenie specjalnych szkoleń dla osób próbujących wdrożyć w swoich placówkach elementy zaoferowane przez ORE w wyniku realizacji projektów w ramach „Partnerstwa na rzecz kształcenia zawodowego”;
- wprowadzenie działań, których celem byłoby usprawnienie kanałów komunikacji ze szkołami w taki sposób, aby wszelkie propozycje nowych rozwiązań, informacje o realizacji projektów lub oferty współpracy, które są do nich kierowane, mogły być bardziej rzetelne.

4. Tabela wniosków i rekomendacji

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
1.	<p>Pomimo podejmowanych działań upowszechniających, badanie wykazało niski stopień znajomości wypracowanych modelowych rozwiązań wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe dot. PNZ i współpracy z uczelniami. Jednocześnie, duża część szkół, które nie zapoznawały się z modelowymi programami, deklaruje zainteresowanie nimi. (str. 55-65)</p> <p>W badaniu wybrzmiał problem nadal zauważanej</p>	<p>Należy położyć większy nacisk na promocję wypracowanych w przyszłości rozwiązań, z uwzględnieniem metod uznanych za najbardziej skuteczne – tj. działania bezpośrednie, spotkania z kadrą zarządzającą szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe.</p> <p>Rekomendowane są jednocześnie szerokie działania o charakterze informującym, upowszechniającym świadomość o dostępnych rozwiązaniach w szkolnictwie zawodowym wśród dyrektorów szkół oraz kadry pedagogicznej, realizujących kształcenie</p>	Instytucje zarządzające regionalnymi programami operacyjnymi	<p>W działaniach zaplanowanych na przyszłą perspektywę finansową, należy wyraźnie zaznaczyć wymóg podejmowania działań upowszechniających i promujących wypracowane w projektach rozwiązania dotyczące realizacji kształcenia zawodowego. W działania te powinny zostać włączone instytucje zaangażowane we wdrażanie wsparcia na poziomie regionów.</p> <p>Aby wpłynąć na możliwości powodzenia podejmowanych działań, rekomenduje się rozważenie dodatkowego punktowania planowanych przez Beneficjentów bezpośrednich spotkań informacyjno-promujących z grupami podmiotów, które potencjalnie</p>	Okres planowania szczegółowych założeń realizacji Programów Regionalnych w ramach Funduszy Europejskich 2021-2027	Horizontalna - operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	<p>rozbieżności między tym, w jaki sposób prowadzone jest nauczanie w zawodzie (podyktowane wymaganiami egzaminacyjnymi) a rzeczywistymi potrzebami, oczekiwaniami pracodawców. Wiąże się to z tym, że nauka zawodu bywa sprowadzana jedynie do tego, by przygotować uczniów do egzaminu. W związku z tym, część respondentów sygnalizowała, że szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe nie zawsze chcą angażować się w nowe rozwiązania</p>	<p>zawodowe. Warto podkreślać przede wszystkim możliwości, jakie daje prawo oświatowe, w zakresie sposobów nawiązywania współpracy z pracodawcami i jednocześnie zachęcać obie strony (i szkoły, i pracodawców) do wspólnych działań.</p> <p>Warto też uświadamić, rozpowszechnić informacje na temat możliwości stosowania innowacyjnych metod nauczania w toku realizacji podstaw programowych oraz przygotowania uczniów do egzaminów zawodowych, wśród dyrektorów i kadry pedagogicznej szkół.</p>		<p>mogłyby wykorzystywać wypracowane rozwiązania.</p> <p>Realizacja projektów o szerszym charakterze informacyjnym, kierowanych do dyrektorów i kadry pedagogicznej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które będą dotyczyły możliwości nawiązywania współpracy z pracodawcami oraz wykorzystywania metod nauczania opartych o tę współpracę do realizacji podstawowych celów nauczania zawodu i przygotowania uczniów do egzaminów.</p> <p>W tym celu należy przede wszystkim wzmocnić upowszechnianie wśród dyrektorów szkół możliwości, jakie daje im prawo oświatowe, związane z nawiązywaniem współpracy z pracodawcami</p>		

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	lub projekty wykorzystujące innowacyjne podejście do nauczania, jeśli będą one miały być realizowane kosztem podstawowych celów, które musi osiągnąć szkoła w związku z realizacją edukacji zawodowej uczniów. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że wykorzystywanie nowych metod nauczania może jednocześnie wspomóc osiągnięcie tych celów. (str. 81-82, 93-95, 111-113, 117-119)			<p>w ramach umów, porozumień, ustaleń; a także możliwości, jakie dają zapisy prawa związane z wykorzystywaniem w ramowym planie nauczania godzin przeznaczonych na realizację:</p> <p>a) zajęć rozwijających zainteresowania i kształtujących aktywność uczniów;</p> <p>b) zajęć związanych z kształtowaniem kompetencji zawodowych;</p> <p>c) zajęć uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu.</p>		
2.	Wyniki badania wskazują na szczególnie widoczne efekty w postaci lepszego	Należy kontynuować działania wspierające praktyczną naukę zawodu w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe	Instytucje zarządzające regionalnymi programami operacyjnymi	Zaplanowanie w Programach Regionalnych w ramach Funduszy Europejskich 2021-2027 konkretnych działań, które będą wdrażać rozwiązania	Okres planowania szczegółowych założeń realizacji	Horyzontalna - operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	przygotowania uczniów do wykonywania zawodu i dostosowania do potrzeb rynku pracy, w wyniku stosowania w szkołach programów praktycznej nauki zawodu, zawierających wypracowane rozwiązania organizacyjne dot. współpracy z pracodawcami. (str. 69-74)	jako skuteczny sposób na podnoszenie jego atrakcyjności w odniesieniu do potrzeb rynku pracy. W tym zakresie można rozważyć kontynuację projektów, w których opracowywane i pilotażowane są rozwiązania w zakresie współpracy szkół z pracodawcami, ale także możliwość udostępnienia wsparcia finansowego przeznaczonego na organizację staży, praktyk, zakup wyposażenia.		wspierające współpracę pracodawców ze szkołami – np. dających możliwość dofinansowania stanowisk opiekunów praktyk, finansowania płatnych staży, finansowania doposażania miejsc pracy dla stanowisk, na których uczniowie wykonują pracę w ramach praktyk/staży.	Programów Regionalnych w ramach Funduszy Europejskich 2021-2027	
3.	Badanie wykazało duże zainteresowanie szkół w zakresie ich współpracy z uczelniami, jednak wskazywane bariery w jej podejmowaniu	Rekomenduje się rozważenie możliwości wprowadzenia dodatkowego wsparcia finansowego dla szkół przeznaczonego na pokrycie kosztów	Instytucje zarządzające regionalnymi programami operacyjnymi	Zaplanowanie w oferowanych formach wsparcia związanych ze wzmocnieniem drożności pomiędzy kształceniem zawodowym na poziomie ponadpodstawowym i wyższym, możliwości pokrycia kosztów	Okres planowania szczegółowych założeń realizacji Programów Regionalnych	Horyzontalna - operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	<p>wiążą się głównie z dużymi odległościami między szkołą a uczelnią i wywołanymi przez to trudnościami z dojazdem, jego organizacją i finansowaniem. Należy równocześnie zauważyć, że identyfikowane przez badanych bariery częściowo można niwelować wykorzystaniem opracowanych narzędzi współpracy, które zakładają prowadzenie zdalnych form zajęć dydaktycznych. (str. 83-88)</p>	<p>transportu uczniów na uczelnie jako działania zwiększającego skalę współpracy szkół z uczelniami, a co za tym idzie także skuteczność wykorzystywania modelowych programów takiej współpracy. Rekomendowane jest też zwiększenie wykorzystania narzędzi pozwalających na przeprowadzanie zajęć w sposób zdalny, np. w formie webinarium. Warto również rozważyć wprowadzenie wsparcia dla wspólnych działań szkół i uczelni, łączyących w sobie aspekt socjalizacyjny, naukowy oraz promujący samokształcenie skoncentrowane na rozwoju osobistym.</p>		<p>komunikacyjnych związanych z uczestnictwem uczniów szkół w zajęciach na uczelni oraz w innych formach aktywności realizowanej wspólnie z uczelniami. Rozpowszechnianie form dydaktycznych wykorzystujących narzędzia do zdalnej komunikacji i prowadzenia zajęć. Wspieranie wspólnych inicjatyw takich jak obozy naukowe, tematyczne, projektowe, organizowanych w kooperacji szkół prowadzących kształcenie zawodowe i uczelni.</p>	<p>w ramach Funduszy Europejskich 2021-2027</p>	

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
4.	<p>Badania potwierdziły, że wypracowane ścieżki rozwoju zawodowego były wykorzystane przy opracowaniu materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego. Mają one wysoki potencjał, by być pomocą dla uczniów, jako że dają im możliwość dokładnego wglądu w specyfikę zawodu, w którym się kształcą. (str. 91-93)</p>	<p>Należy rozważyć możliwość szerszego upowszechnienia różnego rodzaju materiałów multimedialnych z zakresu doradztwa zawodowego. Upowszechnianie powstałych materiałów może odbywać się za pośrednictwem różnych kanałów – np. z wykorzystaniem Internetu lub przy okazji realizacji innych działań wspierających kształcenie zawodowe, z udziałem kadry szkół.</p> <p>Warto też rozważyć wypracowanie szerszych rozwiązań, wprowadzających doradztwo zawodowe w szkołach podstawowych. Pozwoli to dążyć do tego, aby</p>	<p>Instytucje zaangażowane we wdrażanie</p> <p>1) FERS 2) Programów operacyjnych na poziomie regionów</p>	<p>Należy podjąć następujące działania:</p> <p>1) na poziomie realizacji FERS rozwijać platformę informacyjną, w której dostępne będą materiały dot. doradztwa zawodowego kierowane do osób związanych z różnymi etapami edukacji; ponadto, należy rozważyć w ramach FERS możliwość realizacji projektów, w których wytwarzane będą materiały multimedialne dot. doradztwa zawodowego, w atrakcyjnych, ciekawych dla ich odbiorców i nowoczesnych formach (np. filmów, filmów wykorzystujących technologie VR, które</p>	<p>Okres planowania szczegółowych założeń realizacji:</p> <p>1) FERS 2) Programów Regionalnych w ramach Funduszy Europejskich 2021-2027</p>	<p>1) Programowa – operacyjna 2) Horyzontalna – operacyjna</p>

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
		uczniowie dokonywali świadomego, a nie przypadkowego wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej, w tym zawodu.		<p>szczególnie angażują odbiorcę);</p> <p>2) na poziomie regionów, w ramach Programów Regionalnych dofinansowanych z Funduszy Europejskich 2021-2027 należy rozważyć uwzględnienie realizacji projektów zakładających praktyczne wykorzystanie produktów dot. doradztwa zawodowego, wypracowane w PO WER oraz FERS.</p>		

Spis tabel

Tabela 1. Struktura szkół ponadpodstawowych dla młodzieży, ich uczniów i absolwentów w roku szkolnym 2021/22	21
Tabela 2. Logika interwencji wsparcia dla kształcenia i szkolenia zawodowego w ramach Działania 2.15 PO WER	39
Tabela 3. Wskaźnik rezultatu długoterminowego podlegający pomiarowi w badaniu i wskaźnik rezultatu bezpośredniego podlegający pomiarowi w badaniu	52
Tabela 4. Wskaźniki związane z projektami dot. PNZ	53
Tabela 5. Wskaźniki związane z projektami dot. współpracy z uczelniami.....	54

Spis wykresów

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: W ramach jakich zawodów wykorzystują Państwo wyżej wskazane rozwiązania w dotyczące współpracy z uczelniami?	51
Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?	58
Wykres 3. Rozkład odpowiedzi w podziale na województwa na pytanie: czy reprezentowana przez pana/panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?	59
Wykres 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób Pana/Pani szkoła zetknęła się z modelowym programem/ modelowymi programami PNZ, o których mowa powyżej?	60
Wykres 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?	60
Wykres 6. Rozkład odpowiedzi w podziale na województwa na pytanie: czy reprezentowana przez pana/panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu opracowane w ramach modelowych programów PNZ?	62

- Wykres 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie rodzaje rozwiązań z zakresu modelowych programów PNZ były wykorzystywane w Pana/Pani szkole? 63
- Wykres 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy którekolwiek z wykorzystywanych w szkole rozwiązań z zakresu modelowych programów PNZ, o których mowa wyżej, musiały podlegać dostosowaniu, aby mogły być z powodzeniem stosowane w przypadku Pana/Pani szkoły? 63
- Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER? 65
- Wykres 10. Rozkład odpowiedzi w podziale na województwa na pytanie: czy reprezentowana przez pana/panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER? 66
- Wykres 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób Pana/Pani szkoła zetknęła się z programem/programami współpracy z uczelniami, o których mowa powyżej? 67
- Wykres 12. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła wykorzystywała lub wykorzystuje którekolwiek rozwiązania z w zakresie współpracy z uczelniami opracowane w ramach wyżej wspomnianych programów? 67
- Wykres 13. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jakie rodzaje rozwiązań były/są wykorzystywane w Pana/Pani szkole? 68
- Wykres 14. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jakie efekty, zmiany nastąpiły w reprezentowanej przez Pana/Panią szkole w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu dzięki wykorzystaniu rozwiązań z modelowych programów PNZ? 70
- Wykres 15. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie czynniki sprawiają, że wskazane rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu mogą być wykorzystywane w Pana/Pani szkole? 72
- Wykres 16. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie efekty, zmiany nastąpiły w reprezentowanej przez Pana/Panią szkole dzięki wykorzystaniu wyżej wskazanych rozwiązań? (dot. rozwiązań w zakresie współpracy z uczelniami) 74
- Wykres 17. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie czynniki sprawiają, że wskazane rozwiązania w ramach współpracy z uczelnią mogą być wykorzystywane w Pana/Pani szkole? 75
- Wykres 18. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Proszę wskazać, przez którą ze stron inicjowana jest najczęściej tego typu współpraca? 76
- Wykres 19. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czego dotyczy współpraca Państwa szkoły z pracodawcą/pracodawcami? 77

Wykres 20. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jak ogólnie ocenia Pan/Pani współpracę z pracodawcą/pracodawcami?	77
Wykres 21. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani poszczególne aspekty tej współpracy?	78
Wykres 22. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia pan/pani poszczególne aspekty tej współpracy? – top/bottom 2 box	79
Wykres 23. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie dobre praktyki można wyróżnić w ramach tej współpracy, które wzmacniają dodatkowo nawiązywaną kooperację?	80
Wykres 24. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie problemy występują w ramach współpracy z pracodawcą/pracodawcami?	81
Wykres 25. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani szkoła prowadząca kształcenie zawodowe jest zainteresowana podejmowaniem współpracy z uczelniami?	84
Wykres 26. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła prowadząca kształcenie zawodowe podejmuje obecnie współpracę z jakąś uczelnią?	85
Wykres 27. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Proszę wskazać, przez którą ze stron zainicjowana została ta współpraca?	85
Wykres 28. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czego dotyczy ta współpraca?	86
Wykres 29. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie są powody braku współpracy z uczelniami?	87
Wykres 30. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ogólnie ocenia Pan/Pani tę współpracę?	88
Wykres 31. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani poszczególne aspekty tej współpracy?	88
Wykres 32. Rozkład odpowiedzi na pytanie: jak ocenia pan/pani poszczególne aspekty tej współpracy? – top/bottom 2 box	89
Wykres 33. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w Pana/Pani szkole przy opracowywaniu programu nauczania zawodu korzysta się z przykładowych planów i programów nauczania wypracowanych i udostępnianych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu unijnego „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego. Etap 3. Edukacja zawodowa odpowiadająca potrzebom rynku pracy”?	92
Wykres 34. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ogólnie ocenia Pan/Pani użyteczność tych planów i programów nauczania?	93
Wykres 35. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani te plany i programy nauczania w poniższych aspektach?	93

Wykres 36. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani zmodernizowane w 2019 r. podstawy programowe kształcenia w zawodach (PPKZ)?	94
Wykres 37. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami dotyczącymi rozwiązań organizacyjnych w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu (PNZ), opracowanymi w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?	106
Wykres 38. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani szkoła byłaby zainteresowana skorzystaniem z gotowych rozwiązań, wskazujących jak realizować praktyczną naukę zawodu we współpracy z pracodawcą?.....	106
Wykres 39. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie są bariery w wykorzystywaniu rozwiązań z zakresu modelowych programów PNZ?	108
Wykres 40. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy reprezentowana przez Pana/Panią szkoła miała okazję zapoznać się z modelowymi programami współpracy z uczelniami, które zostały opracowane w ramach dofinansowanego ze środków unijnych PO WER?	114
Wykres 41. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani szkoła byłaby zainteresowana skorzystaniem z gotowych rozwiązań, wskazujących jak prowadzić współpracę z uczelniami?	114
Wykres 42. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jakie są bariery w wykorzystywaniu tych rozwiązań w ramach współpracy z uczelniami?	116

Spis rysunków

Rysunek 1. Ogólny schemat logiki interwencji.....	38
---	----

Spis załączników

Aneks metodologiczny
Prezentacja multimedialna
Broszura informacyjna
Transkrypcje lub notatki z wywiadów
Raport cząstkowy
Raport tabelaryczny